

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ASKERÎ TARİH DİZİSİ

OSPREY

WATERLOO 1815

Geoffrey Wootten

Çeviren: M. Okan Doğan

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

GEOFFREY WOOTTEN

Dünyanın tanınmış Napolyon
Devri uzmanlarındandır ve bu
konuda bir dizi makale ve kitaba
imza atmıştır.

Genel Yayın : 2672

Geoffrey Wootten

WATERLOO 1815

MODERN AVRUPA'NIN DOĞUŞU

Çeviren: M. Okan Doğan

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Napolyon *Inconstant*'ın güvertesinde. Elba-Fransa yolculuğu 26 Şubat'tan 1 Mart'a kadar sürdü. Güvertede Napolyon'un kurmaylarının yanı sıra "Elba Taburu"nun humbaracıları da resmedilmiştir. Jules Vernet'nin resmi (Anne S.K. Brown Koleksiyonu - ASKB).

1 Mart 1815; Napolyon Elba'dan gelen askerlerinin Antibes yakınlarındaki Golfe-Juan'a çıkışını idare ediyor. Sol taraftaki "Elba Taburu" askerleri, Muhafızlar'ın humbaracı ve yaya avcı üniformalarını giymiştir. Friedrich Philip Reinhold'un resmi (ASKB).

ARKA SAYFA

26 Şubat 1815 akşamı; Napolyon'un tahtını geri alma girişiminin başında Elba'dan ayrılışı. Mürettebatı İmparatorluk Muhafızları'nın denizcilerinden mürekkep sandal, Napolyon'u *Inconstant* gemisine nakletmek üzere bekliyor (J. Beaume'un resmi).

1815'E GİDEN YOL

Fransız devrim orduları, zaman içinde bilene bilene ilk günlerdeki coşkularından tek bir adamın, yani Napolyon Bonapart'ın elinde sıkı sıkıya tuttuğu müthiş bir silaha dönüşmüştü. Napolyon bu silahı gerek şahsi ve millî davalar uğruna, gerekse Fransa ve cumhuriyetin şanı, şerefi yoluna kullanmaktan hiç geri durmamıştı. Fakat Napolyon'un Tilsit'te zirve yapmış görünen yenilmezlik efsanesi, 1814 itibarıyla yerle bir olmuş haldeydi. Başka ülkeler Napolyon'un teşkilat yöntem ve taktiklerini kopya ederek özgüven kazanmış ve nihayet Rusya Seferi, sonuna kadar dayatmanın neticesinin ne olabileceğini imparatora toplam 400.000 askere mal olacak şekilde göstermişti. Rusya'daki korkunç felaketten iki sene sonra Fransa, kazanması muhtemel olmayan mücadelelerle ilğini kemiğini kurutmuş durumdaydı. Uzun uğraşların ardından ucu ucuna kurulabilen bir ittifakla, Avusturya, Rusya, Prusya ve diğer devletlerin karşı konulmaz kuvvetleri, nihayet Fransa'nın tam kalbine yüklenmeye başlamıştı. Fransa'nın Bavyera ve Saksonya gibi müttefikleriyse ya ittifaktan çekilmiş ya da istila edilmiş; böylece zaten zayıflamış haldeki Fransız milli kur'a ordusu bu büyük ittifak karşısında tek başına kalmıştı. Bu sayıca zayıf ve ıkamesi olmayan ordular ile yıpratma harbine girişmeye dünden razı olan müttefikler Napolyon'u Paris kapılarına kadar püskürttüler. Napolyon'un Fransa içindeki siyasî hâkimiyeti her bozgunda azalıyordu ve kısa süre içinde mareşaller isyan ettiler; bazıları da düşman safına geçti. Müttefiklerin Paris'e girişiyle birlikte, Nisan 1814'te, Napolyon nihayet tahttan çekilmeye ikna edildi.

İMPARATORLUKTAN SÜRGÜNE

Napolyon'un cezası sürgüne gönderilmek olmuştü; bu tam bir şoktu. Napolyon Rusya'da esir düşmekten son anda kurtulması üzerine yanında taşımayı âdet edindiği küçük bir şişedeki zehri Fontainebleau'da içti. Onu öldürmek yerine ciddi biçimde hasta eden bu zehir zamanla etkisini yitirdi ve Napolyon 14 Nisan itibarıyla, sevgili İmparatorluk Muhafızları'ndan kalpleri titreten duygusal bir sahneyle ayrılacak kadar iyileşmişti. General üniforması, alametifarika şapkası ve paltosunu kuşanmış halde, sancaklara gözyaşlarını sile sile muhafızlara veda etti ve kendisini götürecek olan at arabasına bindi: "Elveda evlatlarım! Dualarım daima sizinle olacak!"

Gerek eşkıyaların, gerekse düşmanlarının yarattığı can korkusu nedeniyle gizlice seyahat eden Napolyon, at arabasıyla Güney Fransa'ya gitti ve oradan da küçük Elba Adası'na geçti. Bir zamanlar bütün kıtayı kasıp kavuran, Lizbon'dan Moskova'ya kadar tekmi Avrupa'yı dize getiren Napolyon, 225 kilometre bile gelmeyen ufak bir Akdeniz adasının efendisinden başka bir şey değildi artık. Eskiden yarım milyon askeri aşan *Grande Armée*'sinin başındayken şimdi ancak bin kadar askerden müteşekkil şahsi muhafız birliğine kumanda ediyordu.

Elba'ya ayak bastığında daha da umutsuzluğa boğulmuş olmalıydı. Fransız hükümeti yılda iki milyon frank gelir vaadinden caymış; ilk eşi İmparatoriçe Josephine difteriye kapılarak Paris'te zamansız bir ölümüne kurban gitmişti. Daha kötüsü de gelmek üzereydi: Bir o kadar sevdiği ikinci eşi Marie Louise Avusturya içlerine kaçırılmış ve duyarlı, aşırı hassas tabiatı yaveri General Kont Neipperg'in yaptığı kurlara yenik

düşmüştü. Ayrıca Napolyon'un Roma Kralı olan oğlunu görmesine de izin verilmiyordu.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, eskiden Napolyon'un emrindeki pek çok mareşal onun düşüşüne sebep olan düşmanlarını imparatorun onlara bizzat bahsettiği mal-mülk ve meratiple yedirip içiriyorlardı. Hatta Josephine utanmadan Paris'te Çar Aleksandr'ı ağrılamıştı.

Küçük adasında kısıp kalmış olan Napolyon oradan oraya huzursuzca dolanıyor, sürekli ev değiştiriyordu. Mahpusluktan bıkmış, monotonluğu yalnızca yemek saatleri ve iskambil oyunlarının bozduğu akıl usandırıcı Elba rutininden kısa sürede sıkılmıştı. Paris'teki nihai düşüşünü tasarlayanların çanak tutucusu rüşvetçi Talleyrand'ın muhbirleri her yerdeydi; hatta sayıları o kadar çoktu ki zaman zaman kazara birbirlerini ihbar ediyorlardı. Napolyon'u adım adım izleyen bu adamların hazırlayıp gönderdikleri çılgın ve ölçsüz raporları Talleyrand hemen Bourbon başında yayımlatıyordu.

İlk başlardaki reformcu bir enerji patlamasının ardından Napolyon Elba'da resmen meşgalesiz kalmıştı. Hayat tarzı gittikçe durağanlaşırken keskin zekası da köreliyordu. Artık hayatının parlak anlarını Fransa'dan sızan küçük haberler teşkil etmekteydi. Paris'te işler yeni Bourbon Kralı XVIII. Louis için pek de iyi gitmediğinden, bu haberler adadaki tek tesellisi olmalıydı. Bourbon Restorasyonu'nun ilk zamanlarında Fransızların pek hazzettiği o savaştan kurtulma hissi, yerini büyük bir memnuniyetsizliğe bırakmıştı; zira eski Bourbon asalakları da sürgünden dönmüş ve o hiç hazzedilmeyen gölgelerini ulusun üzerine düşürerek sistemi kendi amaçları doğrultusunda manipüle etmeye başlamışlardı. Kısa süre önce taç giyen Louis, Napolyon'un biriktirdiği ancak hızla suyunu çekmekte olan 60 milyon franklık hazineyi har vurup harman savururken, gençliklerini ve sağlıklarını ulusa feda etmiş savaş gazileri yoksulluğa terk edilmişti. Pek yakında, hanımların saçlarına, beyzadelerin de yakalarına -tabii tedbiri de elden bırakmadan- Bonapartçılığın simgesi menekşelerden yerleştirdikleri görülmeye başlanacaktı.

Öte yandan, Fransa'nın düşmanlarının kurduğu ittifak, savaşın sonuna kadar zar zor dayanabilmisti. Kısa süre sonra, Viyana Kongresi'nde, müttefikler

arasında irili ufaklı kavgalar ve iç çekişmeler patlak verdi. Avrupa'nın yeniden düzenlenmesi esnasında ulusal çıkarları için itiş kakışa girişip küçük devletleri bozuk para gibi elden ele değiş tokuş ettiler. Birleşik cephe bozulmuş, küçük devletler de bundan kötü etkilenmişti. İşleri daha da karıştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmayan Talleyrand da Viyana'daydı ve Napolyon'un Avrupa'dan uzaklara, Azor Adaları, Batı Hint Adaları veya St. Helena'ya sürülmesini talep ediyordu. 1814 senesi nihayetinde Napolyon, İngiltere ve Prusya'nın kendisini yerinden etme konusunda prensipte anlaştığını gayet iyi biliyordu. Rusya da bu plan karşısında sükût ettiğine göre, Elba'yı da kaybetmesi an meselesiydi.

Fransa'daki çalkantılar, Napolyon'un önünde ufak bir fırsat penceresinin açılmakta olduğuna işaretti. Belirleyici bir eylemin Fransız ulusunu yeniden birleştirerek milli gurur ile şan ve şerefi onarma ihtimali vardı. Napolyon o her zamanki fırsatçılıyla, Elba valisi İtalya'dayken, 1 Mart 1815'te Güney Fransa'ya ayak basarak tarihin belki de en meşhur yüz gününü başlattı.

İMPARATOR'UN DÖNÜŞÜ

Nice ve Grenoble üzerinden, kasten ağırdan alınmış bir Paris yolculuğu, Napolyon'a Fransa içinde kendisine yönelik halk desteğini yeniden inşa etmek ve genişletmek için gerekli süreyi vermişti. Nice'te akmasa dahi damlayan halk desteği, Grenoble'a geldiğinde sele, Lyon'da ise tam bir tufana dönüşmüştü. Onu ele geçirmek için üzerine salınan ordular, Napolyon'un karizmasıyla büyüldü ve Napolyon tek bir kurşun atmadan 20 Mart'ta Paris'e muzaffer bir giriş yaptı.

Gelgelelim, Fransa'da büyümekte olan coşkun halk desteğine rağmen Napolyon emniyette değildi. Savaşın yakın tarihli korkunç hatıraları henüz unutulmamıştı. Evlatları ellerinden alınmış anneler hâlâ kayıplarına ağlıyor, genç kadınlar eşlerinin yasını tutuyordu. Viyana'da müttefikler tetikte beklediğinden, Temsilciler Meclisi de ihtiyatlı ve kararsızdı. Fransa'nın Bourbon yanlısı bölgelerindeki homurtular Mart ayında Vendée'de bir isyana dönüştü ve bu isyan Haziran'a kadar bastırılmadı. Napolyon'un önceki yılların mutlak egemenliği ve otoritesine sa-

7 Mart 1815, Grenoble; Napolyon kendisini tutuklamakla görevli, 5. Piyade Alayı'na mensup bir tabur askerle karşılaşılıyor. Askerler İmparator'u gördükleri anda Bourbon monarşisine duydukları sadakatini unutarak onun sancağına akın ettiler. Napolyon bu bahiste "Grenoble'dan önce maceracının tekiydim; Grenoble'dan sonra ise hükümdar oldum" demiştir (Karl Steuben'in resmi).

hip olmadığı açıktı. Fransa'ya dönüşünden beri yükselen ivmeyi kaybetmek istemiyorsa kısa süre içinde bir şeyler yapmalıydı.

Kariyeri boyunca uluslararası sorunların çözümü için askeri yollara başvurmakta hiç tereddüt etmemişti, fakat şimdi zamana ihtiyacı vardı ve vaziyetin bir dengeye oturmasını beklemek durumundaydı. Avrupa'da barışın tesisi amacıyla yaptığı ilk siyasi teklifler müttefiklere cömert koşullar sunuyordu. Bununla birlikte Napolyon, kuvvetlerini seferber etmeye de hazırlanıyordu ve düşmanları da onun ekmeğine yağ sürüyorlardı. Napolyon henüz Paris'e

ulaşmamışken, müttefikler pek âdetleri olmayan bir şekilde anlaşmazlıklarını bir kenara koyup fikir birliğine vardılar ve Napolyon'u nihai surette çökertmek için 600.000 kişilik bir kuvvetle 25 Mart'ta savaş ilan ettiler. Napolyon'un öne sürdüğü barış koşullarını Nisan ortasında reddetmeleri, Korsikalının seferi başlatabilmek için ihtiyaç duyduğu ahlaki meşruiyeti sağlamıştı. Fransız halkı ülkesinin yeniden işgal edilme tehlikesi karşısında, bir faaliyet ve heyecan curcunası içinde savaşa hazırlandı.

Süratli bir zafer Napolyon'un ülke içindeki siyasi vaziyetini tartışmaya meydan bırakmayacak biçimde

kabul ettirir, askeri itibarını tahkim ederdi. Ayrıca böyle bir netice, düşmanlarına barışı kabul etmeleri, aksi takdirde yeni ve korkunç bir savaşın sonuçlarına katlanmaya hazır olmaları yönünde güçlü bir uyarı olurdu. Mütevazı bir başarı dahi Napolyon muhalifi koalisyonu darmadağın edebilirdi. En ufak bir başarı şansına sahip olabilmek için, müttefikler yeniden güçlü bir kuvvete sahip olmadan onlara bir hezimet tattırması şarttı.

Zaman askeri açıdan çok kritik bir öneme sahipti; zira Napolyon'a karşı seferberliğe girişen beş büyük ordudan yalnızca ikisi (Blücher ve Wellington'ın orduları) Fransa'yı vurabilecek mesafede mevzilenmişti. Bu ordular da Napolyon'un yerel sayı üstünlüğünden istifadeyle sürpriz saldırılar yapmasına imkân verecek şekilde, geniş bir araziye seyrekçe yayılmış durumdaydılar. Ayrıca, yenilmez Wellington'ı mağlup etmek, Landra borsasını ve onunla birlikte İngiliz hükümetini çökertmek gibi muhtemel bir sonuç da verecekti. Bu da, borca batmış bir İngiltere'nin müteakip aylarda savaş dışı olmasını beraberinde getirirdi.

Dahası, Napolyon Blücher ve Wellington'ı mağlup edip Hollanda havalisinin kontrolünü ele geçirdiğinde, Devrim Savaşları'nda denenmiş ve işe yaradığı görülmüş "ülkedeki çatışmaları komşu ülkelere ihraç etme" ilkesini de izlemiş olacaktı. Ayrıca hem Fransız yanlısı bu ülkelerden ordusuna katacağı adamlarla emri altındaki asker mevcudunu aniden katlayacak hem de Avusturya ve Rusya Orduları Almanya ve Lehistan topraklarına intikal edip savaşı o bölgelere taşımadan evvel buralardaki devletleri bir kez daha kendisine katılmaya teşvik edecekti. Daha şimdiden Prusya Ordusu isyanla çalkalanmış ve 14.000 hoşnutsuz Sakson ülkelerine gönderilmişti.

ÖNEMLİ OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

1814

Napolyon'un Elba sürgünü: Viyana Kongresi.

1815

1 Mart

Napolyon Fransa'ya döner.

13 Mart

Müttefikler Napolyon'u kanundışı ilan ederler.

20 Mart

Napolyon Paris'e girer.

25 Mart

Müttefikler Napolyon'a savaş ilan eder: seferberlik ve asker celbi başlar; Vendée'de isyan çıkar.

15 Haziran

3:00: Kuzey Ordusu Sambre ırmağını geçmeye başlar.

3:30: Ney sefere katılmak üzere Charleroi'ya intikal eder: Napolyon bir kanadın kumandasını Ney'e teslim eder.

17:30: Napolyon Cilly'de Prusya artçılarıyla temasa girer; Wellington Gneisenau'dan "Fransızların büyük bir saldırı" gerçekteleştirdiği haberini alır.

18:30: Ney Frasnes'i alır.

20:00: Napolyon bitik halde Charleroi'ya döner; Wellington ve kurmayları Richmond Düşesi'nin balosuna katılırlar.

16 Haziran

4:00: İmparator uyanır.

6:00: Prusyalılar Brie/St. Amand'a yol alırken görülür.

9:30: Wellington Quatre Bras'ya intikal eder ve Fransızların yemek hazırladığını, Ney'in ise hala emir beklediğini görür; Blücher Byre'a varmıştır.

11:00: İmparator, muhafızlar ile birlikte Fleurus'e intikal eder.

12:00: Wellington ve Blücher Byre'da buluşurlar.

14:00: Ligny ve Quatre Bras Muharebeleri başlar.

Quatre Bras Muharebesi

15:00: Fransızların ilerleyişi Picton'ın intikaliyle kontrol altına alınır.

16:00: Ney'in toplu taarruzu; d'Erlon'a Ligny'ye gitmesi emredilir.

17:00: Kellermann'ın taarruzu.

17:30: Alten'in taarruzu.

19:00: İngiliz Muhafızları Bossu korusunu geri alır; Wellington'ın karşı taarruzu.

21:00: Muharebe biter; hasım kuvvetler ilk mevzilerindedirler; d'Erlon Fleurus'e döner.

Ligny Muharebesi

15:00: Prusyalıların tuttuğu köylere ilk taarruzlar başlar.

17:00: Fransızlar Wagnele, St. Amand ve La Haye Sainte'i alır.

17:30: Fransızlar Tongrinelle'i alır; Ligny için şiddetli çarpışmalar sürmektedir.

18:00: Napolyon muhafızları diker; d'Erlon Fransız kanadının arkasında belirir; Blücher St. Amand'ı geri alır.

19:00: D'Erlon Ney'e katılmak üzere harekete geçer; muhafızlar Ligny üzerine taarruza kalkar; St. Amand bir kez daha alınır.

20:30: Muhafızlar Prusyalıların merkezini deler; Blücher yaranlanır.

21:00: İmparator bitik ve muhtemelen hasta halde Fleurus'e döner; gece Grouchy'yi görmeyi reddeder.

17 Haziran

2:00: Son Prusyalılar da Sombreffe'i tahliye eder.

5:00: Wellington Ligny'nin akıbetini öğrenmek üzere yaveri Gordon'ı gönderir.

8:00: İmparator kahvaltıya oturur; askerlere teftişe hazırlanma emri verir.

9:30: Blücher Gneisenau ve Gordon'a geri çekilme hedefinin Wavre olduğunu teyit eder; Napolyon Ligny'de muharebe alanını gezmektedir.

10:30: Wellington Quatre Bras'dan çekilmeye başlar.

11:00: Napolyon Ney'den bir rapor alır ve ona Wellington'a taarruz emri verir; Grouchy Blücher'i takip edecektir.

12:00: Wellington'un son piyadeleri Quatre Bras'dan çıkar.
 13:00: Grouchy Prusyalıları takibe başlar.
 14:30: Napolyon Quatre Bras'ya gelir ve karşısında yalnızca artçı İngiliz süvarilerinin kaldığını, Ney kuvvetlerinin ise öğlen yemeği yediğini görür; fırtına kopar.
 15:00: Grouchy Ligny'nin bir buçuk kilometre doğusundaki Point de Jour'a intikal eder; Vandamme'a Gembloux'ya gitme emri verir.
 18:30: Napolyon'un öncü kolları La Belle Alliance'a intikal eder.
 20:00: Vandamme kuvvetlerinin başı Point de Jour'un yaklaşık on kilometre uzağındaki Gembloux'ya intikal eder; Prusyalılardan eser yoktur; ordu açıkta geceler.

18 Haziran, Waterloo Muharebesi

3:30: Blücher'in yardımı geleceğinin teyidi Wellington'a ulaşır; Wellington Mont St. Jean'da bulunduğunu teyit eder.
 3:48: Şafak vakti; IV. Prusya Kolordu'su Wavre yakınlarında ordugâhını bozar.
 9:00: Wellington birliklerini konuşlandırmayı tamamlar.
 10:00: Napolyon son emirlerini vermektedir.
 11:30: Müttefik saflarına 24 namluluk bombardıman; Hougoumont taarruzu başlar.
 11:45: Top seslerini duyan Grouchy durmaya karar verir.
 12:00: La Belle Alliance'tan yaklaşık beş kilometre mesafede, St. Lambert yakınlarında bir Prusya husarı ele geçirilir; Lobau Fransız sağ kanadını savunmak üzere görevlendirilir.
 13:00: Fransız bombardımanı yoğunlaşmakta, 88 top dakika da iki-üç kez ateş etmektedir.
 13:30: Travers ve Dubois'nın desteklediği d'Erlon, Picton'ın üzerine yürür; taarruz defedilir; Kempt karşı taarruza kalkar; Picton ölür.
 14:00: Travers ile Dubois Kempt ile Pack'in üzerine çöker; Uxbridge iki ağır süvari tugayıyla karşılık verir; İngiliz unsurları Fransız topraklarına taarruz eder ve ağır kayıplarla püskürtülürler.
 16:00: IV. Prusya Kolordu'sunun öncü kolları Paris korusundan çıkıp gelir; Lobau Prusyalı ilerleyişini kontrol altına alır; Fransız süvarileri kitleler halinde müttefik merkezinin sağ tarafına taarruz ederler.

17:00: Fransız süvarilerinin geri kalanı da meşguldür; II. Prusya Kolordu'su, IV. Kolordu'nun soluna intikal eder.
 17:30: Fransız süvarilerinin harcanmış taarruzuna destek için Reille piyadeleri intikal etmişse de bu askerler dağıtılırlar; iki tarafta da zayıf büyüktür; Lobau ümitsiz bir gayretle Plancenoit'ı müdafaa etmektedir.
 18:00: Ney, Wellington'ın merkezine üçüncü bir taarruz düzenler; muhafızlar Plancenoit'ya sevk edilmiş; yaşlı muhafızlar ise Lobau'nun arkasına konuşlandırılmıştır.
 18:30: Prusyalılar Plancenoit'dan çıkarılır; toparlanmak üzere dururlar; Ney La Haye Sainte'i alır; İngilizlerin merkezi açılır; Wellington krizdedir; Ney takviye ister.
 18:45: I. Prusya Kolordu'sunun Wellington'ın soluna intikali Wellington'a saffını kısaltma imkânı tanır.
 19:00: İmparatorluk Muhafızları geri ihtiyata çekilir; Wellington'ın saflarındaki gedığı doldurmak üzere Chassé oraya intikal eder; Wellington son ihtiyatını (Braunschweig'liler) bizzat çıkararak çarpışmaya sürer.
 19:30: Muhafızlar Wellington'ın merkezinin sağına taarruz ederler.
 20:15: Muhafızların tüm taarruzları defedilmiştir; I. Prusya Kolordu'su da artık düşmanla temas kurmuştur.
 21:00: Prusyalılar Plancenoit'ı ele geçirir; muhafızlar son bir hamlede bulunurlar.
 21:30: Prusyalılar Rossomme'dadır.
 22:00: Wellington ve Blücher La Belle Alliance'ta buluşur.

18-19 Haziran, Wavre

Grouchy III. Prusya Kolordu'suna saldırır ve mağlup eder. Fakat Waterloo Muharebesi'nin akıbetini öğrendikten sonra Fransa'ya çekilir.

21 Haziran

Napolyon Paris'e çekilir.

15 Temmuz

Napolyon *Bellerophon* gemisine çıkarak teslim olur.

HASIM KUMANDANLAR

FRANSIZ KUMANDANLAR

Napolyon bütün zamanların en büyük kumandanlarından biridir ve itibarı bugün bile tüm komutanların gözlerini kamaştırır. Belki de, sadece Büyük İskender gibi genç ölen kumandanlara mahsus keskinlikteki başkomutanlık şöhreti Napolyon'a yetişebilir. Hâlâ yüksek kabiliyetli, büyük karizma sahibi ve gününde olduğunda strateji harikaları yaratabilmeye muktedir bulunmakla birlikte, 1815'in Napolyon'u, İtalya ve Tuna Seferlerinin Napolyon'u gibi değildi. Waterloo Seferi'nde 46 yaşında olan Napolyon'un sağlığı bozulmuştu. Yorucu ve uzun süreli seferler arasına serpiştirilmiş tatlı bir hayat tarzıyla geçen yıllar ve Elba sürgünündeki on bir aylık miskinlik Napolyon'a çok zarar vermişti. Bu adam artık krizin patlak verdiği yerde anında biten, askerlerin moralini yükseltmek ve emirler yağdırmak için merkezden kanada koşuşturan Austerlitz'deki o yorulmak bilmez şahsiyet değildi. Ata binmek bile onu fiziken ciddi surette zorluyordu; nitekim Elba sürgününde hemoroidinin nüksettiği de iddia edilmiştir. Bu iddianın kanıtları kesin değildir, fakat Napolyon'un daha gençken bu hastalıktan mustarip olduğu bilinmektedir. Zaman zaman bastıran uyuşukluk ve aşırı iyimserlik ataklarıyla kendisini gösteren akromegali adlı salgı hastalığından da muhtemelen mustarıptı. Napolyon'un 1815 seferi boyunca gösterdiği performansta bu hastalığın belirtisi olabilecek kanıtları ileride göreceğiz. Hepsi de akromegali belirtilerinden olan teferruata ilgisizlik, zaman zaman bastıran zihni yorgunluk, sebepsiz aşırı iyimserlik ve isteksizlik 1815'teki genel Fransız başarısızlığında pay sahibidir. Napolyon'un takati Elba'dan sonra çok azalmıştı ve sefer boyunca birden fazla kez takatten tamamen kesildiği de oldu. Bu sağlık sorunlarının etkisi öyle derindi ki,

bir zamanlar Napolyon'un sevk ve idare yöntemine damgasını vuran o yoğun, neredeyse mutlak nitelikteki amaç birliği artık dağılmıştı. Bu sayede Waterloo Seferi'nde hasmı olan iki general de kendi hatalarının açtığı yaraları sarabilmiş ve felakete uğramaktan kurtulabilmişlerdi. Eski Bonapart'la savaşan generaller ise genellikle ikinci bir şans bulamazlardı.

Harp meydanında itibarı hâlâ müthiş olmakla birlikte, eski yoğun enerjisinden, dehasından ve -örneğin Castiglione, Ulm, Austerlitz ve Jena'da gördüğümüz- kuşatma manevralarındaki o eski ustalığından eser yoktu. 1805'te "İmparator yeni bir savaşa yolu keşfetti: Bize kollarımız yerine bacaklarımızı kullanıyor!" denebilirdi; fakat bu yenilikçi yaklaşım, zaman içinde yozlaşmış, yerini Wagram, Borodino ve Leipzig'de görülen -ve şimdi de Ligny ile Mont-Saint-Jean'da görülecek olan- büyük çaplı, kanlı ve çetin cepheden taarruzlara bırakmıştı. Cephe taarruzu, manevradan ziyade yıpratma harbi hamlesidir; gaddarcadır ancak daha çabuk tasarlanıp icra edilir; kumandan için daha az çaba ve enerjiye mal olduğu gibi bir manevra savaşından da daha kolay idare edilir. Napolyon'un en kesin zaferleri olan erken dönem zaferlerinin tamamı, manevra savaşı ve onu izleyen coşkulu takiple gelmiştir. Geç dönem savaşlarında (aşağı yukarı Wagram'dan itibaren) giderek artan sıklıkla gördüğümüz cephe taarruzu bağımlılığı, muhtemelen taktik gerilemeye ve aşırı iyimserliğe delalettir. Düşmanın güç ve becerilerini küçümseme biçimindeki bu tehlikeli huy, bir harekâtın sonuçları üzerinde önemli etkilerde bulunabilir. Şu gözlemi yapmak da ilginç olacaktır: Napolyon 1815 itibarıyla bizzat komuta ettiği hiçbir savaşı kaybetmemiş olmakla beraber, 1809'dan beri hiçbir seferi de mutlak galibiyetle sonuçlanmamıştı.

1815'te Napolyon. Burada, o meşhur gri kaputuyla resmedilmiştir (Paul Delaroche'un portresi).

Austerlitz'deki Napolyon'un aksine, günün taktik komutasını bir cephe kumandanına devretmeye artık razı hâle gelmişti ve Waterloo'da bu iş için Mareşal Ney'i seçmesinin geniş çaplı sonuçları olacaktı.

1815'te Napolyon, Wellington ve Blücher'i kolaylıkla alt edebilecek bir strateji dehasına halen sahip büyük bir kumandandı. İç görülü ve parlak performansı nefes kesiciydi, fakat tıpkı enerjisi gibi, Waterloo Seferi boyunca çılgın ve beklenmedik bir değişkenlik gösterecekti. Devrin tüm kumandanları arasında Napolyon'un emsalsiz bir becerisi vardı (ki bugün de bu konuda ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir): Emrindekileri çılgın kahramanlık ve kararlılık gösterilerine sevk edebiliyordu. Gelgelelim, her daim süvari ve topçu noksanlığından

mustarip olmasına ve ordularının "hammaddesi"¹ daha zayıf bulunmasına rağmen yaratıcı başarılar kazanan Wellington, taktik olarak Napolyon'a hissedilir derecede üstündü.

İmparatorun niteliklerinin zaman zaman değişkenlik arz etmesi nedeniyle, kendisini destekleyen kurmayların niteliği, seferin başarısı için kritik öneme sahipti; fakat kilit konumdaki kurmayların seçimi çok başarılı olmamıştı. Napolyon kurmaylarını bizzat atamıştı ki, buradaki zorluklar ve hatalar iyi kumandanlığın gerçekte ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Seferde Fransızların ayağına sonradan dolanan pek çok yanlış ve hataya ekseriyetle kurmayların siyasi mülahazalar neticesi seçimi sebep olmuştur. Napolyon kurmaylarını seçerken onların güçlü oldukları alanlara eğilmeyi ya becerememiş ya da reddetmiş, muhtemelen de emrindekilerin yetersizliklerini kendi parlak fakat gerilemekte olan dehasıyla aşmanın ve bütün itibarı hanesine yazdırmanın hesabını yapmıştır.

Napolyon kurmay başkanlığı için bariz tercihi olan Berthier'den faydalanamayacaktı; zira Berthier, Haziran 1815'te yüksek bir pencereden düşerek hayatını kaybetmişti. Berthier, Napolyon'un "çalakalem" tasarılarındaki teferruat hatalarını düzeltme; berbat bir el yazısı ve kötü Korsika Fransızcası ile ifade ettiği genel fikirleri fiili harekâta dönüştürme becerisine sahipti. Bu itibarla Napolyon ile Berthier pek çok seferde dört dörtlük bir takım halinde çalışmıştır. Onun yokluğunda kurmay başkanlığı için en mantıklı tercih, Mareşal Louis-Gabriel Suchet olurdu. Becerikli, tecrübeli ve işinin ehli Suchet bu zahmetli ve kritik mevki için adeta biçilmiş kaftandı; gelgelelim generallerini daima "böl ve yönet" ilkesi çerçevesinde kullanan ve zaferin şöhretinde kendisine rakip olabilecek kişilerin sahneye çıkışına nadiren izin veren Napolyon için biraz fazla iyi bir kurmay başkanıydı. Öyle veya böyle, bu becerikli kumandan kendini Lyon'a, yani yaklaşan seferde etkin rol oynayamayacağı bir mesafeye atanmış halde buldu.

¹ Yani insan kalitesi – ç.n.

Suchet yerine kurmay başkanlığına atanan kişi, görevin gerektirdiği tecrübeye sahip olmayan ve becerilerini henüz ispatlayamamış Mareşal Jean de Dieu Soult olmuştu. Sefer boyunca yaşanan pek çok iletişim probleminin sorumlusu, kilit önemdeki emirleri muğlak ifadelerle kaleme alan, kaybeden ya da geç gönderen Soult'tur. Napolyon'un en iyi ve en tecrübeli cephe komutanlarından biri olan Soult'a, 1815 Avrupa'sının taktik açıdan kesinlikle en iyi ordu kumandanı olan Wellington ile karşılaşacak sol kanadın teslim edilmesi gerekirdi. Daha evvel İber Yarımadası ve Pireneler'de Wellington'a karşı savaşan Soult, İngiliz'in mizacına ve kurnaz harp yöntemlerine gayet aşinaydı.

Bunun yerine ordunun sol kanadı Mareşal Michel Ney'e verildi; bu kararın ne kadar ölümcül nitelikte olduğu daha sonra ortaya çıkacaktı. Bu subayın neredeyse manik eğilimleri vardı ve kuvvetle muhtemel savaş yorgunluğu çekiyordu: Yoğun, aceleci, neredeyse akıldışı faaliyetlerle geçen dönemler ile mutlak ihtiyat, uyuşukluk ve atalet dönemleri iç içe geçmişti. Bizzat Napolyon bile Ney'in stratejik düşünme becerisinin aşırı kısıtlı olduğuna hükmediyordu ve birden fazla örnek vakada aceleci davranışlarıyla İmparatorun planlarını riske attığı olmuştu. Yine de, Napolyon'un dikkatini Prusyalılara çevirmesi halinde yarı bağımsız davranması planlanan sol kanadın kumandası,

Moskova Prensi ve Elchingen Dükü Mareşal Michel Ney (1769-1815). "Cesurlar cesuru" namıyla maruf Ney, Yüz Gün Seferi boyunca Napolyon'un en kıdemli astıydı. Quatre Bras ve Waterloo'daki davranışları nedeniyle eleştirilmiştir (François Gerrard'ın portresi).

Mareşal Marki Emmanuel Grouchy (1766-1847). Becerikli bir süvari kumandanı olmakla birlikte Waterloo'da Napolyon'un sağ kanadını idare etmek için belki de uygun bir tercih değildi (Jean-Sébastien Rouillard'ın resmi).

bu subaya verilmişti. Kilit hedefleri almak ve müttefikleri birleşmekten alıkoymak için hem enerjik hem de basiretli olunmalıydı ve yavaş gelişen İngiliz seferberliğinin sunduğu stratejik fırsatlardan faydalanmayı bilmek de elzemdi.

Öte yandan, bu atamanın siyasi bir anlamı da vardı: Napolyon'un Bourbon generallerini affetmeye ve Bourbon'larla işbirliğini unutmaya hazır olduğunu gösteriyordu. Ney daha önceleri Bourbon kuvvetlerinin başkomutanıydı ve Napolyon'u demir kafeste getireceğine dair krala söz vermişti; ayrıca

emrindeki askerler arasında büyük etki ve teveccüh sahibiydi.

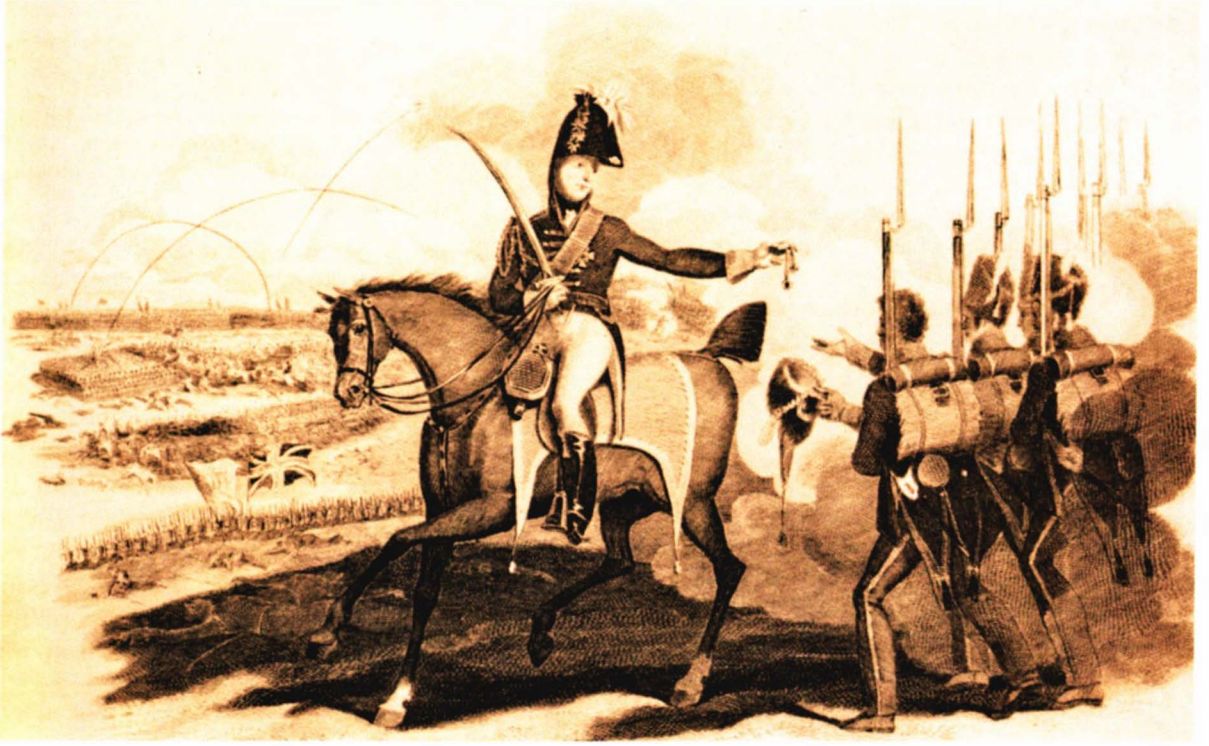
Ordunun sağ kanadı, kendi işinde (bir süvari subayıydı) uzman olmakla birlikte, yüksek kumandan sıfatıyla büyük çaplı müşterek unsurları idare tecrübesi hayli kısıtlı Mareşal Emmanuel de Grouchy'ye verilmişti. 1814'te müttefikler tarafına geçen (ve muhtemelen Avrupa'nın en büyük süvari kumandanı olan) Murat'yı kullanmayı Napolyon'un reddettiği göz önüne alınırsa, Grouchy süvari ihtiyatının idaresi için en uygun adaydı. Aslında Grouchy mareşallik esasını alıp imparatorun yirmi altıncı ve son mareşali olalı da çok süre geçmemiştir.

Prusyalıların karşısındaki sağ kanat için de en uygun seçim kuşkusuz Mareşal Louis-Nicolas Davout olacaktı. Kendilerini daha önceden mağlup etmiş olan Davout'ya Prusyalılar saygı duyuyor ve temkinle yaklaşıyordu. Davout öyle becerikliydi ki, imparatorluğun ilk günlerinde Napolyon'un tek ciddi rakibi olarak görülüyordu. Siyasi taraklarda bezi olmayan bu şerefli ve becerikli asker, imparatorluk boyunca Napolyon'a kayıtsız şartsız sadakat sunmuşsa da, Korsikalı belki de o ilk günleri bir türlü unutamamıştı. Şöhrete ortak çıkacağı kuşkusu Napolyon'un aklını yine kemiriyordu. Kurduğu rejimin istikrarı da henüz tam temin edilmediğinden, Napolyon bu yenilmez mareşalini harbiye nazırı sıfatıyla olaylardan epey uzakta, Paris'te bıraktı.

Görüleceği üzere, Napolyon'un kurmaylarını seçtiği birkaç saatlik sürenin, seferin daha sonraki sonuçları üzerinde, 220.000 kişilik müttefik kuvvetlerinin 15-18 Haziran tarihleri arasında ortaya koyduğu çabaların toplamı kadar etkili bir rol oynadığı söylenebilir.

Özetle, en iyi çağlarını geride bırakmış olmasına karşın Napolyon 1815'te hâlâ dünyanın en büyük başkomutanlarından biriydi; fakat emrindeki kurmaylar, girilen iş için en uygun kişiler değillerdi. Eksikliklerin, kurmayların azmiyle tazmin edilmesi gerekecekti ve bunun için de Napolyon'un onlara vereceği ilham kilit önemde olacaktı; bu da Napolyon'da herkesten fazla bulunan bir haslettir. İmparatorun adamlarının kulaklarını dostça çekivermesi serden geçmeleri için yeterliydi ve

1. Wellington Dükü Mareşal Arthur Wellesley (1769-1852). İngiliz-Hollanda kuvvetlerinin kumandanı (Sir Thomas Lawrence'ın resmi).

Hollanda Vellahtı Prens Willem. (1792-1849). Daha sonra II. Willem adıyla tahta geçecek olan Vellaht, madalya dağıtıyor. Vellaht seferde İngiliz-Hollanda ordusunun I. Kolordusuna kumanda ediyordu; tehlikeli şekilde tecrübesiz olmasına karşın, kâğıt üzerinde Wellington'ın vekili mevkiindeydi (Thomas Kelly tarafından yayımlanmıştır).

Wellington'ın büyük isabetle belirttiği üzere, harp meydanında Napolyon'un şapkasının görünmesi bile 40.000 adam kıymetindeydi.

İNGİLİZ KUMANDANLAR

Napolyon ile yaşıt olan Wellington, Wellesley soyadı ile doğmuştu. Bir İngiliz-İrlandalı azilzadenin üçüncü oğlu olması hasebiyle kendisine kariyerini kendisi inşa etmek durumundaydı. Hayatın akışı onu, Eton College'da geçen vasat bir eğitimin ardından, devrin mutad usulüne uygun olarak orduya sürüklemişti. İngiliz rütbe satın alma sistemi, bir alaydan diğerine geçtikçe Wellington'ın hızla terfi etmesini garanti altına alıyordu. 1794'te, başında bulunduğu 33. Piyade Alayı'yla birlikte, Flandra

Seferi'nden geri çekilmekte olan York Dükü'nün ordusuna katıldı ve alay Dommel'deki başarısıyla kendini gösterdi.

Tam bir felaketle sonuçlanan Flandra Seferi ve Wellington'ın burada gördükleri, İngiliz Ordusu'na dair daha sonraki yıllarda geliştireceği fikriyatında pay sahibi oldu. Wellington şöyle diyecekti: "Hollanda Seferi'ndeki hatalarımızı ve sistem arızalarımızı gözlemek benim için en öğretici şey oldu. Başka hiçbir yerde bu kadar şey öğrenmedim. Gerçi alaylarımız şimdi oldukları kadar emin ellerdeydi; fakat sistem berbat." Sistem, Wellington gibi birinci sınıf bir general üretmiş olmasına karşın gerçekten de berbat haldeydi; Wellington bir kaide değil istisnaydı. Orduda becerikli kıdemli subay sayısı azdı; dahası, levazım işleri öyle yozlaşmıştı ki sevkıyattan sorumlu Kraliyet

Arabacılar Birliği'nin mensupları kısa süre zarfında "Newgate Mavilileri"² lakabıyla anılmaya başladılar. "Ne yapmamalı, onu öğrendim," diyordu Wellington. "bu da bir şeydir."

Hindistan tecrübesi Wellington'ın harp meydanındaki becerilerini şekillendirdi. 1798'de genel vali olarak atanan ağabeyinin peşinden bu ülkeye giden Wellington, Hindistan'da sekiz yıl geçirdi. Başarılarıyla kısa sürede tümgeneral rütbesine yükseldi, Maratha Savaşı'nı kazandı ve daha pek çok zafer elde etti. Fakat İngiltere'ye geri döndüğünde karşılaştığı kariyer subayı kültüründe, bu başarılarının esamisi pek okunmayacaktı. Wellington "sepoy generali"³ diye hor görülüyordu ki, devrin hemen hiç bir İngiliz subayının bilfiil savaş tecrübesi olmadığı hatırlanırsa bunun ne kadar tahammülfersa bir hakaret olduğu daha iyi anlaşılabilir.

Wellington'ın asıl isim yaptığı yerler, İngilizlerin İberli müttefikleriyle el ele vererek yarımadaı Fransızlardan tedricen temizleyen ve hatta Fransa içlerine giriş yapan bir ordu geliştirdiği İspanya ile Portekiz'di. Wellington Dükü (artık böyle anılıyordu) 1814'te ateşkes imzalandığında, henüz bizzat Napolyon'un idaresindeki bir orduyla karşılaşmış değildi. Bu iki komutan ancak şimdi, 1815'te karşı karşıya gelecekti.

Kişilik, mizaç ve olaylara yaklaşım bakımından iki kumandan geceyle gündüz kadar farklıydı. Napolyon şiddetle değişken mizacından kaynaklanan ilham verici, katıksız karizmasıyla kumanda ediyor; Wellington ise serinkanlı bir yetenek ve yetkinlikle askerlerine önderlik ediyordu. Napolyon stratejiyi neredeyse içgüdüsel bir sanat biçimine yüceltmmişti; Wellington ise analiz ve mantığa dayanan bir tarz geliştirmişti. Napolyon askerlerini harp meydanına binlerle sürer, yer yer işi müsrifliğe vardırdı; Wellington kısıtlı sayıdaki askerlerini sakınır ve tedbirsizce zayıt vermekten kaçınırdı. Zor, soğuk, fakat daima adil bir adam olan Wellington, hem

kendisi hem de subayları için çıtayı katlanılmaz derecede yüksek tutardı. Tam bir aristokrat olduğundan emrindeki genel beşeri hammaddeyi teşkil edensosyal sınıfları horgörür; ancak sisteminin yetiştirdiği askerlerin niteliklerine mutlak bir saygı duyar ve onları (en azından piyadelerini) tereddüt etmeden bütün düşmanların üzerine sürerdi.

İngiliz atama ve terfi sisteminin kestirilemez cilveleri, en azından bu seferde, Wellington'a genel olarak iyi denebilecek bir komuta kademesi vermişti. Bu durumun neredeyse tesadüfen gerçekleştiği bile düşünülebilir, zira Wellington işbaşına geldiğinde emrindeki komuta kademesinden pek memnun değildi. Pek becerikli Sir William Delancey'i levazım işlerinin başına atamak dahil birtakım kilit değişiklikler yapabilmişse de, komuta kademesinin kalan kısmı değişken nitelikte subayların bir karışımı gibi kalmıştı. Wellington'ın tercih edeceği bazı subaylar (örneğin topçuların başına geçmesi muhtemel Alexander Dickson) Amerika'dan dönüş yolundaydı, fakat mevcut subaylar da birçok açıdan iyi olduğu kanıtlanmış bir ekti. Bazı kıdemliler (örneğin İspanya'da Wellington'ın emrinde çarpışmış olup "Baba" lakabıyla bilinen General Sir Rowland Hill) saygın askerlerdi; diğerleri tecrübesiz ancak özgüvensahibiydi, bakiyesi içinse elde ne varsa onunla idare edildi. Örneğin, yirmi iki yaşındaki Hollanda Veliaht Prensi Willem, oldukça tecrübesiz olmasına karşın savaş zamanı geldiğinde 30.000 kadar Flaman (Hollanda-Belçika) askerinin kumandanı ilan edilmişti. Prens komutayı Wellington'a devretmek hususunda ikircikli davranmakla kalmayıp Waterloo sabahına kadar işi ancak piyadelerle sınırlı tuttu. Üstelik bu devir ucu ucuna yetişmişti; zira İngiliz subayları arasındaki adıyla "Küçük Kurbağa", Napolyon üzerine eşgüdümsüz, desteksiz ve felaketle sonuçlanması neredeyse kesin bir hücumla kendi başına kalkışmak üzereydi. Siyasi sebeplerden ötürü prence I. Kolordu'nun kumandası verildi.

² "Newgate Mavilileri" (İng. *Newgate Blues*), hem bu birliğin mavi üniformasına hem de ünlü Newgate hapishanesinin mavi kıyafetine atıfta bulunan alaycı bir lakap olup Kraliyet Arabacılar Birliği'nde olağan hale gelmiş yolsuzluk, hırsızlık ve talan vakalarına gönderme yapmak üzere uydurulmuştur – ç.n.

³ İngiliz ve diğer Avrupa ordularında görev alan Hintli askerlere atıfta bulunan bu sözcük, Urduca ve Farsçadaki "sipahi" sözcüğünden gelmez – ç.n.

Diğer bir ilginç atama, hem Wellington'a ikinci komutan hem de süvarilere serdar tayin edilen Uxbridge Kontu'ydu; üstelik bu iş Wellington'ın açık muhalefetine rağmen gerçekleşmişti. Uxbridge mesleğinde oldukça becerikli bir subaydı, fakat Wellington ile arasında şahsi ve ailevi bir mesele vardı: Uxbridge, Wellington'ın ağabeylerinden birinin karısıyla birlikte kaçmıştı. Wellington bu aile skandalından ötürü sefer boyu Uxbridge'e mesafeli bir nezaketle davranacaktı. Kuşkusuz kumandanının aklından geçenler Uxbridge için bilinmez bir sır değildi. Şahsına düşmanca bir tavır gösterilmeyeceğinden emin olmak için ona planlarının ne olduğunu ince bir dille sorduğunda, yalnızca şu soğuk yanıtı almıştı: "Planım, beyefendi, Fransızları mağlup etmektir."

Müttefik kuvvetlerinin tepe kademeleri muhtelif vasıflarda subaylardan oluşuyordu, fakat tümen seviyesine inildiğinde Wellington şanslıydı. Picton, Maitland, Cooke ve Ompteda gibi hem ehil hem de güvenilir subaylar, Wellington'ın itimadını boşa çıkarmamaya çalışacaklardı. Ayrıca, geçmişte bazı seferlerde Fransız emrinde savaşmış kimi Hollandalı kumandanların becerilerini görmezden gelmek de haksızlık olurdu. Perponcher ve Saxe-Weimar, bu subayların gördüğü Fransız taliminin faydalarını Quatre Bras'da örnekleyeceklerdi. Fransız usulünün alametifarikası olan istihbaratçılık ve cüretkâr girişkenlik, Wellington'ın bu muharebede evvela hayatta kalmasında, akabinde de galibiyetinde kilit önem taşıyıştır.

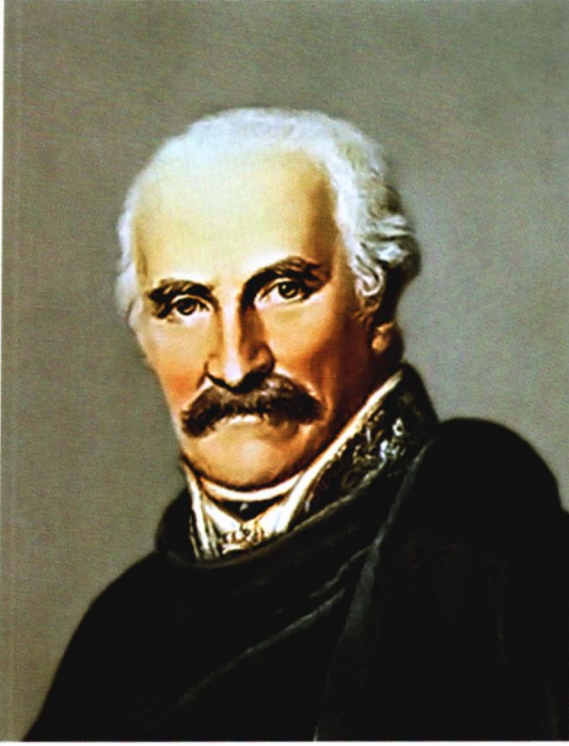
WAHLSTADT PRENSİ GEBHARD VON BLÜCHER

1815 itibarıyla yetmiş iki yaşını devirmiş bulunmasına rağmen Blücher bitmez bir enerji ve yılmaz bir cesaret sahibiydi. Yaygaracı bir husar zihniyetine sahip olan Blücher savaşı ön saftan idare etmeye meraklıydı. Bu tarz, askerlerini cesaretlendirse de harp meydanını dar bir açıdan görmesine sebep verir ve neticede bazen galibiyete mani olurdu. General Kont Niethard von Gneisenau ile kariyerinin sonlarında tesis ettiği işbirliği başarısında büyük pay sahibi olmuştu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Uxbridge Kontu Henry William Paget (1768-1854). Waterloo'da Müttefiklerin süvarilerini idare etmiş, muharebe esnasında bir bacağını kaybetmiştir. 1815'te ilk Anglessey Markisi olmuştur (Sir Thomas Lawrence tarafından yapılan portre).

Wahlstadt Prensi Mareşal Leberecht von Blücher (1742-1819). Prusya ordusu kumandanı (F. C. Gröger'in resmi).

General Kont August Wilhelm Anton Neithardt von Gneisenau (1760-1831). Blücher'in kurmay başkanı (P.E. Gebauer'in yaptığı portre).

Bu başarılı ortaklıkta Blücher ilham ve kararlılığı. Gneisenau ise akli temsil ediyordu.

Dönemin pek çok profesyonel aristokrat askerinde görüldüğü gibi Blücher de hem Prusyalılar adına hem de (Yedi Yıl Savaşları'nda) Prusyalılara karşı savaşmıştı. Kumar, zamparalık ve içki tutkuları nedeniyle askeri kariyeri pek de parlamamış; Büyük Frederik ile düştüğü bir anlaşmazlık sonucu Silezya'da on altı yıllık bir "emeklilik" hayatı yaşadıktan sonra, ancak III. Frederik Wilhelm'in Prusya tahtına çıkmasıyla orduya geri dönebilmişti. 1806'da korgeneral rütbesine terfi etmişti ki, Jena ve Auerstadt Muharebelerinden sonra esir alındı. 1815'e kadar bu yenilgilerin intikamını almaya çalışan Blücher, 1813 seferleri esnasında Silezya'da bazı

başarılar kazanabilmişti. Esir alınması, Napolyon'a duyduğu kişisel nefreti körüklemişti, hatta 1815 seferine katılmasının ardındaki önemli amillerden biri, büyük bir vatanseverlik ve kuvvetlerine duyduğu büyük bir sevginin yanı sıra Napolyon'u yakalayıp asma arzusuydu. Blücher'in iki temel vasfı olan şeref ve sadakat olmasaydı, Wellington Waterloo Muharebesi'ni kaybederdi; zira İngiliz düşmanı Gneisenau'nun yaptıkları Wellington'ı tek başına kurtarmaya muhtemelen yetmeyecekti.

HASIM ORDULAR

KUZEY ORDUSU (L'ARMÉE DU NORD)

Napolyon'un karizması, Mayıs'tan itibaren ordunun büyük kısmını kurmak amacıyla alelacele celp edilmiş hevesiz acemileri takviye edip maneviyatı yüksek bir bel kemigi teşkil edecek binlerce emekli gedikliyi sefere katılmak üzere orduya dönmeye sevk etmişti. Birliğe giriş şartlarını hafifleten, niteliği ise pek önemsemeyen bir düzenlemenin ardından bu gediklilerin pek çoğu sefer için çıkıp geldiklerinde, kendilerini İmparatorluk Muhafızları'nın saflarında buldular. Gediklilerin kaymak tabakasının böylece sıyrılmış olmasında tuhaf bir şey yoktu; zira en iyi askerlerin alaylardan toplanıp Muhafızlar bünyesinde düşük ve orta rütbeli komuta mevkileri için eğitilerek birliklerine subay olarak geri dönmeleri gelenektendi. Bu usulün, yeni acemilere başlarında kilerden bir emsal sunma ve emir altındaki subaylar arasında çitayı yüksek tutma gibi faydaları vardı. Gelgelelim 1814'teki sulh, sistemde bir ritim bozukluğuna yol açmış ve saffiharp alaylarının zararına olmak üzere gedikliler muhafız birliklerine doldurulmuştu.

Muhafızlar'ın bu şekilde şişirilmiş kadrosu, yine de sayıca daha önceki seferlerin mevcudunun gerisinde kalıyordu. İmparatorluk Muhafızları 1814'te 112.480 kişiydi; Waterloo'da ise bu sayı 25.000'de kalmıştı. Örneğin Ortanca Muhafızlar'ın 4. Humbarracı Alayı ancak bir tek tabur oluşturabilmişti (İmparatorluk Muhafızları "Genç," "Ortanca" ve "Yaşlı" sıfatlı üç kısımdan oluşurdu).

Muhafızlar sayıca dar bir kadroydu, peki ordunun geri kalanında vaziyet nasıldı? Napolyon 1 Haziran'da büyük bir tören teftişi (*Le Champ de Mai*) düzenledi ve birliklere kartallar dağıttı. Törene tanıklık edenlerden İmparatorluk Muhafızları mensubu Yüzbaşı Coignet şöyle yazmaktadır: "İmparator bir konuşma yaptı; orduya ve milli muhafızlara dağıtmak için kartalları istetti. O gök gürültüsü gibi sesiyle askerlere

GENÇ MUHAFAZLAR

1: Seferi kıyafetiyle Perendeci neferi

2: Seferi kıyafetiyle Müsadam subayı (Bryan Fosten)

1 Haziran 1815; Napolyon'un tören teftişi (*Le Champ de Mars*). İmparator orduya "Kartal"larını teslim etmek ve şahsına desteği arttırmak için büyük bir merasim düzenlemişti. Gelgelelim askeri üniforma yerine devlet adamı kıyafetleri giymesini izleyenleri hayal kırıklığına uğratmıştı (F. de Myrbach'ın resmi).

şöyle seslendi: 'Kartallarınızı koruyacağınıza yemin edin! Yemin ediyor musunuz?' Soruyu tekrarladi. Askerlerden gelen yeminler pek sıcak değildi: ortada çok fazla coşku yoktu. Bağırışlar Austerlitz ve Wagram'dakilerin yanına bile yaklaşmıyordu. İmparator da bunu anlamıştı." Bu tanıklık belki de ordunun genel vaziyetinden çok, bir Muhafız'ın seçkincitabiatını aksettiriyordur ya da bütün bu âlây-ı vâlâ 1815'in hayat memmat atmosferinde biraz yersiz kaçmış olabilir: nitekim imparatorun görünüşü tecrübeli askerlerini bile şok etmişti. Mutat üniformasını atan Napolyon menekşe rengi, nakışlı bir devlet pelerini, kıpkırmızı kadife bir ceket, beyaz sorguçlu kadife bir şapka, beyaz, saten bir gömlek ve pantolon, elmas tokalı, be-

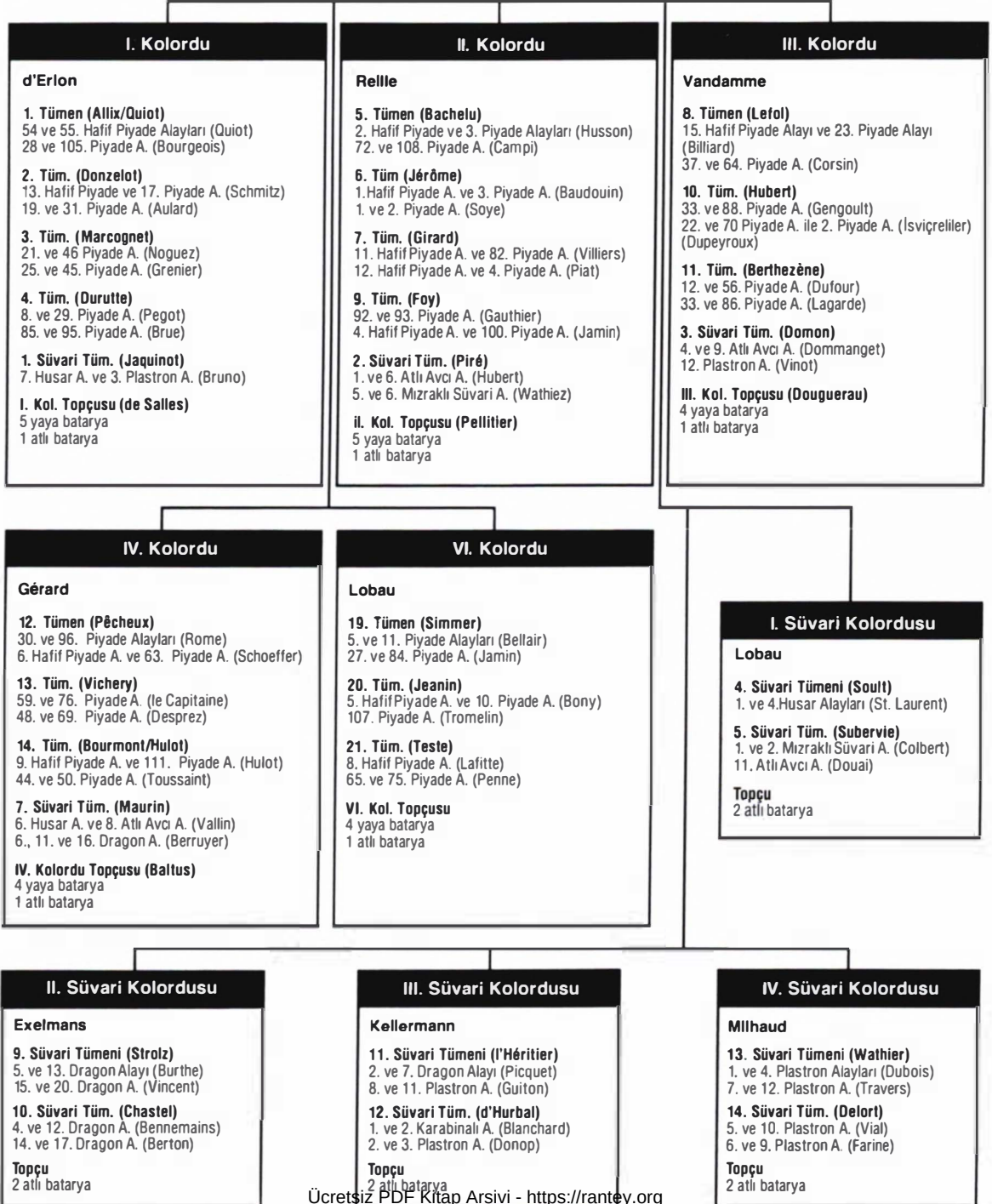
yaz, saten ayakkabılar giymiş; *Légion d'Honneur* nişanının elması ve yakutlu büyük haçını takmış ve elmas kabızlı bir kılıç kuşanmıştı. Askerlerini coşturmaya çalışan orta yaşlı, hafif kilolu bir generalin tercih etmesi pek muhtemel bir kılık değildi bu.

Aslında, 1815'te Napolyon'un ordusunun genel ekseriyeti, imparatora yoğun bir adanmışlık duygusuyla bağlı gönüllülerden oluşuyordu. Alaylardaki askerlerin pek çoğu önceki seferlerde savaşmıştı. Kayda değer kısmı yarı gönüllü ve sadakati kuşkulu mütteliklerden müteşekkil 1813-14 kuvvetlerinin aksine, ordu bu sefer neredeyse tamamen Fransız vatandaşlarından oluşuyordu. Pek çok asker vatanının bir kez daha işgal edilmesine karşı savaştığı kanaatindeydi ve

FRANSIZ ORDUSUNUN MUHAREBE NIZAMI

İmparator Napolyon

(Fransız ordusunun toplam kuvveti: yaklaşık 128.000 asker, 366 top)

"Teftiş". Napolyon ve İmparatorluk Muhafızları'na mensup humbaracılar merasim kıyafetleriyle resmedilmiş. Burada görülen dar pantolonlar genelde sefer esnasında giyilirdi. Auguste Raffet'nin taşbaskısı (ASKB).

İMPARATORLUK MUHAFAZLARI

Druot (Mortier'nin yokluğunda)

Humbaracı Tümeni (Friant)

1. ve 2. Humbaracı Alayları (Friant)
3. ve 4. Humbaracı A. (Rouguet)

Avcı Tümeni (Morand)

1. ve 2. Avcı A. (Morand)
2. ve 3. Avcı A. (Michel)

Genç Muhafızlar (Duhesme)

1. Müsadım ve 1. Perendeci A. (Chartrand)
3. Müsadım ve 3. Perendeci A. (Guye)

Muhafız Hafif Süvari Tümeni (Lefebvre-Desnouëttes)

- Muhafız Atlı Avcıları (Lallemant)
Muhafız Mızraklıları (Colbert-Chabanais)

Muhafız Ağır Süvari Tümeni (Guyot)

- Atlı Humbaracılar (Jamin)
Muhafız Dragonları (Letort)
Seçkin Silahşörlar (Dyonnet)

Muhafız Topçuları (Piyade ve süvarilerle birlikte konuşlandırılmış)

- 6 orta çaplı yaya batarya
4 atlı batarya

Muhafız İhtiyat Topçuları (Desvaux de Saint-Maurice)

- 4 ağır yaya batarya

en acemi, en yeni askerler için bile bu kanaat önemli bir şevk sağlıyor olmalıydı. Bu ordu daha küçüktü, kesinlikle alelacele talim ve kötü teçhiz edilmişti. Fakat genel niteliğine bakıldığında, Napolyon'un idare ettiği ordular içinde nispeten iyi denebilecek bir konumdaydı ve kuşkusuz en homojen olanlarından biriydi. Tek gerçek soru işareti, yakın geçmişte Bourbon ordularını teşkil eden askerler üzerindeydi. Grouchy'nin idaresi altındaki bu askerler ordunun sağ kanadına konulmuşlardı ve diğer yoldaşları bunlara Yüz Gün boyunca yoğun bir kuşkuyla, hatta neredeyse hor görüyle muamele ettiler.

Elba'dan neredeyse sıfır noktasında yola çıkan Napolyon, kulağa inanılmaz gelse de, birkaç aylık süre zarfında 128.000 vasıflı askeri harbe sürebilmişti. Elzem teçhizatı ya uydurulmuş ya da eldeki malzeme kırılarak oluşturulmuş Kuzey Ordusu'nun

başına geçen Korsikalı, daha dün tahttan uzaklaştırılmasında direten müttefikleri dize getirmek üzere 15 Haziran sabahı Belçika sınırını geçti. Prusyalıları yine çabucak halledeceğinden ve bütün dünyaya Wellington'ın şöhretinin ne kadar abartılı olduğunu ispatlayacağından emindi. Wellington ve Blücher'i biraz olsun daha iyi anlamış olsaydı muhtemelen kendine bu kadar güvenmezdi.

WELLINGTON'IN ORDUSU

İki müttefik ordusu içinde İngiltere ve müttefiklerinin ordusu en heterojeniydi. Wellington'ın "kötü şöhretli" diye tabir ettiği bu ordu İngiliz, Alman, Hannover, Braunschweig (Brunswick), Nassau ve Flaman (Hollanda-Belçika) askerlerden oluşan, çok dilli bir kuvvetti. Bunların içinde en güvenilir olan-

Waterloo'da bilhassa temayüz eden iki birlik: Sir Alexander Gordon kumandasındaki İskoçların, Picton'ın 5. Tümeni'nden Sir Denis Pack'ın 9. Tugayı'na mensup 92. Piyade Alayı ve (ayı postu şapkalarıyla) 2. Kuzey Britanya Dragon Alayı (İskoç Kıratıları). Bu resim Georg Paul Fischer tarafından 1814'te yapılmıştır; fakat Waterloo'da kullanılmayan kürk torbalar hariç, birliklerin seferi kıyafetleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir (ASKB).

İNGİLİZ-MÜTTEFİK ORDUSUNUN MUHAREBE NİZAMI

Mareşal Wellington Dükü

(İngiliz-Müttefik Ordusunun toplam kuvveti: garnizonlar da dahil yaklaşık 106.000 asker, 261 top.)

I. Kolordu

Hollanda Veliahdı Prens Willem

1. Tümen (Cooke)

2/1. ve 3/1. Muhafız Alayları (Maitland)
2/2. ve 2/3. Muhafız A. (Byng)
Topçular (Adaye)
Sandham'ın Sahra Tugayı (Kraliyet Topçuları - RA)
Kühlmann'ın atlı bataryası (Kraliyet Alman Lejyonu - KGL)

3. Tümen. (Allen)

2/30., 33., 2/69. ve 2/73. Piyade A. (C. Halkett)
1. ve 2. Hafif Piyade Taburları (KGL); 5. ve 8. Piyade A. (KGL)
(Orpington)
6 Hannover Piyade Tb. (Kielmansegge)
Topçu (Williamson)
Lloyd'un Sahra Tugayı (KT)
Cleeve'nin Sahra Tugayı (KGL)

2. Flaman Tümen. (Perponcher)

7. Piyade; 27. Avcı; 5., 7. ve 8. Milis A. (Bylandt)
2. Orange-Nassau A. (Saxe-Weimar)
Topçu (Opstal)
Byleveld'in atlı bataryası
Stievenaar'ın yaya bataryası

3. Flaman Tümen. (Chassé)

2. Piyade; 35. Avcı; 4., 6., 17., 19. Milis A. (Ditmars)
3., 12., 13. Piyade; 36. Avcı; 3. ve 10. Milis A. (d'Aubreme)
Topçu (van der Smissen)
Krahmer'in atlı bataryası
Lux'un yaya bataryası

II. Kolordu

Lord Hill

2. Tümen (Clinton)

1/52., 1/71., 2/95. ve 3/95. Piyade Alayları (Adam)
1., 2., 3. ve 4. Piyade Taburları (KGL) (du Plat)
4. Hannover Landwehr Taburu (H. Halkett)
Topçular (Gold)
Bolton'ın bataryası (KT)
Sympher'in atlı bataryası (KGL)

4. Tümen. (Colville)

3/14., 1/23. ve 51. Piyade A. (Mitchell)
2/35., 1/54. 2/59. ve 1/91. Piyade A. (Johnstone)
2 Hannover Piyade Tb., 3 Landwehr A. (Lyon)
Topçular (Hawker)
Brome'un bataryası (KT)
Rettburg'un yaya Hannover bataryası

1. Flaman Tümen (Stedmann)

4. ve 6. Piyade; 16. Avcı; 9., 14. ve 15. Milis A. (Hauw)
1. Piyade; 18. Avcı; 1., 2. ve 18. Milis A. (Eerens)
Topçular
Wynand'ın topçuları
4 Tb., 1. Sahra Bataryası (Hollanda Hint Tugayı)

Uxbridge

1. ve 2. Hassa Muhafız Alayları, Kraliyet Süvari Muhafız A.
1. Muhafız Dragon A. (Somerset)
1. Kraliyet Dragon A., 2. Kuzey Britanya Dragon A.
6. Inniskilling Dragon A. (Ponsonby)
1. ve 2. Hafif Dragon A. (KGL); 23. Hafif Dragon A. (Dörnberg)
11., 12. ve 16. Hafif Dragon A. (Vandeleur)
7. ve 15. Husar A.; 2. Husar A. (KGL) (Grant)
10. ve 18. Husar A.; 1. Husar A. (KGL) (Vivian)
13. Hafif Dragon A. (KGL); 3. Husar A. (KGL) (Arentschildt)
İlişik Topçu (Fraser)

Bull'un Takımı (Kraliyet Atlı Topçuları-RHA)
Webber-Smith'in Takımı (RHA)
Gardiner'in Takımı (RHA)
Whinyate'in Takımı (RHA)
Ramsay'in Takımı (RHA)
Mercer'in Takımı (RHA)

Saltanat Naibi Prens George'un Husarları; Bremen ve Verden
Husarları; Cumberland Dükü'nün Husarları (Estorff)

1. ve 3. Hollanda Karabinalı A.; 2. Belçika Karabinalı A. (Trip)
4. Hollanda Hafif Dragon A.; 8. Belçika Husar A. (Ghingy)
5. Belçika Hafif Dragon A.; 6. Hollanda Husar A. (Merlen)
Topçular

İki atlı yarım batarya
Braunschweig müfrezesi süvarileri
Regt'in Husarları, Regt'in Uhlanları

Wellington Dükü'nün kumandasında

5. Tümen (Picton)

1/28., 1/32., 1/79. ve 1/95. Piyade Alayları (Kempt)
3/1., 1/42., 2/44. ve 1/92. Piyade A. (Pack)
4 Hannover Landwehr Taburu (Vince)
Topçular (Heisse)
Roger'in bataryası (KT)
Braun'un yaya Hannover bataryası

6. Tümen (Cole)

1/4., 1/27., 1/40. ve 2/81. Piyade A. (Lambert)
4 Hannover Landwehr Taburu (Best)
Topçular (Brunckman)
Unett'in bataryası (KT)
Sinclair'in bataryası (KT)

İngiliz İhtiyat Topçuları (Drummond)

Ross'un bataryası (KAT)
Bean'in bataryası (KAT)
Morrison'un bataryası (KAT)
Hutchesson'un bataryası (KAT)
Ibert'in bataryası (KAT)

Braunschweig Birlikleri (Braunschweig Dükü)

Braunschweig Öncü Muhafız A. (Rauschenplatt)
Muhafız Tb.: 1., 2. ve 3. Hafif Piyade A. (Buttlar)
1., 2. ve 3. Piyade Tb. (Specht)
Topçular (Mahn)
Heinemann'ın atlı bataryası
Moll'un yaya bataryası

Hannover İhtiyat Birlikleri (Decken)

Garnizonlarda 12 Hannover Piyade Tb.

1: Başçavuş, 33. Piyade (1. Yorkshire, West Riding) Alayı

2: Er, 69. Piyade (Güney Lincolnshire) Alayı

3: Yaver subay, 54. Piyade (Batı Norfolk) Alayı

Waterloo sabahı 2. Muhafız Piyade (Coldstream) Alayı'nın içtması. Resimde İngiliz piyade üniformasını (burada bir kanat müfrezesinin vatkalılarıyla) görüyoruz. 2. Alay'ın 2. Tabur'u, Hougoumont'un müdafaasında Byng'in 2. İngiliz Tugayı dahilinde görev almıştır (James Thiriar'ın resmi).

lar İngilizler ile Kraliyet Alman Lejyonu (*King's German Legion*, ks. KGL) efradıydı. Fakat Wellington'ın İberya'da pişmiş kimi gediklileri Amerika'da savaşmaktaydı. Onların yerini iyi talimli, fakat sınanmamış ve kendini kanıtlamamış askerler almıştı; örneğin İskoç Kıratlıları (*Scots Greys*) adıyla maruf o meşhur ağır süvari birliği 1801'den beri fiili hizmet görmemişti. Fakat genele bakıldığında İngiliz askeri kendini gösterecekti. Wellington'ın tümenlerinin kilit taşlarını İngiliz birlikleri oluşturunuyordu; bilhassa *kilt* giyen İskoçlar hem dosta hem düşmana korku salıyordu. Taarruzlarına eşlik eden gayda nağmeleri ve korkunç haykırışları nedeniyle bu askerlere "cehennem hanımları" adı takılmıştı.

Kraliyet Alman Lejyonu İngiliz tarzı üniformalar giyen, İngiliz talimi gören ve Wellington'ın emrine verilmiş Alman askerlerinden mürekkepti. Bunlar

üstün vasıflara, parlak bir yönetim kademesine sahip, oldukça tecrübeli askerlerdi. Wellington'ın ordusu içinde terfilerin satın almalarından ziyade liyakat ile mümkün olduğu yegâne birlik, hakiki yetenek ile İngiliz taliminin birleştiğinde neler meydana getirebileceğine emsal teşkil eden yabancı efrattan müteşkil KGL idi.

Benzer surette İngiliz üniforması giyen pek çok Hannover birliği maalesef vasıfsız acemiler niteliğindedeydi. Fırası en aza indirmek ve bu askerleri munasip surette takviye etmek amacındaki Wellington Hannoverlileri gediklilerinin arasına serpiştirdi. Taktığı, bu askerleri mümkün merteye ikinci safa koymaktı.

Ordunun bakiyesi arasında, küçük Nassau müfrezesi de iyi bir birlikti. "Kara" Braunschweig'liler tecrübesiz, fakat genç askerlerden kurulu faydalı bir kuvvetti. Wellington için en büyük en-

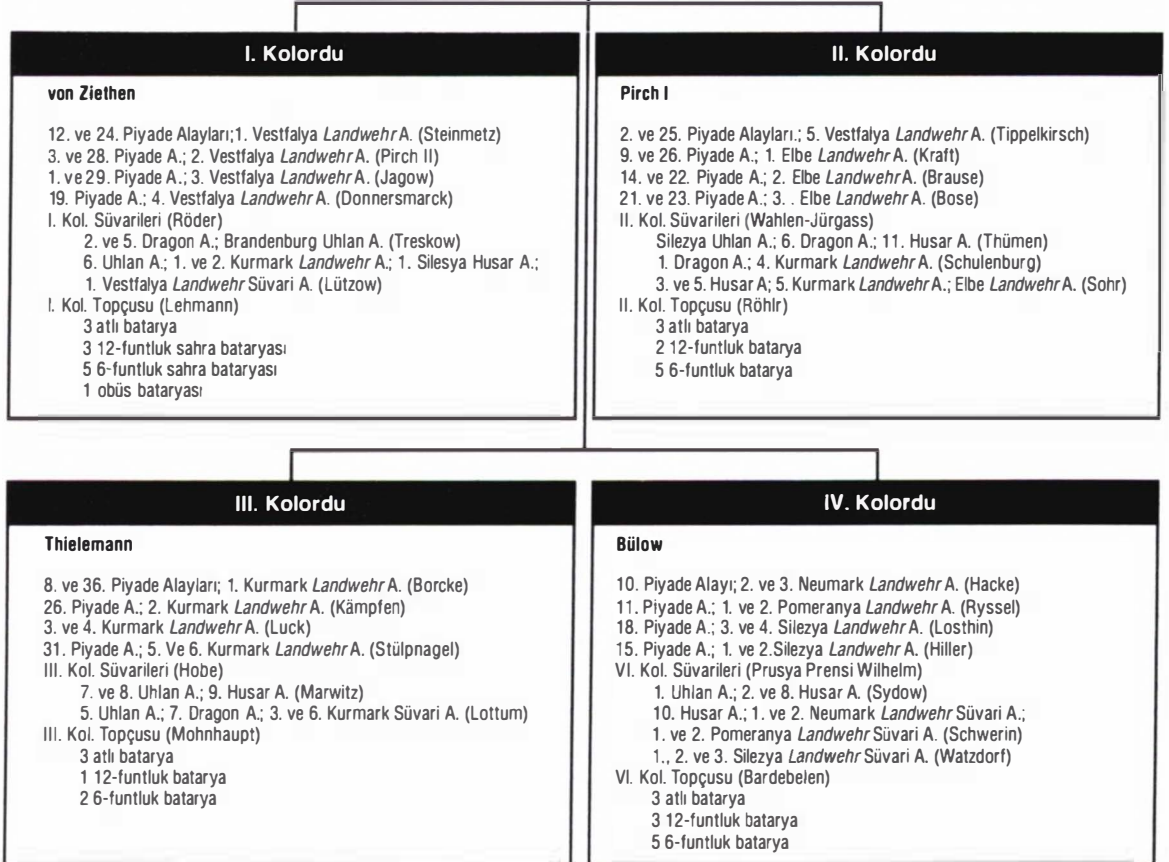
dişe kaynağı Flamanlardı. Emrindeki kuvvetlerin yüzde otuzunu teşkil eden bu askerler (bilhassa da Belçikalılar) çok yakın bir tarihe kadar Fransızlarla müttefikti ve hâlâ o tarafa meylediyorlardı. Kol taktikleri ve nizamlarının yanı sıra üniforma ve teçhizatları bile Fransız kalıplarına göreydi. Bu ruh halleri ve üstüne üstlük genç Hollanda veliahdının müphem kumandası altında olmaları nedeniyle, bu askerlerin sefer süresince gösterdikleri vasat (fakat kesinlikle kötü olmayan) performansa müsamaha göstermemek haksızlık olur.

İngiltere ve müttefiklerinin ordusu bir süvari kordusu, iki ana piyade kordusu ve ihtiyatlardan mürekkepti. Bu birlikler Brüksel, Mons, Ypres ve Gent arasındaki araziye konuşlanmıştı ve ıkmal hatları Manş Denizi'ne açılan Oostende gibi limanlara kadar uzanıyordu. Dolayısıyla kıyıya doğru muhtemel bir Fransız süpürme hareketi Wellington'a ciddi ıkmal sıkıntıları yaratabilirdi. Aslında Wellington ıkmal hatlarına yönelecek bir tehdide karşı özellikle hassastı, hatta aşırı hassasiyet gösterdiği bile söylenebilirdi. Birliklerinin önemli bir kısmını, ıkmal hatlarını korumak üzere son ana dek Mons'ta bırakacaktı.

PRUSYA ORDUSUNUN MUHAREBE NİZAMI

Wahlstadt Prensi Mareşal Gebhard Leberecht von Blücher

(Prusya Ordusunun toplam kuvveti: garnizonlar da dahil yaklaşık 128.000 asker, 312 top.)

BLÜCHER'İN ORDUSU

Prusyalılar 1806 felaketinden sonra ordularını Fransız modeli çerçevesinde yeniden teşkilatlandırmış ve düzenli orduları kısıtlı kalsa dahi, nihai seferberliği daha çabuk hale getiren bir ihtiyat sistemi geliştirmişlerdi. 1815 seferi esnasında muhafız birlikleri olmadığından Prusya Ordusu'nun nicel iskeleti on iki adet köklü, "eski" alay (otuz altı tabur) ve on iki ihtiyat alayından müteşekkildi.

1814-15 yıllarında Prusya gerekli sayıda asker bulmak için taşradan da çok sayıda acemi celp etmişti. Böylelikle yeniden ayağa kaldırılan Prusya Ordusu'nun yarından fazlası, alelacele ve kötü teçhiz edilmiş, talim ve terbiye sıkıntıları içinde, bununla birlikte saygıdeğer Blücher adına kimi zaman vatanperverce savaşabilen vasıftaki bir *Landwehr* (redif) idi. Nitekim "Prusya Ordusu" terimi kullanılmakla beraber, hakikatte ortada homojen bir kuvvet yoktu. Kayda değer bir yeniden teşkilatlanma hamlesiyle ordu büyütülmüş olabilirdi; fakat bu hamle esnasında orduya acemi *Landwehr*'in yanı sıra, yeni ele geçirilen topraklardan alınma, sadakatleri tamamen şüpheden arınmış olmayan askerler de katılmıştı. Gediklilerden mürekkep Rus-Alman Lejyonu'ndan daha 1814'te bile kitle halinde firarlar oluyordu. Sınırlar kısa süre önce değişene kadar Ren Konfederasyonu adıyla bilinen devletlere mensup 10.000 asker, işlerin ters gittiği ilk anda (Ligny'de) firar edecekti. 14.000 mevcutlu Saksonlar ve Silezyalılar bu kadar bile dayanmamış ve daha harekât başlamadan, ateşkesle silah bırakmışlardı. Vestfalya gibi nispeten daha Alman devletler bile bel bağlanacak durumda değillerdi. Askerler zamanla daha iyi bütünleşebilirlerdi; fakat zaman namevcut bir lükstü, zira Napolyon enselerindeydi. Bu nedenle, yeni topraklardan gelen askerler, performansları artsın diye daha güvenilir Prusya askerleriyle karıştırıldılar. Bu teşebbüsün başarısı değişken olmuştur.

Tecrübeli ve güvenilir subay sayısının kısıtlı kalması hasebiyle piyade kolorduları büyük çaplıydılar ve nitelikleri de değişkendi. Böylesi büyük teşkilatlardan bekleneceği gibi, kolordu seviyesindeki Prusya piyadesi büyük, fakat nispeten kör ve hantal bir

kılıç gibiydi. Başarıya giden yolun incelikli taktiklerden ziyade nicel üstünlükten geçtiği düşünülüyordu.

Pek çoğu Prusya'ya yeni katılmış farklı farklı devletlerden gelme, farklı silahlar ve farklı talim türleri kullanan alayları bir sepete dolduran yeniden teşki-

Mutat *Litewka* paltosunu giymiş, muşamba kaplı şapkasını takmış ve sarılı battaniyesini palaska tarzında gövdesine dolamış bir Prusya *Landwehreri* (Jacquemain tarafından yayımlanmıştır).

PRUSYA PİYADELERİ

1: Piyade eri, 8. Piyade Alayı (Hassa Alayı)

2 ve 3: Humbaracılar 1. Yaya Muhafız Alayı, Hassa Alayı

Thielemann'ın III. Kolordusu'na dahil bulunan Von Borcke'nin tugayıyla beraberdi ve Ligny ile Wavre'da çarpıştı.

latlanma hamlesi süvarileri de vurmuştu. Doğu Avrupa'daki at kılığı gerçek bir sorundu ve pek çok süvari alayında attan çok asker bulunuyordu. Fakat genel maneviyat yüksekti. Süvariler son tahlilde bel bağlanabilecek bir kuvvet niteliğindeydi ki, daha iyi teçhiz edilmiş olmalarına karşın Wellington'ın bazı süvarileri hakkında bu hükme varmak daha zordu.

Topçu kolu esasen iyi bir kuvvetti, fakat Nisan 1815'te yayımlanan bir kararnameyle mevcudu yarıya indirilmişti. Alelacele tesis ve teçhiz edilmiş topçu bataryaları kâğıt üzerinde fena durmuyordu, gelgelelim bunların mürettebatını ihtiyat piyadeleri ve depo taburları da dahil her çeşit toplama asker teşkil ediyordu. Harp meydanı koşullarında iyi bir performans göstermişlerse de, bu yeni bataryalar hiçbir zaman Fransız veya İngiliz/KGL topçularının yanına yaklaşmadılar. Talim ve tecrübe eksiklikleri, seferdeki muharebelere geç katılmış olmalarından da anlaşılabilir.

Prusyalılar Wavre, Charleroi, Dinant ve Liège/Maastricht arasında uzanan geniş araziye dört koldu halinde yayılmıştı. Wellington'ınkilerin neredeyse tamamaksiyöndeki ikmal hatları Liège üzerinden Ren'e kadar uzanıyordu. Şayet Napolyon orduların birini veya her ikisini ikmal hatları boyunca geri püskürtebilirse, iki orduyu birbirinden ayırma şansına sahip olacaktı ki, teke tek kaldıklarında muhtemelen her ikisini de alt ederdi. Rakiplerini hazırlıksız yakalamanın da avantajıyla, saflarını sıklaştırmakta olan düşmanlarından en az birini yakalayabilir ve böylece Brüksel yolunu açabilirdi.

Wellington'ın elinde 107.000 asker ve 216 top, Blücher'in elindeyse 128.000 piyade ve 312 top vardı. Her iki kuvvet devasıfları bakımından değişkenlik arz ediyordu. Öte yandan Napolyon, hepsi gönüllü ve çoğunluğu tecrübeli 128.000 asker ile 366 topa sahipti. Müttefikler müştereken büyük bir çarpışmaya girişebilirlerse asker ve silah bakımından Napolyon'a karşı sayı üstünlüğü kurmuş olacaktı; fakat birleşmeleri halinde ibre, plastronları⁴ ve devasa, kendini adanmış İmparatorluk Muhafızları ile güçlü bir üstünlük sahibi olan Fransızlardan yana kayacaktı.

Yem ve ikmal baskısını hafifletmek amacıyla Brüksel'in çevresi ile güneyindeki geniş bir araziye yayılmış haldeki Prusyalılar ve İngilizlerle müttefikleri, harp meydanına çıkmadan önce kuvvetlerini teksif etmek durumundaydılar. Dolayısıyla birleşmiş bir kuvvet olarak güçleri ilk başta seyrekli. Napolyon şayet ani ve beklenmedik bir darbe indirebilirse, hasımlarını tek tek ve birbirlerinden uzakta yakalama şansı yüksekti. Napolyon, Fransızların ilerlemesi halinde, çok geniş mevzileri dolayısıyla Blücher'in ikmal hatları boyunca gerileyeceğini ve Namur'daki karargâhına dikkat kesileceğini öngörüyordu. Bu durumdaysa kuvvetlerini Brüksel önlerinde toplamakta olan Wellington Kuzey Ordusu'nun bütün kuvvetiyle karşı karşıya kalacaktı.

⁴ Plastron (İng. ve Fra. *Cuirassier*): Göğüs ve sırt levhaları ile miğferden müteşekkil tam zırh giyen ağır süvari sınıfı.

HAREKÂT BAŞLIYOR

15-16 HAZİRAN

Napolyon hemen Prusya Ordusu'nun ileri karakol mevziini tutan Ziethen'in I. Kolordu'suyla temas kurdu. Hiç beklenmedik bir saldırıda bulunmanın avantajına sahipti ve hem Wellington'ın ordusu hem de dört Prusya kolordusu hâlâ geniş bir arazide dağınık halde bulunuyordu. Bu aşamada hasım orduların hangisine ilk olarak saldıracağı hususunda muhtemelen nihai kararını vermemişti, fakat planı kesinlikle merkezde olmanın stratejik avantajından yararlanarak iki orduyu ayrı ayrı hezime uğratmak üzerine kuruluydu. Bu amaçla, iki ordunun ortasına zorla girmek, düşmanların birleşmesini önlemek ve seçeceği muharebe alanında bölgesel üstünlük kurmak istiyordu. Süratli bir zafer, merkezde kalması halinde ikinci müttefik ordusunu tahkim ederek Fransızların başını ağrıtabilecek olan düşman ordusunu merkezden öteye ikmal hattı boyunca geri iterdi.

Fransızlar bu gayeyle, birbirine yakın dizilmiş birlikler halinde Sambre ırmağı boyunca yay şeklinde mevzilendiler ve yer yer de akarsuyu geçtiler. I. ve II. Kolordular ile İmparatorluk Muhafızları'ndan alınma bazı süvarilerden müteşekkil sol kanadın başında Ney vardı. III. Kolordu ve Süvari Kolordusu'ndan müteşekkil sağ kanat ise Grouchy kumandasındaydı. Geri kalan iki birlik, yani VI. Kolordu ile İmparatorluk Muhafızları, görüldüğü kadarıyla bizzat imparatorun komutası altında, gerektiğinde sağa veya sola kaydırılmak üzere merkezde ve geride duruyordu.

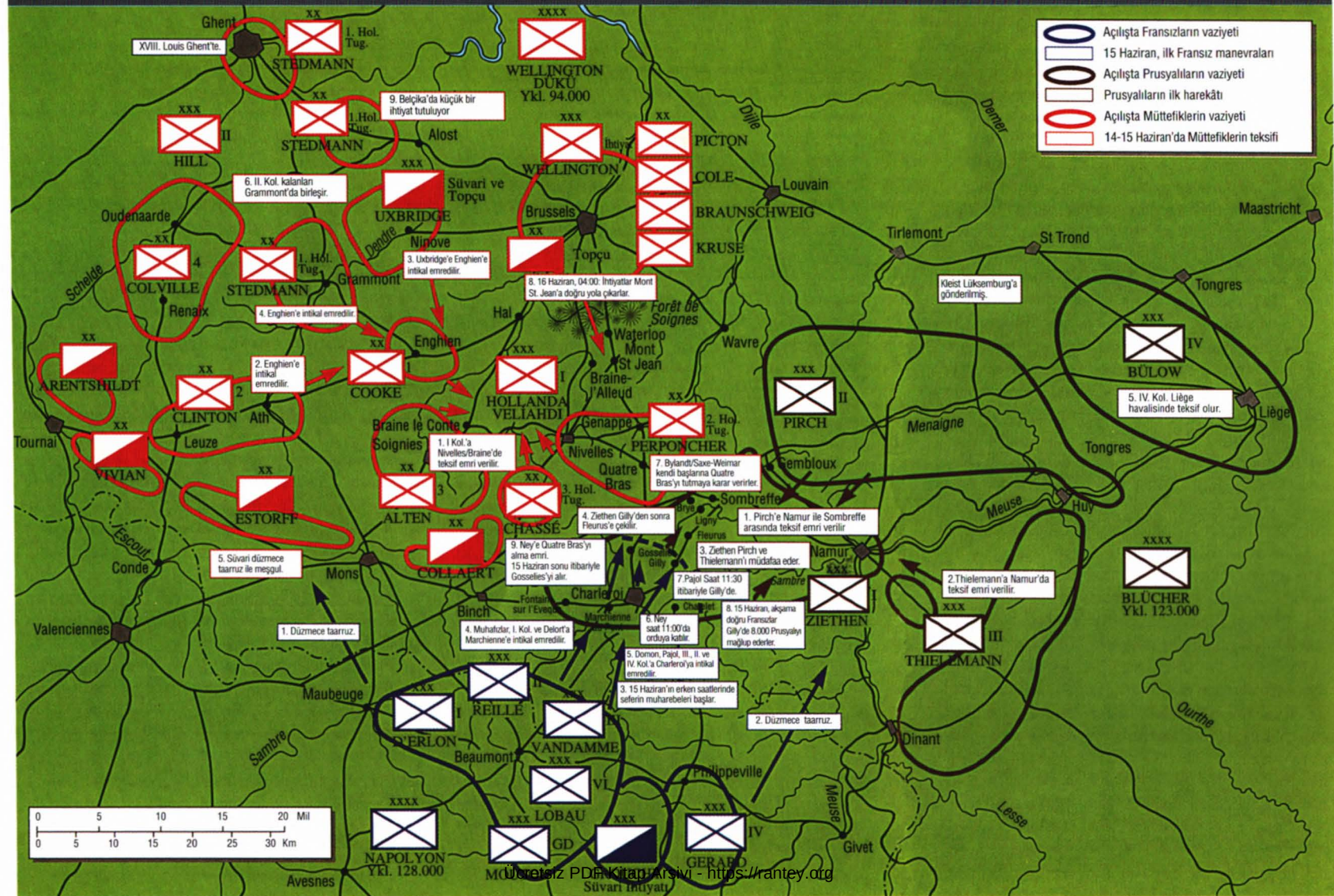
Sağ kanat Ziethen'in uç mevzilerini baskıladığında Prusyalılar rahatça Sambre'a çekildi ve oradan da, kabaca Ligny ve Sombreffe'e giden anayol boyu denilebilecek bir istikamette, kuzeye devam ettiler. Bu esnada Fransızların sol kanadı da kilit önemdeki Quatre Bras kavşağını almak üzere esas Charleroi-Brüksel yolunu kat ediyordu. Napolyon

kumandasındaki muhafızlar, iki kanadın arasında, Charleroi'nın hemen kuzeyine hareket ederken Lobau'nun kolordusu Charleroi'nın güneyinde, Sambre'ın öte yakasında kaldı.

Napolyon sağ ve sol cenahlardan Mons ve Namur'a doğru birer düzmece saldırı düzenleyerek müttefik kuvvetlerini iki yana doğru daha da dağıtmaya çalışmıştı. Bu taktik neredeyse başarılı olmak üzereydi, çünkü Wellington ordusuna evvela Enghien-Braine-Mons yönünde (yani doğrudan doğruya Prusyalıların uzağında) teksif olma emrini vermişti. Bu emir 16 Haziran'ın ilk saatlerinde düzeltilerek Nivelles teksif merkezi seçildi, fakat bu seçim de Napolyon'a sonraki gün istifade edebileceği bir boşluk tanıyordu. Ne var ki, süvari zihniyetiyle hareket eden Blücher zaten bir kolordusunun konuşlu olduğu Namur'a yönelik düzmece tehdidi görmezden geldi ve kuvvetlerine ileride, I. Kolordu'nun gerisinde teksif olunmasını emretti.

İleri teksif gerçekten oldukça tehlikeliydi. Böyle bir davranış Blücher'i, hem ani bir genel hareket vukuunda Liège'deki IV. Kolordu'sundan mahrum bırakacak hem de Namur'da herhangi bir şeyin ters gitmesi ya da Wellington'ın Prusyalıların sağındaki konumunu tutmayı başaramaması halinde çevrilmeye açık hale getirecekti. Nitekim ilk aldığı bilgi sonrası Wellington da batı yönünde, uzak bir mevkide teksife karar vermiş ve böylece Blücher'in kanatlarını "havada asılı" bırakmıştı. Blücher durumun vahametinin farkında değildi; felaket için tek gereken şey, Ney'in emirleri yerine getirerek o gece dört yol ağzına ilerlemesiydi. Böylelikle, günışığında hemen Prusya sağ kanadının üzerine çöküp düşman ordusunun dörtte üçünü tamamen yok etmesi işten bile olmayacaktı.

HAREKÂT BAŞLIYOR: 14-15 HAZİRAN VE 15-16 HAZİRAN GECELERİ

Peki, Ney'in o günkü harekâtı ne derece başarılı olmuştu? Ney öğleden sonra Brüksel'e giden anayoldan hücumla kalkmışsa da, Gosselies'in kuzeyinde, d'Erlon ile 20.000 adamını beklemek üzere durmuştu. İleri sürdüğü Lefebvre-Desnouët's'in 2.000 süvarisi Frasn'es'da, kasabanın içinden geçerek Quatre Bras'ya doğru çekilen düşmanın top ateşine maruz kaldı. Quatre Bras'ya kadar ricatçıları izleyen süvariler, ciddi bir top ve tüfek ateşi altında durdular. Bölgedeki uzun başaklardan dolayı müdafî kuvvetlerin boyutu tam kestirilemiyordu. Ney, birkaç küçük keşiften sonra, akşam saat sekizde Gosselies ve Frasn'es arasında gece için kamp kurulması emrini verdi ve Napolyon'la buluşmak üzere atla Charleroi'ya gitti.

Ney aslında, Perponcher'in Quatre Bras'dan batıya, Nivelles'e gitmesi emredilmiş olan Nassau birliğinden mürekkep bir tugayla karşı karşıya gelmişti. Saxe-Weimar ve Perponcher, önlerinde gelişen vaziyet karşısında, bir emir veya izin olmaksızın oldukları yerde kalmaya karar verdiler. Bu becerikli subaylar Fransızları Quatre Bras'nın güneyinde oyalayarak müttefiklere aşırı kıymetli bir toparlanma süresi yaratmıştı – nitekim Wellington olan biteni ancak gece geç vakitte, Richmond Düşesi'nin Brüksel'deki balosunda öğrenebilecekti. Fransızların Mons harekâtının düzmece olduğunun teyidi ve Quatre Bras'daki ilk harekâta dair haberler Wellington'a balo esnasında ulaştı. Muhtemelen ikmal hattı hususundaki hassasiyeti nedeniyle gerçekten "kandırılmıştı". Ordusunu batı istikametinde, çok uzak bir mevkie konuşlandırması sağlanmıştı. Wellington gelişmelere tamamen vakıf olduktan sonra önceki emirlerini iptal ederek ağırlığın ordunun iç kanadına, Nivelles ve Quatre Bras'ya doğru kaydırılmasını emretti. Picton kumandasındaki ihtiyat tümeni, ancak sabah dörtte, "Highland Laddie" (Dağlı Ahbap) şarkısı eşliğinde Mont St. Jean'ın güneyindeki yola koyulabildi ve onları sabah sekizde Wellington ile kurmayları izledi.

Bu esnada Napolyon Charleroi'daki karargâhında, Blücher'in ordusuna ileri teksifyaptırdığından hâlâ habersiz halde bulunuyordu. Wellington'ın kuvvetlerini teksif ederken, kendisi ile arasına bir miktar zaman ve zemin bırakmak üzere Brüksel'e doğru çekileceğini ve ancak tam güçle çarpışmaya gireceğini düşünüyordu.

Fakat -yine düşüncesine göre- seri manevra bahsinde haklı bir şöhret sahibi Fransızlar ve başlarındaki Napolyon, elbette buna mahal vermeyecek ve Wellington kuvvetlerini bir araya toplayamadan üzerine çökeceklerdi. Nitekim Ney'in Charleroi'dan ayrılırken aldığı sözlü emir, 16 Haziran'daki esas hücumun İngilizler üzerine yapılacağı yönündeydi ve mareşal ertesi gün Fransız ihtiyatlarının emrindeki iki kolorduyu desteklemesini bekliyordu. Fakat olaylar kısa süre içinde onları da önlerine katıp sürükleyecekti. Halihazırdaki vaziyete göre, artık Bylandt'ın tahkim ettiği Perponcher, emrindeki ancak 8.000 asker, 16 top ve 50 süvariyle, Ney'in emrindeki 25.000 piyade, 3.000 süvari ve 60 topun karşısında kalmıştı. Üstelik 20.000 kişilik d'Erlon Kolordusu, VI. Kolordu ve Muhafızlar, güneyden yardıma gelmekteydi. Flamanların işi gerçekten de çok zordu.

16-17 HAZİRAN

Napolyon'un gece iki civarı emirlerini dikte ettirmek gibi bir alışkanlığı vardı; böylelikle erken vakitteki harekâtın emirleri orduya sabah altıdan evvel iletilmiş oluyordu. Fakat önceki günlerin meşgalelerinden yorgunluğa yenik düştüğü 16 Haziran'da, Ney'e ilettiği sözlü emirleri sabah altıdan önce yazılı olarak teyit ettiremedi ve bu emirlerin yazılı hali, karargâhtaki kurmayların tecrübesizliğinden ötürü, bundan yaklaşık iki saat sonrasına kadar yola çıkarılamadı.

Wellington'ın şansına, Blücher'in ileri teksifi 16 Haziran sabahının ortalarına kadar Napolyon'un bilgisi dışında kalmıştı. Sadece düşmanı yerinde tutma amacıyla planlanmış olan Grouchy'nin Ligny harekâtı da daha büyük bir muharebe olarak yeniden planlandı. Ney'in şanssızlığına, olup bitenlerin heyecanı yüzünden kimse öğleden sonra ikiye kadar Fransız Ordusu'nun o gün boyunca Prusyalılara ağırlık vereceğini yazılı olarak kendisine bildirmedi. Ney yazılı emri aldığı anda saat öğleden sonra dört olmuştu.

Wellington'ın ordusunu toparlamak üzere geri çekilmesini bekleyen Ney'in kuvvetlerinin büyük kısmı muharebe hattında değildi. Askerler olası bir takip harekâtı ya da manevraya hazırlıklı vaziyette, yol boyunca ve yürüyüş hattında açıkta konaklamıştı. Ney Charleroi'daki buluşmadan döndüğünde, şaşırtıcı bir şekilde, askerlerine hazır olma emri vermedi. Kuvvet-

lerinin çoğu yaklaşık 25 kilometrelik bir alana dağılmış olduğundan, ertesi sabah yola anında çıkmak mümkün olmayacaktı. Dahası, Ney aldığı emirlerin yazılı teyidi Charleroi'dan gelmeden sabah harekâtına başlamadı. Karargâhtan sabah sekizde çıkan evrakın Ney'in eline ulaşması on buçuğu bulmuştu. Burada "İhtiyatlar size katılır katılmaz hemen Brüksel'e ilerleyeceksiniz, hazır bekleyin" deniyordu. Herhangi bir aciliyet hissetmeyen Ney, saat on birde Quatre Bras'da taksif olunma emrini Reille'e ilettili.

Bu esnada Wellington, vaziyeti bizzat görmek üzere Quatre Bras'ya ulaşmış bulunuyordu. Ortalığın sakin olduğunu ve Fransızların karavana hazırladığını görünce Blücher'le buluşmak üzere Ligny'ye gitti ve Prusya komutanına, kendisi saldırıya uğramazsa yardıma yetişme sözü verdi. Wellington kuvvetlerini Nivelles'e değil Quatre Bras'ya yığma şeklindeki nihai kararını da muhtemelen tam bu noktada verdi. Bu çerçevede, gelecek emre göre iki yönden birine gitmek üzere Mont St. Jean kavşağında beklemekte olan Picton, tümenine, Perponcher'in askerlerine katılmasını emretti.

Ney, günün Quatre Bras'dan önceki kısmını tamamen ziyan etmişti. Reille nihayet öğleden sonra ikide taarruza geçti.

16 HAZİRAN, QUATRE BRAS MUHAREBESİ

Reille hem İngilizlerin kuvvetini hem de Fransızların aşırı özgüvenli ve tedbirsiz taarruzlar sonucunda uğradığı büyük itibar kaybını İber Yarımadası'nda bizzat görmüştü. Wellington'ın, ordusunun büyük kısmını son ana kadar saklama yönteminden haberdardı. Bundan başka, engebeli arazi ile uzun çavdar başaklarının gizlenmeye elverişli ve kanattan pusu kurmak için Bossu korusunun mükemmel bir mevki olduğunu da bildiğinden, aşırı ihtiyatlı bir biçimde ilerliyordu.

Artık henüz intikal etmiş Hollanda veliahdının emrindeki Perponcher ön cephesini boydan boya 27. Avcı

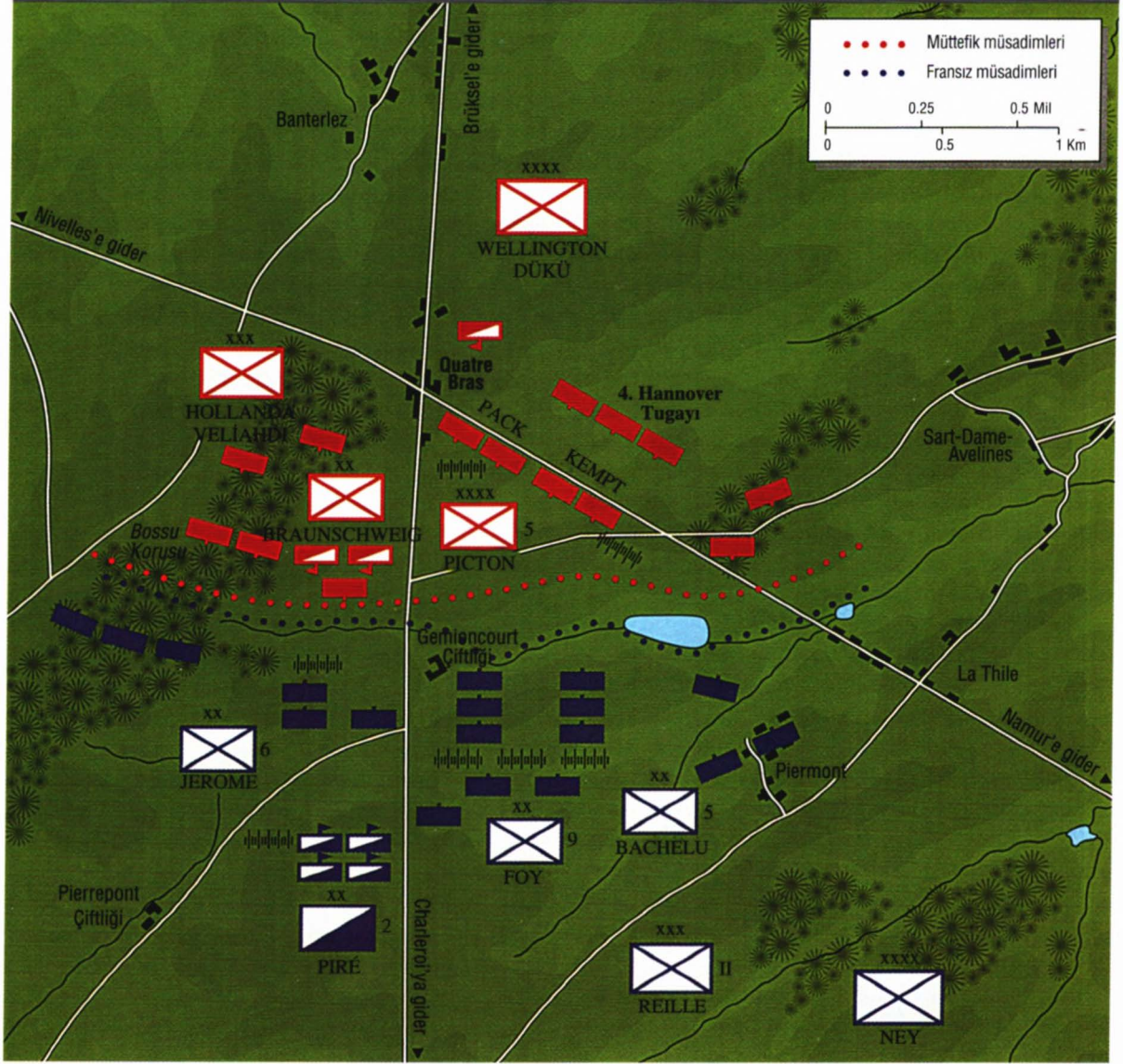
Taburu'ndan askerlerle örtmüştü ki, bu adamlar bir buçuk kilometre kadar uzunlukta ince bir saf halinde dizilmişlerdi. Kalan taburları geride ve yolun batısında bulunuyordu; bunların bazıları Bossu korusunu çevirmiş, milisler de Gemioncourt çiftliğini işgal etmişti.

Yolun doğusunda, Bachelu kumandasındaki 5. Fransız Tümeni, kuvvetli bir müsademe⁵ hattının arkasında ilerliyordu ve müdafiler çiftliğe geri çekilince kısa süre içinde Gemioncourt'u baskılamaya başladı. Fakat çiftlikten ilk başta inatçı bir savunma geldi. Jérôme'un geç intikal eden 6. Tümen'i de bir müsademe saffı ile perdelenerek yolun batısına geçti ve Bossu korusunu baskılamaya başladı. Pireaumont ve Gemioncourt'un ileri mevzileri top ateşinin de yardımıyla bir saat zarfında alındı. Bylandt'in evvelce bahsedilen ince saffına (bu saftaki askerler Picton'dan takviye gelmesi umuduyla intizam içinde geri çekiliyordu) karşı Jérôme sayısal üstünlük kurmuş, Bossu korusu içinde hızla ilerliyordu. 17. Hollanda Hafif Piyade Alayı üzerine ansızın bir süvari taarruzu başladı. Bu saldırıdan önce zaten dağılmış olan piyadeler ve askerlerin kimi dosdoğru cephe gerisine tabanları yağlarken, kimisi de çiğnenip geçilene kadar irili ufaklı gruplar halinde savaşmaktaydı. Haddinden fazla ince olan saf delinmiş, Piré'nin mızraklıları, akıntıyı durdurmaya çalışan Merlen kumandasındaki daha hafif Hollandalı süvarileri bozguna uğratan bir taarruzla merkeze sızmıştı. Fransızların müttefik safındaki gedikten istifade etmelerini önleyecek bir kuvvet ortalıkta görünmediğinden, şayet Reille biraz daha erken başlayabilmiş olsaydı muharebe neredeyse başlamadan neticelenmiş olacaktı. Fakat Picton tümeni pek çok gedikli birliğiyle ve Wellington'la birlikte Fransız taarruzunu defetmek üzere tam zamanında Quatre Bras'ya intikal etti.

Taarruz eden Fransız piyadeleri -belki de Wellington'ın son ana kadar kuvvetlerini göz önünden kaçırma kurnazlığı hakkında Reille'in tavsiyelerini dikkate alarak- beklenmedik bir şekilde karşılarına yeni askerler çıktığında önce durdu, sonra da geri çekildiler. Fakat mızraklılar devam ettiler. Bazıları Hollandalı asker öbeklerinin etrafını çevirmek

⁵ Müsademe (İng. *skirmish*): Düşmanı yoklama, oyalama yahut dost birliklerin hareketini perdeleme amaçlı hafif çatışma.

QUATRE BRAS MUHAREBESİ, 16 HAZİRAN 1815

üzere ana gövdeden koparken. diğerleri de hemen bir kare oluşturarak yaylım ateşiyle saldırıyı püskürtten İskoçların üzerine yürüdü.

Bizzat Wellington tarafından sevk ve idare edilen İngiliz tugayları, kavşağın doğusundaki, set çekilmiş Namur yolunu kapladılar. 95. Nişancı Alayı Materne

Gölü'nün hemen kuzeyindeki ormanı işgal ederek Bachelu'nun ilerleyen müsadimleri ile temas kurdu ve zor da olsa onları durdurmayı başardı; 92. Nişancı Alayı ise kavşaktaki binaları işgal etti. Hannoverliler bu son birliğin arkasında, Namur yolunun kuzey istikametinde mevzilenmişti ve Braunschweig Dükü'nün

Quatre Bras'nın batısına intikal etmesiyle birlikte, bir Fransız taarruzu daha gelmeden saf tamamlamış oldu. Ta en baştan beri sayıca ezilmiş ve iyi tertiplenmiş bir müşterek unsurlar taarruzuna maruz kalmış olan Bylandt saffı ise bu noktada artık neredeyse tamamen yerle bir olmuş, bazı askerler nispeten daha güvenli haldeki Bossu korusuna yönelmişlerdi.

Ney'in topçuları şimdi tüm ateşlerini, Wellington'ın hendek ve çöküntülerde siper alma emrini verdiği Picton birliklerine çevirmişti. Bu çöküntü ve hendekler yeni bir hücum girizgâh olarak tekrar ateşe başlayan 38 namluluk Fransız bombardımanına karşı Picton'ın adamlarına çok kıymetli bir koranak sağlıyordu. Ney bizzat, her biri bir tugay kuvvetinde dört hücum kolu oluşturmuştu ve böylece teksif ettiği asker kitlesinin ince düşman saffını kolayca dağıtarak zafer getireceğine inanmış gibi görünüyordu.

Dört kol halindeki Fransız piyadeleri, taarruza kalkarak toplarının görüşünü kapattığında bombardıman dindi ve Wellington hendekteki Picton askerlerine sağ taraflarında, orman yakınında bulunan Braunschweig piyadelerinin yanında sakince beklemeleri emrini verdi. Fransızlar "Haydi zafere!", "Süngüleyin onları!", "Yaşasın İmparator!" nidaları eşliğinde düşman üzerine yürürken, Picton'ın uzun, ince, sessiz saffı sakince bekliyordu. Napolyon'un 1813-14 gazileri için bile İngiliz saffının bu görüntüsü kafa karıştırıcı, alışılmadık bir vaziyet olmalıydı. Fransız kollarının sabit İngiliz saffına taarruz ettiği o birkaç dakika zarfında Fransızların ilk baştaki güveninin nasıl büyük bir paniğe dönüşmüş olduğunu tahayyül etmek mümkündür.

Genel kesafet ve büyük sayılar halinde yan yana yığılma, piyade kollarına sayısal üstünlükten ileri gelen bir emniyet hissi veriyordu. Bağırış çağırış içinde; coşturucu bir müzik, sallanan sancaklar, patlayan filintalar⁶ ve hatta süngüleri asılmış çakolar⁷ eşliğinde ilerleyen Fransız kollarının teması ve güveni, Kıta Avrupası'na mensup ve her zaman için saf niza-

mı alan hasımlarını daha görür görmez korkuturdu. Böyle bir taarruz karşısında daha da derinlikli bir kol dizilimi kullanmazlarsa, açık alandaki askerlerinin neredeyse her seferinde henüz sıcak temas dahi sağlanmadan dağılıverdiğini de Kıta Avrupası orduları öğrenmişti. Gelgelelim o gün pek çok Fransız için muhtemelen yepyeni bir tecrübe oluyordu: Picton'ın sabit piyadeleri sessizce üzerlerine gelen Fransızları izlemekteydi. İngilizler neden öylece izliyordu? Fransızların biraz sonra aralarına dalacağını göremiyorlar mıydı? Neden harekete geçmiyorlardı? Fransız piyadeleri artık dümdüz olmuş başakların arasından son sürat yaklaşıyordu. Önce uzun filinta menziline, sonra da yakın menzile girdiler. İngilizler ateş açmak için daha neyi bekliyordu? Bu mesafeden açılacak bir yayılım ateşi korkunç bir etki yaratabilirdi.

Kırmızılı İngiliz saffından temiz, gür bir ses yükseldi: "Nişan al!" Sessizce ve yekvücut halde atış pozisyonuna kalkan filintaların namluları, ölümcül olacağı aşikâr bir çapraz ateş için kolların başlarını sağ ve sol uçlardan hedefe aldılar. Artık geri dönmek için çok geçti.

"Ateş!" Saf boyunca dizilmiş İngilizlerin yayılım ateşi, taarruz halindeki kolların başlarına yağdı. Fransız kol nizamı karşısında metin İngiliz saffının üstünlüğü, bir kez daha matematik bir kesinlikle ispatlanmaktaydı. Brüksel'e giden anayolun doğu istikametinde, daha birkaç dakika önce önlerindeki ince saffı yerle bir edecek gibi görünen o güzelim, mavi Fransız piyade kolları; can çekişen yaralı askerlerden mürekkep, darmadağın bir yığına dönmüştü. Yere yıkılmış yaralılarından acı feryatlar yükseliyordu ve kolların az önce güven veren kütlesi şimdi Fransızlar aleyhine işliyordu, zira arkadan gelenlerin ayakları mahvolmuş yoldaşlarının vücutlarına takılarak tökezliyor ve ilerledikçe, Wellington'ın gediklilerinin mükerrer ince tanzim ateşine kurban gidiyorlardı. Fransız hattı ne yapacağını bilemez halde durmuş ve karşı ateş için saf tutmaya çalışırken arka saftakiler, öndeki-

⁶ Filinta (Alm. *Flinte*, çakmaktaşı sözcüğünden türeme): Çakmaklı sistem ile çalışan ağızdan dolma tüfek (İng. *flintlock musket*, Fra. *fusil*)

⁷ Çako (İng. ve Fra. *Shako*): Sertleştirilmiş deri yahut keçeden imal edilen yüksek, silindirik biçimli ve şemsiperli asker şapkası.

leri, ayaklarının altındaki kanlı karmaşaya doğru hâlâ itekliyordu. Kollarda düzensizlik had safhaya çıkmışken, Picton'ın İskoçlarının tepe aşağı taarruza kalktığını haber veren acı savaş naraları toz dumanın arasından duyuldu. Yerle yeksan kollar, akıbetlerinden kaçmaya davrandılar.

Fakat yolun batısındaki genç ve tecrübesiz Braunschweig'liler karşısında Jérôme kayda değer şekilde daha başarılı olmuştu; Braunschweig safı parçalanırken, çoğu Belçikalı kılıç artığı geri kaçmaya başladı. Jérôme'un adamları Bossu korusunu durdurulamadan baştan sona süpürdüler. Fransız süvarileri, saftaki geldikten istifade etmek üzere oraya intikal ediyordu ve Braunschweig Dükü, emrindeki meşhur Kurukafa Husarları ile aceleci bir karşı taarruza kalkıştı. Bu kafilenin büyük kısmı Fransız tüfek ateşiyle yolda imha edildi ve kalanlar da Piré'nin süvarileri tarafından temas anında bozguna uğratıldı. Fransız süvarileri dağılmış husarların peşine düşerken, bizzat Braunschweig Dükü de ölenler arasına katılmıştı. Karşı taarruzun bedeli, altı top da dahil, çok ağır olmuştu; fakat bu hamle bozguna dönüşen vaziyeti kurtarmış ve piyadelere geri çekilerek ormanda yeniden toparlanmak için biraz süre tanımıştı.

Sol kanatta başarılı olan fakat sağ kanattan defedilen Ney, hayati önemdeki kavşağı ele geçirmek için d'Erlon'u yardıma çağırıyordu; fakat gerisinde I. Kolordu'dan eser olmadığını dehşetle fark etti. Öğleden sonra dörtte, hâlâ sayısal üstünlüğe sahip bulunan Ney, saat ikide irsal edildiği üzerinde yazılı olan Napolyon'un emrini aldı. İmparator kavşağı ele geçirmesini, akabinde de Prusyalıların sağına ve gerisine sarkmasını emrediyordu. Reille'in kuvvetlerinin halihazırda meşgul olması nedeniyle Ney, acilen ölümcül darbeyi indirmesini d'Erlon'a teklif etti (çünkü kendi süvarileri, Wellington'ın sağında ve merkezinde serbestçe cirit atıyordu).

Piré sürpriz bir taarruz ile atlı avcılarını ve mızraklılarını bir kez daha müttefiklerin merkezine sürdü ve bu taarruzla neredeyse kavşağı ulaşacaktı. Öyle ki, bizzat Wellington bile Fransız taarruzundan sakınmak için yatarak atış pozisyonu almış olan 92. Nişancı Alayı askerlerinin üzerinden atlamak zorunda kaldı. 92. Alay'ın alelacele oluşturulmuş kare nizaminin arkasında çember halinde toplanıp hemen akabinde hâlâ saflarını koruyan komşu birliklere (42.

Braunschweig Dükü Friedrich Wilhelm (1771-1815). Waterloo Seferi boyunca Braunschweig kuvvetlerine kumanda eden Dük, Quatre Bras'da hayatını kaybetmiştir. Bu resimde Dük'ü siyah üniforma ve kumanda ettiği birliğin simgesi olan kuru kafa rozetiyle görüyoruz (*Ackermann's Repository of Arts* adlı dergiden tab edilmiştir).

"Quatre Bras". Leydi Elizabeth Butler'in, İngiliz piyadesini kare vaziyetinde tasvir eden resmi. Kralliyet Akademisi'nin 1875'teki sergisinde en çok sükse yapan eserler arasında yer alan bu resim için Ruskin "tarihin ilk Ön-Raffaelocu muharebe tablosu" tabirini kullanmıştır.

ve 44. Alaylar) arkadan saldırmak üzere güneye geçiveren Fransız süvarileri, bir nebze intizamsızlaşmışlardı. Engebeli arazi ve ayakta kalan başaklar taarruzu son ana kadar gizleyince İngiliz askerleri baskına uğradılar. Kare oluşturmaktayken arkadan taarruz yiyen 42. İskoç Alayı inanılmaz da olsa nizamını tamamlamayı başardı ve bazı mızraklılar karenin içinde kaldılar. Bilhassa İskoç subaylarına çok pahalıya patlayan şiddetli bir çarpışmanın ardından 42. Alay'ın safları arasında kalan mızraklıların neredeyse tamamı tek tek öldürülüp cesetleri karenin dışına atıldı. Hemen yanlarında bulunan 44. Alay, kare oluşturmaya fırsat bulamadan aynı taarruza yakalanmıştı. Fakat tam bir serinkanlılık içinde arka saflara yüzgeri etmeleri ve Fransızlara yayılım ateşi açmaları emredildi. Bu ateş, hem mızraklıların hem de onları takip eden atlı avcılarının cılız taarruzunu defetmeye yetmişti.

Düzeni artık tamamen bozulmuş olan Fransız süvarileri, kendi saflarına çekildiler ve bu çekilmenin

kazandırdığı zaman, Wellington'a sağ kanadındaki erimeyi durdurmak üzere bazı askerlerini yeniden tertipleme imkânı sağladı. Taarruz, yakın mesafeden itişmeye dönüşmüştü; bu noktada, muharebe alanının merkezi ile doğusunda konuşlu (fakat etraftaki düşman süvarilerinin arz ettiği tehdit nedeniyle hâlâ kısmen kareler halinde bulunan) İngiliz askerlerinin ateş gücü üstünlüğü kendisini göstermeye başladı. Brüksel yolunun doğusuna gerçekleştirilen iki süvari taarruzu, Hannover taburlarından bir tanesini dağıtıysa da Wellington'ın sabit karelerine başkaca bir zarar verememişti.

İnisiyatif Ney'in ellerinden kayıp gidiyordu. Nazik denge müttefiklerin lehine doğru dönmeye başlamıştı. Ney'in üzerlerine salabileceği en güçlü tehdit karşısında tutunmayı becermişlerdi ve Alten Tümeni'nden Halkett ile Kielsmansegge'nin tugayları, Wellington'ın kuvvetini takviye etmek üzere harp meydanına intikal ediyordu. Esasında Fransız sağ kanadı düşmeye başlamıştı bile. Ney'in yorgun ordusu,

çarpmaya iyice hazırlanmış ve dünyanın en büyük generallerinden birinin emrindeki müttefik askerleri karşısında sayısal üstünlüğünü kaybediyordu. Dahası, d'Erlon'un aslında nerede olduğuna dair kesin bilgiler tam da bu noktada Ney'e ulaşmaya başlamıştı.

Biraz daha öncesinde, yaverlerden General de la Bedoyère, d'Erlon'a, Ligny'ye gitme emrini vermişti. Dolayısıyla Quatre Bras'ya intikali an meselesi olmadığı gibi, d'Erlon aslında Ligny yollarına düşmüştü: yani Ney'in ufkunda beliren krizden gittikçe uzaklaşmaktaydı. De la Bedoyère imparator namına kuvvetlere Ligny'ye intikal emri verirken zamandan tasarruf gayesiyle, Ney'e danışmaya gerek duymamıştı. Ateşli, kızıl saçlı Ney'in muharebenin bu kadar nazik bir anında gelen böyle bir haberi hangi ruh haliyle karşıladığını tahayyül etmek zor olmasa gerek. Ney, haberin kendi ağırlığı yetmiyormuş gibi, bir de bunu

en son duyan kişi olmanın ağırlığına katlanmak zorunda kalmıştı.

Wellington bu ahval ve şerait altında öylece duracak bir kumandan değildi. Geri çekilen Fransız sağ kanadına Alten'in askerleri tarafından düzenlenen bir süpürme harekâtı Fransızlar için vaziyeti oldukça zorlaştırdı, sabırsız Ney hemen d'Erlon'u yeniden çağırmaya karar verdi. Ne çağrı emrinin d'Erlon'a ulaşmasının ne de d'Erlon kuvvetlerinin Quatre Bras'ya intikalinin ne kadar süreceğini düşünen Ney'in adeta refleks benzer bu tepkisi, d'Erlon'un hem Ligny hem de Quatre Bras çarpışmalarına katılamamasına neden olacaktı.

Ney öğleden sonra saat beşte, imparatoradan acele etmesi yönünde bir mesaj aldı. Fransız mareşali bu esnada Wellington karşısındaki sayısal üstünlüğünü nihayet yitirmiş ve baskı altındaki sağ kanadı

Quatre Bras: 28. Alay (Kuzey Gloucestershire) bir Fransız taarruzunu püskürtüyor. Sol arka planda, at üzerinde gördüğümüz subay, birliğin kumandanı Sir Charles Belson'dır (Yüzbaşı George Jones'un resminden S. Mitan tarafından tab edilmiştir).

KRALİYET ALMAN LEJYONU

1: Nişancı çavuşu, 2. Hafif Piyade Taburu

2: Subay, 2. Hafif Piyade Taburu

3: Er, 1. Hafif Piyade Taburu. 1. Tabur'dan iki, 2. Taburdan ise altı adet bölük, La Haye Sainte çiftliğinin müdafaası esnasında neredeyse tüm mevcutlarıyla kaybedilmişlerdir.
(Bryan Fosten)

geri çekilmeye başlamıştı. Elinde ihtiyat yoktu ve gün içindeki kargaşa ile becerikli hasımlar karşısında yaşadığı başarısızlıktan kaynaklanan öfke ve hayal kırıklığı neticesi kontrolünü neredeyse kaybetmişti. İmparatorun mesajı bardağı taşıran son damla oldu: Önceden vaat edilen askerler gelmediği gibi, giriştiği hamlelerin başarısı için kilit önemi haiz birlikler elinden alınmıştı. Belli ki Ney'in büyük baskı altında olması ve halihazırda Wellington ordusunun büyük kısmıyla karşı karşıya bulunması Napolyon'un hiç umurunda değildi. İhtiyatı olmadığından saffını pekiştirmek ve sağ kanadını derleyip toparlamak için zamana ihtiyacı vardı. Şu noktada müttefiklere karşı sürebilecek tek bir kozu kalan Ney, muharebe alanına henüz intikal etmiş olan Kellermann'ın süvarilerine müttefik saflarına taarruz emrini bir ümitsizlik patlaması neticesinde verdi. Bu, bir tugay süvarinin koca bir orduya karşı girişeceği, neredeyse intihar niteliğinde bir taarruz olacaktı ve kazanılacak birkaç dakikalık zaman karşılığında ikamesi olmayan bir kuvveti israftan öte anlam da taşımayacaktı. Ne çare ki, savaşın mantığı böyledir; bazı askerlerin zihninde insan yaşamının değeri bu kadardır. Tugayının sadece bir bölümü, yani 8. ve 11. Plastron Alaylarından (üstelik 11. Alay'da bir tane dahi zırh takımı yoktu) Guiton kumandasındaki 750 mevcutlu kısmı harp meydanına ulaşabilmiş olan Kellermann, haklı olarak bu emrin meşruiyetini sorguladı. Ney dinlemedi ve Piré'nin tükenmek üzere olan süvarilerinden yardım geleceği sözü vererek, sert ve kısa bir yanıtla Kellermann'ı gönderdi: "Gidin! Hemen!"

Kellermann'ın birlikleri Gemioncourt sırtı zirvesinin hemen altından, sırtın öte yanındaki İngiliz piyadelerine görünmeden ilerliyordu. 42. Alay'ın İskoçları ile 44. Alay, hâlâ Charleroi yolunun doğusunda, kare nizamında ve Piré'nin mızraklılarıncı epey hırpalanmış halde bulunuyorlardı. 92. Alay'a mensup İskoçlar ise Charleroi yolunu ortalayan bir kare kurmuş olup Wellington da hâlâ o mevkideydi.

Süvariler zirvenin altındaki hatta sessizce konuşlandılar. Berrak boru notaları taarruzun başladığını nihayet duyurunca Kellermann tempoyu alışlageldiği üzere tedricen artırmak yerine süvarileri doğrudan dörtmala ileri saldı. Tugay yoluna çıkan kılıç artığı Braunschweig ve Belçika süvarilerini paramparça

ederek yıldırım hızıyla İngilizlerin üzerine atıldı. Hurdahaş kareler sıkı durarak süvariler üzerine hem taarruzu kıran hem de atlıları öndeki karelerin arasına akacak şekilde dağıtan ölümcül bir ateş açtılar. Ancak yine de durmayan ve şimdi Halkett'in tugayına saldırıyorlardı.

Bundan birkaç dakika önce, Kellermann'ın birlikleri taarruza hazırlanmakla meşgulken, Hollanda veliahdının I. Kolordu'suna mensup olan Alten'in 3. Tümen'inden Colin Halkett, emrindeki taze tugayı ileri sürüyordu. Picton'ın komşu tümeninde Pack komutasındaki tugay yaklaşık iki saattir baskı altındaydı: Yaralılar birikiyor, cep hane tükeniyordu. Yeni askerlerin intikaliyle, 69. Alay'ın (Güney Lincolnshire Alayı) ikinci taburu, mevziini koruması için Pack'e verildi. Dolayısıyla Halkett ilerledi, birliği Pack'e teslim etti ve tugayının kalanını getirmek üzere geri döndü. Pack 69. Alay'a, tugayı boyunca daha fazla ilerlemeden evvel kare oluşturmaları talimatını verdi.

Fakat olup bitenden habersiz Hollanda veliahdı, kare oluşturmakta olan 69. Alay'ı gördü. Muhtemelen farklı bir birliğin subayının "kendi" taburu hakkında kararlar almasına bir ölçüde bozularak alaya yeniden saf tutma emrini verdi. Bu emirden yakınanlar oldu ama Veliht ayak diredi. Ön taraflardaki İngiliz karelerini geçen Kellermann süvarileri, işte tam bu manevranın ortasındaiken piyadeleri yakalamış ve kanatlardan saldırmıştı. 69. Alay için çok geçti, yeniden bir kare oluşturamazlardı. Şiddetli saldırıya ancak iki bölük asker dönüp göğüs gerebilmişti ve bunlar da yalıtılarak son askere kadar çığnendiler. 69. Alay için vaziyet ümitsizdi. Garavaque'ın süvarileri, ele geçirmeleri halinde ödüllendirilecekleri sancağı almak üzere, nizam tutamamış taburun tam ortasına kadar girmişti. Sancak müfrezesinden Teğmen Duncan Keith, süvari Lami tarafından ansızın ve acımasızca katledilerek ve sıkı sıkıya kavradığı kral sancağı, cesedinden zorla sökülüp zafer nidaları eşliğinde arka tarafa kaçırıldı. Alay sancağını taşıyan gönüllü Christopher Clark ise emanetini müdafaa ederken üç Fransız'ı öldürmüştü; fakat şansı Keith'ten çok da fazla yaver gitmiş sayılamazdı: Alay sancağını emniyete teslim edebilmişse de bu esnada yirmi iki yara almıştı.

Taarruzu hiçbir şey durduramıyordu. 69. Alay, sığınmak üzere Bossu korusuna yöneldi. Kontrol edilemeyen Kellermann ilerlemeye devam etti; bir top bataryasının personelini biçti ve yine 69. Alay gibi nizam alamamış olan yakındaki 33. Alay'a yöneldi. 69. Alay'daki yoldaşlarının başına gelenler nedeniyle korkudan titreyen 33. Alay efradı da emniyet içinde toparlanmak üzere ormana kaçtı. Taarruz yolu üzerindeki bir sonraki birlik olan 30. Alay, kare oluşturmayı ucu ucuna başardı ve 11. Fransız Alay'ının plastronlarını kolayca püskürttü. Artık metanetini kaybetmiş bulunan Braunschweig'lilerin yakınlarda mevzilenmiş bir karesi, Fransız süvarileri karşısında bu esnada çözüldü.

Fransız topçuları dost askerlerin İngiliz saflarını temizlediği yerlerde devreye girerek kesif İngiliz piyade karelerine insafsız bir ateş yağdırıyorlardı. Ney bulabildiği bütün piyade desteğini öne sürmüştü, fakat asker sayısı yetersizdi. Destek taarruzları ufalanıyor ve yavaş yavaş durma noktasına doğru ilerliyordu. Kellermann neredeyse kavşağa kadar ilerlemiş ve Piré'nin yorgun ama yeniden dizilmiş tümeninin unsurları da artık öne çıkmıştı. Wellington saflarının derinliklerinde, taarruz nedeniyle nefesi kesilmiş, şiddetli çarpışmalarda bozulmuş ve piyade desteğinden mahrum Fransız süvarileri, Kellermann kitalarını o mevkide yeniden toparlamaya çalışırken, 30. ve 73. İngiliz Alayları ile bir KGL bataryasının ölümcül çapraz ateşine maruz kaldılar.

Fransız piyadelerinin destek taarruzları artık kesin bir şekilde püskürtülüyordu ve bütün İngiliz birliklerinin dikkati, bunca zarara neden olmuş, ama şimdi epey düzensizliğe boğulmuş plastronları dize getirmeye celbedilmişti. Kellermann'ın plastronlarının peşine düşen İskoç müfrezeleri, şimdi meydanın tamamını nispeten güven içinde kolağan edebiliyorlardı ve uğradıkları korkunç zayıata karşılık kanlı bir intikam almaya başladılar. Bu esnada dağınık Fransız süvari müfrezeleri meydana başıboş dolanıyorlardı. Her iki tarafta da ucuz kurtulan askerler oldu. Örneğin meydanın bir köşesinde yaralı İskoçları öldürmekle meşgul bir plastron, 42. Alay'dan ağır yaralı bir binbaşıya rastladı. Plastron İskoç subayı kılıçtan geçirmek üzereyken binbaşı yakaladığı gibi Fransız'ı atından

yere düşürdü ve gırtlak gırtlığa mücadeleye başladılar. Bir Fransız mızraklısı plastron yoldaşının imdadına yetişti ve mücadele içindeki binbaşıya mızrağını savurdu. Yuvarlanarak silahtan kaçan binbaşı birden plastronu üzerine çekerek mızrakla arasına almış ve temrenin Fransız'a isabet etmesini sağlamıştı. Bu sırada imdada yetişen başka İskoçlar mızraklının icabına baktılar.

Bu esnada, Kellermann'ın nefesi tükenmiş taarruzundan kalan süvariler kavşakta teker teker öldürülüyorlardı. Wellington'ın hurda haseratından gelen ateş sağanağı ile katledilen süvariler telaş ve intizamsızlık içinde Fransız saflarının emniyetine kaçmaktaydılar. Bizzat Kellermann'ın atı da vurulmuş ve bu kumandan ancak iki adamının üzenkilerine tutunmak suretiyle salimen geri gelebilmişti. Taarruz, Kellermann'ın o muhteşem tugayının üçte birinden fazlasını alıp götürmüştü ve elde kayda değer bir başarı da yoktu. Süvariler Fransız saflarının emniyetine sığınmıştı; fakat Wellington da Bossu korusuna dalan İngiliz Muhafız Tümeni'nden 5.000 seçkin asker ile güçlendiriliyordu.

Ney kuvvetini israf etmişti. Artık Quatre Bras'ı alması gibi bir şey söz konusu değildi, en fazla Wellington'ı oyalayabilirdi. Saat altı buçuk sularında Fransızların son kozlarını oynadığını fark eden Wellington, âdeti olduğu üzere cephe boyunca geniş kapsamlı bir karşı taarruz emri verdiğinde Ney'in yapabileceği bir şey kalmamıştı. Yedi buçuk olduğunda, Müttefikler Bossu korusunu ve Pireaumont'u geri alarak Gemioncourt deresine ilerlemişlerdi. Hava hızla kararırken, saat dokuzda muharebe sona erdi. Ney ilk mevzilerine püskürtülmüş, fakat ordular taktik olarak yenişememişlerdi. Alacakaranlık geceye dönerken Wellington'ın süvarileri ile Kraliyet Atlı Topçuları mevziini tahkim etti. Artık muharebeye katılmaları için çok geç olmuştu.

Strateji bakımından, Wellington sonunda ordusunu bir araya toparlamayı becerebilmişti. Daha önceden tecrübe etmediği, kendilerini ispatlamamış pek çok askerine artık güvenebileceğini biliyordu; bu askerler de, hasımları karşısında manevi üstünlük kurmuşlardı. Dahası, ikmal hatlarına ilişebilen olmamıştı ve Wellington, istediği tarafa gidebileceği bir yol ağını elinde tutuyordu. İster ileri devam edip (Ligny'de kazanma-

ları halinde) Prusyalılarla birleşir, ister kuzeye yönelip Brüksel'i korur, isterse de geri, Manş Denizi limanlarına doğru giderdi. Wellington sefer süresince ilk defa kaderinin iplerini eline almıştı.

Muharebede Fransızlar yaklaşık 4.300; Wellington ise İngilizlerden 2.275, Hannoverlilerden 369 ve Braunschweig'lilerden 819 zayıt vermişti. Her iki tarafın da yaralılarının önemli bölümü, yirmi dört saat içinde savaşa geri dönebilecek durumdaydı. Büyük bir bölümü meydanı terk etmiş veya Bossu korusuna sığınmış olan Flamanlar için ayrıca zayıt listesi yapılmamıştır. Gün biterken, Fransızları savaşıarak durdurmuş olan Wellington'ın bir sonraki hamlesinin ne olacağı, Prusyalıların Ligny'de ne yaptığına bağlıydı.

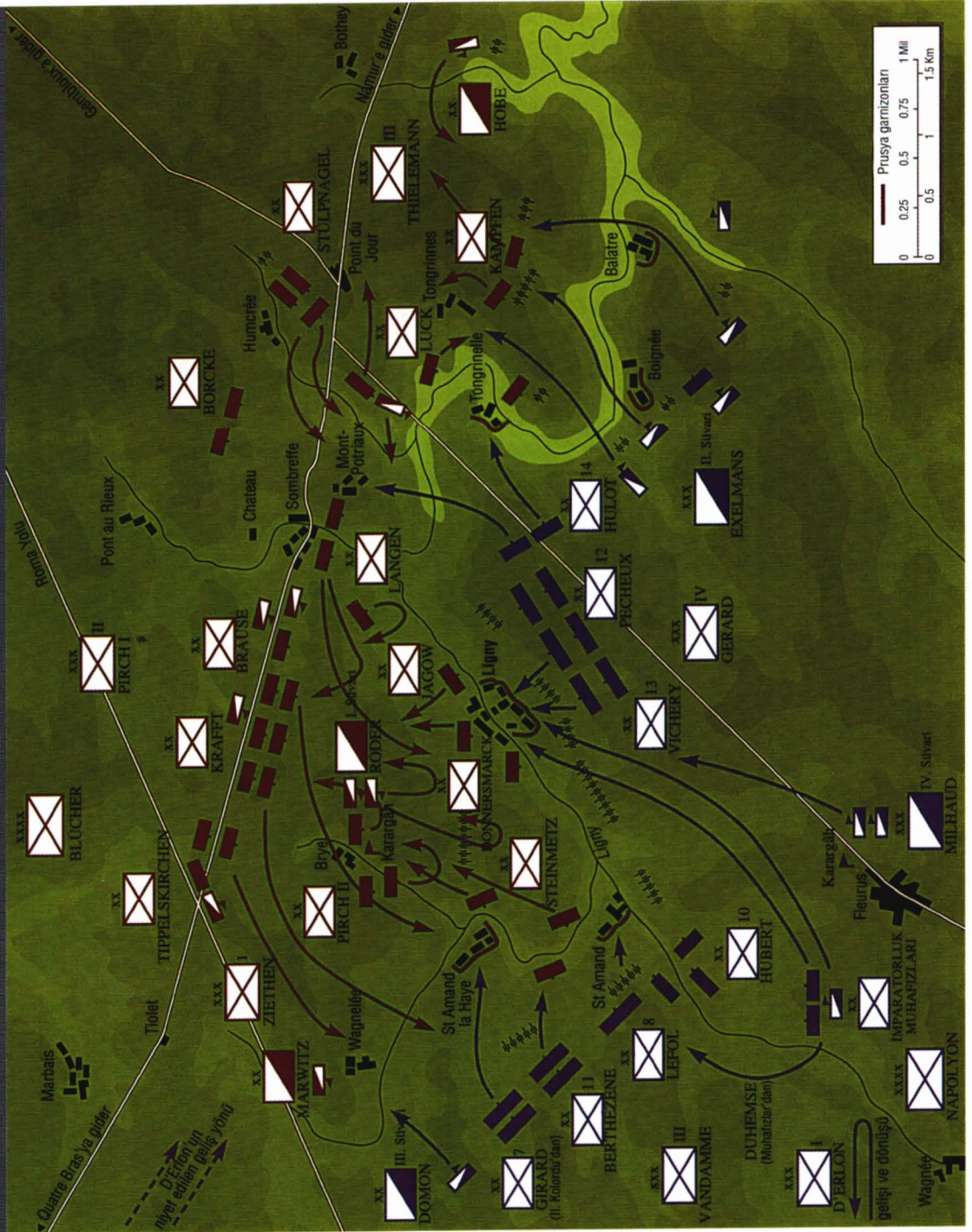
16 HAZİRAN, LİGNY MUHAREBESİ

16 Haziran sabahı, taarruz hazırlığı içinde sıraya dizilmiş olan Blücher ordusunun beklenmedik ileri mevzilenişi, vaziyeti Napolyon açısından bir fırsat muharebesi haline getirmişti. Prusyalılar savunmalarını Ligny ırmağı boyunca kurmuştu; burası küçük, fakat etrafı bataklık, üzerine kurulu dört köprü haricinde pek geçiş imkânı vermeyen bir akarsuydu. Savunma hattına on adet köy ve mezra da eklenmişti. Böylelikle Napolyon karşısında köprülerin tamamı savunulabilecekti. Arkaya doğru yükselen arazi, destek konumundaki Prusya kolları için avantajlı bir vaziyet yaratıyordu.

16 Haziran 1815. Napolyon ve kurmayları Ligny'de muharebe alanını inceliyor (G. Weiss'in resmi).

LİGNY MUHAREBESİ, 16 HAZİRAN 1815

Fakat bu mevzilenmede hatalar da mevcuttu. Blücher, Ligny ırmağının coğrafi şeklini izleyerek, savunma hattında, kanattan top ateşi yemeye müsait bir çıkıntı oluşmasına meydan vermişti. Aynı şekilde, tepelerin ön eteklerine konuşlu askerler de Ligny boyunca ilerleyip düşmanla temas kurmadan önce yoğun top ateşine tutulabilirdi.

Napolyon'un planı basitti: Süvarileri ile Prusyalıların sol kanadını meşgul ederken sayı üstünlüğünü kullanarak düşman merkezi ile sağ kanadına cephe-den taarruz edecekti. Yoğun bir bombardımanı ve piyadelerin verdireceği zayıtı müteakip Ney kuvvetlerinin bir bölümü de Prusya sağ kanadı karşısında hazır vaziyete gelecekti zaten. Bu kuvvetler sağ taraftakileri kuşatırken, Napolyon da Muhafızlar ile düşmanın merkezine çöküp tek darbede bütün Prusya ordusunu alaşağı edecekti. Bütün bir sabah boyunca Quatre Bras'dan ses seda gelmeyince, Napolyon Ney'in kavşağı sıkıntısız aldığını ve muhtemelen Ligny yolunda olduğunu varsaydı: "Üç saat zarfında seferin kaderi çizilir. Şayet Ney kendisine verilen emirleri eksiksiz şekilde yerine getirirse, Prusya ordusu buradan tek bir topunu bile kurtaramaz."

Saat iki buçuk sularında muharebe başladı. Fakat Charleroi'da bulunan Lobau'nun VI. Kolordu'suna mensup 10.000 asker çarpışmanın heyecanı ve ateşi içinde tamamen unutulmuştu ve Napolyon'un kurmaylarının hiçbirisi, mümkün olan en kısa sürede Ligny'ye gelmesi gerektiğini Mareşal Ney'e söylememişti. Napolyon sonradan, gün içinde, bu kuvvetlerin bir tanesine olsun ulaşabilmek için nasıl da çırpınacaktı...

Çarpışma, başlangıcından itibaren çok şiddetli geçti. Napolyon, düşman ile bütün cephe boyu temas kurarak, ön saflardaki askerlerini yeniden konuşlandırma imkânını Blücher'in elinden almıştı. Muharebenin ilk safhalarında bile Blücher sayı üstünlüğüne sahip olmasına karşın zayıtının yerini ihtiyatlarından doldurmak zorunda kalmıştı. Tepelerin ön eteklerinde bekleyen ihtiyatları ise ağır bir bombardımana tutulmuşlardı.

Muharebe alanının batı ucu, her iki taraf için de kilit önem taşıyordu. Her iki taraf da dost birliklere (Fransızlar Ney'e, Prusyalılar da Wellington'a) ve ikmale bu yönden erişiyordu. Buradaki çatışma bilhassa şiddetliydi; ne aman veren ne de aman dileyen

Erbaş, 6. Piyade (1. Batı Prusya) Alayı. Askerin üzerindeki ceket ilk kez Yüz Gün Seferi esnasında bazı birlikler tarafından giyilmişti (Bryan Fosten).

Fransız ve Prusyalı askerler gırtlak gırtlığa pençeleşiyor; harabeye dönmüş, kül olmuş köy evlerinin en son taşlarına kadar mücadele ediliyordu. Esir alınan askerler acımasızca katlediliyordu. Ligny ve St. Amand köyleri civarında her iki taraf da ağır zayıt vermişti. Ligny köyü için girilen çarpışma bilhassa kanlı olmuştu, fakat yumruk yumruğa temas da içeren beş denemenin ardından hayatta kalan Fransız askerleri nihayet köyün bir kısmını Prusyalılardan alabilmeyi başardılar. Ligny'deki kuvvetler yüzde altmış kayıp verdiklerini bildirmişlerdi.

Saat öğleden sonra üç on beş olduğunda, kanatlardan yediği topçu ateşiyle epey tahribata uğrayan ve Fransızların Ligny'ye girdiğini gören Prusya saflarındaki çıkıntı çökmeye başladı. Blücher kuvvetlerinin çoğunu artık safları desteklemek ve bombardımanın neden olduğu dev gedikleri kapatmakla görevlendirmişti. Napolyon'un Muhafızlar'ı d'Erlon'un kanat manevrasıyla örtüşecek şekilde gönderme zamanı gelmişti. Fakat acaba d'Erlon neredeydi? Napol-

yon muhafızlarına öne çıkma emri verdikten sonra Ney'e acele imdada yetişmesi için çağrıda bulundu: "Fransa'nın kaderi ellerinizde bulunuyor. Bir an olsun tereddüt göstermeksizin kuvvetinizi derhal St. Amand tepelerine doğru sevk ediniz." Ney bu mesajı saat beşte alacaktı.

Artık Ney ya da d'Erlon'u bekleyemeyecek durumdaki Napolyon, sendeleyeni Prusya merkezini ezip geçmek üzere Muhafızlar'ı dizdi. Fakat saat beş buçukta, tam taarruz başlamak üzereyken Fransız safları alarına geçti: Fransız sol kanadının arkasında uzun bir yürüyüş kolu belirmektedir. Gözcüler bunun bir düşman kolu olduğunu ihbar ettiler. Bu çıkıp gelen yoksa Wellington mıydı? D'Erlon olamazdı: Kolun geldiği yön yanlıştı. Şu halde Napolyon kesinlikle Muhafızlar'ı ileri süremezdi: yaverler kolun vaziyetini belirlemek üzere dörtlü o mevkie doğru giderken, taarruz da tehir edildi.

Celen aslında d'Erlon'du. Kendisine ulaşan -yanlış kaleme alınmış- emirde "Wagnel"e değil,

Napolyon Ligny'de Müttefik mevzilerini dağıtmak üzere nihai bir taarruz emri veriyor. Yaverin Husar üniforması giymiş olduğu ve sağda İmparatorluk Muhafızları piyadelerinin taarruz emrini beklediği fark ediliyor (J. Grenier'nin resminden tab edilmiştir).

"Wagnée"ye yürümesi emredildiği için yanlış bir yönden çıkıp gelmişti. Ayrıca dost kuvvetleri intikalinin haberdar edecek haberciler göndermemişti. Bu şekilde intikalinin neden olduğu şaşkınlık, hem önemli bir taarruzu geciktirmiş hem de Vandamme kumandasındaki Fransız sol kanadının asabını tamamen bozmuştu – öyle ki teskin edilmeleri için Genç Muhafızlar'ın görevlendirilmesi gerekmiş ve General Lefol panikleyip saflardan firar eden kendi adamlarına karşı toplarını çevirmek zorunda kalmıştı.

Vaziyetin gerçek mahiyeti ancak saat altı buçuk ci-varlarında belli oldu ve muhafızlar ancak o zaman taarruza geçebilecek duruma geldiler. Bu süre zarfında Blücher saflarını tahkim etmiş ve hatta St. Amand'ın bir kısmını geri alma amacındaki bir kuvvetle, boclayan Fransız soluna musallat olmuştu. Pek ironik bir biçimde, tam da Muhafızlar yeniden dizilmekteyken, artık Prusyalıların görüş menzilinde bulunan d'Erlon birliklerinin neredeyse tamamının, Quatre Bras'ya yürümek üzere geri döndüğü haberleri ulaştı. Ney'in önceden bahsedilen çağrısı d'Erlon'a ulaşmıştı.

Fakat Prusyalılar için son perde başlamıştı. Genç Muhafızlar Prusyalıları St. Amand'dan çıkardı ve saat yedi buçuk olduğunda, yeniden dizilen Prusya mevzilerinin kalbine yapılacak büyük taarruz hazır hale gelmişti. Ümitsiz şekilde ince tertiplenmiş Prusya merkezine iki yüzden fazla topla ateş açıldı. Yedi kırk beşte muharebe alanında kıyamet koptu: Muhafızlar'ın 6.000'den fazla askeri, bir müşterek unsurlar taarruzuyla ilerleyerek Ligny'ye daldı ve Prusya saflarına tosladı. 21. Prusya Alayı ilerleyen Fransız humbaracılarına hücum ettiyse de bu askerlere eşlik eden plastronlar tarafından çignendi. 1. Vestfalya *Landwehr* Alayı'ndan iki süvari taburu, Fransızlar köyü silip süpürürken Muhafızlar'ın intizamı saflarına nafil yere hücum edip ziyan oldu. Artık hiçbir kuvvet muharebeyi Prusyalılar lehine çeviremezdi, fakat Blücher bir şekilde biraz zaman kazanabilirse belki ordusunu Fransızların girişi-ceği takibin acı sonucundan kurtarabilirdi.

Röder'in süvarilerinin başına yerleşen Blücher bu askerleri ilerleyen muhafızların önüne sürdü. Ümitsiz bir hamleydi bu. Muhafız kareleri bu taarruzu kolayca alt ederken, hurdahaş olmuş ve mevcudu sadece 300 askere düşmüş 6. Uhlan Alayı'nın başın-

Binbaşı von Lützow. 1813'te Prusya Ordusu'nun ilk *Freikorps* birliklerini oluşturmuştur. Bu birliklere mensup kuvvetler Waterloo seferi esnasında 25. Piyade, 6. Uhlan ve 9. Husar Alayları'nda görev almıştır (Guiseppe Longhi'nin gravürü).

daki Lützow da bu esnada yaralandı. Prusya süvarilerinden iki alay daha Muhafızlar üzerine çullandıysa da ansızın çıkıp kanattan desteğe gelen plastronlar bu taarruzu kırdılar. Yinelenen bölük pörçük süvari taarruzları benzer şekilde püskürtüldü. Muhafız kareleri, bu Prusyalı saldırganları serinkanlılıkla, iyi ölçülüp biçilmiş yaylım ateşleriyle karşılarken bu ateşleri atlatılabilen kılıç artıkları her yerde hazır ve nazır plastronlar tarafından temizleniyorlardı.

Taarruzlardan biri esnasında atı vurulan Blücher de yere kapaklanmıştı. Kendisi gibi düşen ve ölenlerin bedenleriyle gün boyu kaplanmış haldeki o yattığı yer civarında plastronlar sürekli kol gezdiğinden bir süre yerinde mihli kaldı. Hava iyiden iyiye kararmıştı ki sadık bir yaveri gelip Blücher'i kaldırdı ve geriye kaçırıldı. Prusya başkomutanı burada kendisine uygulanan cömert cin ve sarımsak kürü ile tekrardan ordusunun başına geçecek hale geldi.

Blücher'ın Ligny'de kaza geçişi. Atının altında kalan yaşlı mareşal ezilmiş ve güçlükle kurtarılabılmıştır. İyileşene kadar harekât ile Ligny'den geri çekilme manevralarının idaresi Gneisenau'ya geçmiştir (R. F. Messerschmitt'in resminden tab edilmiştir).

Bu esnada başsız kalmış, bozulmuş, intizam-sızlaşmış, tek derdi mukadder Fransız takibinden kaçmak olan bir ordu halinde geri çekilen Prusyalılar, ne yapacaklarını bilmez haldeydiler. Kurmayların derhal nerede yeniden toplanılacağı üzerinde fikir birliğine varması gerekiyordu; zira ana ikmal hatları olan Namur yolundan püskürtülmüş durumdaydılar. Gneisenau ve kolordu kumandanları, hurdahaş kuvvetlere alternatif bir güzergâh belirlemek üzere, yeni çökmeye başlamış karanlık bir havada yol boyunca buluştular. Harita üzerinde hepsinin gözüne bir tek isim çarpıyordu: Ligny'nin biraz kuzeyindeki Wavre. Nitekim Wavre, doğu yö-

nüne, Liège'e doğru, geri çekilmenin ilk aşaması bir ricat mevki olarak belirlendi. Tesadüf eseri Wavre, Napolyon'un ricat mevki gözüyle bakmadığı ve Prusyalılara Brüksel'den önce Wellington'a katılmaları için az da olsa imkân tanıyan yegâne yerdi. Gerçi Gneisenau'nun böyle bir maksadı yoktu, zira hem müttefikine Anglofobi denecek seviyede bir kuşku besliyordu hem de Fransız takip harekâtının geri çekilirken kendisini fazlasıyla meşgul edeceği fikrindeydi.

Gelgelelim, inanılmaz bir şekilde, muharebe alanından çekilen Prusyalılar bekledikleri Fransız takibinin gerçekleşmediğini gördüler. Kaçışan sü-

rüyle firari bir yana konulursa ordunun büyük kısmı, Wavre'a taciz edilmeden derli toplu çekilebilmişti. Bizzat imparatorun emir ve mesuliyeti altında, takip geciktirilmişti. Napolyon muharebeden sonra Ligny'yi karargâhı yaptı ve Prusyalıların tamamen yerle bir edildiğine inanarak (veya öyle olduğunu umarak) o gece amansız bir takip yapılmasına müsaade etmedi. Napolyon'daki aşırı iyimserliğin ve enerji noksanlığının kanıtlarını işte burada da görmek mümkündür: Birkaç sene önce böyle bir vaziyetle karşılaşacak olsa hemen süvarilerini saldırgan bir takip için harekete geçirirdi. Örneğin Jena'yı müteakip ve bütün seferi noktalaran takip harekâtı öyle amansızdı ki, Fransızlar neredeyse Baltık Denizi'ne çıkacaklardı.

ARA FASIL: 17 HAZİRAN'DA KAÇAN FIRSATLAR

Napolyon 16 Haziran akşamı hiç iyi değildi. Hastalığı ve muharebenin etkileri nedeniyle bitkin düşen imparator, ertesi gün -Grouchy ve kurmaylarıyla birlikte ülkütücü muharebe alanını gezdiği- sabah boyu süren, derman kesici bir uyuşukluk ve depresyona tutulmuştu. Zaman kaybetmeden takibi başlatmasını isteyen Grouchy'yi her seferinde reddetti; Quatre Bras'daki durum hakkında Ney'den gelecek haberleri beklemeyi yeğledi. Beklediği haberler öğleden önce geldi. Ney'in raporu, Napolyon'un hem kendi mevkiinin beraberinde getirdiği sonuçları hem de Quatre Bras'da Wellington'ı çevirme fırsatını fark etmesini sağladı. Bu durum hemen imparatoru harekete geçirdi. Grouchy Namur'a çekiliyor oldukları sanılan Prusyalıların peşine gecikmeyle gönderildi ve Ney'e de müttefik hattını mihlması emri verildi. Böylelikle Napolyon bu hattın kanadının arkasında belirecek ve Ney'in önceki gün başladığı yıkımı tamamlayacaktı.

Hazırlıklar yapıldı ve Ney'i mahmuzlayacak, Grouchy'yi de zincirlerinden boşandıracak emirleri alalecele yerlerine ulaştırmak için yaverler çıkarıldı. Fakat arada geçen süre Prusyalılara epeyce yaramıştı. Ana Prusya kuvvetlerinin Fransız Ordusu'yla teması kesmesine müsaade edilmiş, bu kuvvetler bir bütün

halinde Wavre'a çekilmişti; burada da tacize uğramamış olan IV. Kolordu etrafında yeniden toplanılmaktaydı. Dahası, Fransızların takipte geç kalması sonucu Grouchy'nin ana gövdeyle bağlantısı kopmuştu ve Prusyalıların peşinde kuzeye gideceği yerde, onları bulacağını sandığı kuzeydoğuya yönelmişti. Bu şekilde, Namur yoluna salimen varmış isede ancak 8.000 kadar döküntü ve firarının, yani Prusya Ordusu artıklarının üzerine yürümüş oluyordu.

Kuzeydoğu yönünde safça bir takibe çıkan Grouchy ilginçtir ki Prusyalıları Fransızlarla İngilizler arasındaki bir araziye yerleştirebilecek, böylelikle de müttefik kuvvetlerini birleştirebilecek bir hat çizmekteydi.

Napolyon bu esnada, önceki günün çarpışmasına devam eden Ney kuvvetlerinin mihlayacağı İngilizleri Quatre Bras'da çevirme hazırlıkları yapıyordu. Fakat sol kanadında şüphe uyandıracak derecede yanlış giden bir şeyler vardı. Öğle olmasına karşın hiçbir top sesi duyamayan Napolyon alalecele Ney'in mevziine giderek saldırının henüz başlamadığını ve askerlerin yemek yemekle meşgul olduğunu gördü. Wellington kalibresindeki bir kumandan karşısında hayati bir fırsat çöpe atılmıştı.

Böylelikle her şey açığa çıktı. Napolyon'un ataletinin aksine, Wellington, 16 Haziran gecesi hiç zaman kaybetmemiş, Prusyalıların akıbetini ve geri çekilme güzergâhını öğrenmişti. Maruz kaldığı aşırı tehlikeyi fark etmesi, çekilme hazırlıklarına girişmesini sağlamıştı. İzah edilemez bir şekilde, 17 Haziran'da ani bir Fransız taarruzu yapılmayınca Wellington saflarını seyreltmeye başlayarak nakliye vasıtaları ile yaralıları Mont St. Jean'daki mevziine geri gönderdi. Eğer Blücher bir kolordu kadar bile yardım gönderebilirse, Wellington orada Napolyon'la çarpışmaya hazır olabilirdi. Fransızlar hatalarını çok geç anladılar. Wellington'ın ana kuvveti, arkalarında atıl kanat kumandanını fırçalayan öfkeli bir imparator bırakarak, sessizce sızıışmıştı.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Fransız kuvvetleri geldiğinde hava bozmuştu. Yağan yağmurla toprak yollar koyu çamura döndüğünden, öğle sonrası gelirken Wellington'ı yakalama şansı da gittikçe azalıyordu. Nihayet, Fransız ilerleyişinin herhangi bir potansiyeli kalmışsa dahi bu, akşam boyu yağmur altında hayli başarılı bir tutma harekâtı gerçekleştiren süvari

ve atlı topçulardan müteşekkil Wellington'ın artçıları tarafından kolayca bertaraf edilmişti.

Wellington'ın 17 Haziran boyu süren başarılı ricatı, onu Mont St. Jean'ın güneyinde bulunan bir tepe hattına kadar getirdi. Bu mevki, daha önce Wellington ve kurmayları tarafından mükemmel bir müdafaa mevki olarak tespit edilmişti. Arka taraftaki Soignes ormanı dahi bir kıymetti; geri çekilme esnasında piyadeler gerekirse bu ormanın içine dağılabilir ve peşlerindeki süvarilerden korunabilirdi. Mevkiin ön tarafına mücavir çiftlikler ile Hougomont Şatosu, mükemmel mukavemet noktalarıydı. Buralar hem alınması zor yerlerdi hem de buralara konuşlanılarak, geçip gitmesi muhtemel bir düşman taarruzuna kanat ateşi açılabilir ve taarruz merkeze doğru sevk edilebilirdi. Aslında Wellington'ın ilk başta yeğlediği mevki La Belle Alliance adlı hanın civarındaki tepeydi. (Daha sonra Fransızlar bu tepeye toplarını bir büyük batarya halinde yığacaktı.) Fakat Delancey geri çekilme esnasında bu tepenin kuzeyindeki daha kısa hattı tercih etmişti.

Napolyon'un Wellington'ı köşeye sıkıştırmış olmaktan kaynaklanan mağrurluğunu nihayet törpüleyen tek şey, Wellington'ın karanlıkta elinden kaçacağı kaygısıydı. Uykusuz geçirdiği 17 Haziran gecesi bo-

yunca tekrar tekrar müttefiklerin konumu hakkında raporlar istedi. Kaygısı boşaydı. Aksine, Wellington kendi seçtiği ve alışkın olduğu zemini müdafaa ediyordu ki, bu onun en tehlikeli haliydi. Sadık Prusyalı müttefikinden yardım sözü de aldığına göre, ertesi günkü muharebenin akıbeti emin ellerdeydi. Fransızlar kazanamayacaktı.

Napolyon o gece, hasmının bir hata işlediğinden emindi. İmparatora göre Wellington köşeye sıkışmıştı ve destek alma ümidi de kalmamıştı. Wellington'ı biraz daha iyi tanıyor olsaydı, bu kadar iyimser olmazdı. Fransızlar sefere stratejik bir avantajla başlamıştı; fakat artık ne düşmanın gafletinden faydalanabilirlerdi ne de inisiyatif seferin başında olduğu gibi onların elindeydi. Bütün fırsatlarını harcamışlardı. Wellington seferi kendi seçtiği, hazırlıklı olduğu zemine taşımıştı. Şayet Prusyalılar vaat ettikleri üzere yardıma gelebilirse Wellington gerçekten de Napolyon'a çok acı bir sürpriz yaşatacaktı.

18-19 HAZİRAN, WAVRE MUHAREBESİ

Hafif ağaçlık bir vadiye gömülü olan Wavre, Dyle ırmağı üzerine kuruludur ve akarsu üzerindeki iki kavi taş köprü, kasabanın iki yakasını birleştirir. Vadi bu iki yakada giderek yükselir ki, bu yükseltiler araziye hâkim ve müdafaa için mükemmel topçu mevzileri kurma imkânı sağlamaktadır. Fransızlardan kurtulmasını sağlayan takip teciline minnettar Prusya Ordusu'nun ana gövdesi, nihayet bu mevkide durmuştu. Napolyon'un ancak 17 Haziran öğlen vaktinde takibe saldıgı Grouchy gerçekten de geç kalmıştı. Prusyalılarla önceki gece temas yitirilmişti; bu geç kalmışlığına ek olarak hiç acelesi de olmayan o takip harekâtı ilkin kuzeye, yani Wavre'a değil ama muharebe alanının kuzeydoğusundan Gembloux'ya yönelmişti.

Gece olduğunda, Grouchy kuvvetlerinin ana gövdesi Ligny harp meydanının on bir kilometre kadar kuzeydoğusundaki Gembloux kasabası etrafında konuşlanmış vaziyetteydi. Öncü süvariler de yol üzerinde ve yine kuzeydoğu yönüne doğru birkaç kilometre ilerideydiler. Yaklaşık yirmi kilometre kadar kuzey ve batısında, zarar görmemiş IV. Kolordu'nun arkasında gücünü toplamakta olan Prusyalıların hafifçe doğusuna tekabül eden bir noktaya Grouchy şimdiden gelmişti. İşlerini baştan savma yapan Fransız keşif kolları, kuzeybatı istikametinde on kilometreye yakın bir mesafede bulunan Mont St. Gilbert'de konuşlu, dolayısıyla Grouchy'nin hafifçe sol gerisinde kalan takviyeli bir Prusya süvari alayını tespit edememişlerdi. Wavre'daki Prusya Ordusu'nun gerçek konumu Fransızlara ancak o gece saat on civarında malum oldu. Takip eksenini ertesi gün kuzey istikametine çevrildi ve sabah altıda Vandamme'a, yaklaşık iki saat sonra da Gérard'a kuzeye yürüme emri verildi. Önceki günlerin çarpışmalarından ve yürüyüşlerin-

den bitkin düşmüş olan ordu yola çok yavaş koyulmuş ve bu atalet, manevralarına başlayabilmek için Prusyalılara fazladan iki saate yakın bir süre bahşetmişti. Sabah saat sekizde bile iki kuvvet arasındaki farkı açmakta olan Blücher'in "evlatları" bu ikramı kuşkusuz geri çevirmeyeceklerdi.

Bülöw kumandasındaki IV. Prusya Kolordusu Ligny'de sıcak temasa girmediği için tamamen sağlamdı. Mont St. Jean'daki Wellington'ın yardımına en azından bu taze kuvvet gönderilebilirdi; nitekim Blücher de Wellington'a verdiği -Fransızlardan nefes alabilirse- iki kolorduyla yardıma yetişme sözünü tutmakta kararlıydı. Bülöw'un kolordusu, Wavre'in üç kilometre kadar güneydoğusundaki Dion le Mont'daydı. Sabah saat dörtte bu birliğe, hâlâ Dyle ırmağının güneyinde bulunan II. Kolordu arasından ve Wavre'dan geçerek Chapelle St. Lambert'e yürümesi; şayet Mont St. Jean'da muharebe başlamışsa Fransızların sağ kanadına taarruz etmeleri, aksi takdirde ise beklemesi emredildi. Dolayısıyla 18 Haziran sabahı Fransız kolları yola çıktığında, Bülöw yoldaydı; hat-ta öncülerini saat on civarında St. Lambert'e ulaşmıştı. Gelgelelim tek bir yol boyu, kalabalık bir kasabanın ve aşağı yukarı ordunun geri kalanının içinden geçerek hareket etmek, en iyi ihtimalle karışıklık ve sıkışıklık anlamına gelmekteydi. İşin kötüsü, Wavre'da büyük bir yangın çıkmıştı ve bu da IV. Kolordu'nun ana gövdesini yavaşlatarak St. Lambert'e ancak öğlen vaktinde ulaşabilmesine neden oldu.

Bülöw Wavre'dan ve II. Kolordu'nun arasından geçerken karşılaştığı kargaşayla mücadele halindeyken Grouchy gayet kaygısız bir şekilde kahvaltıda oturuyordu. Saat ise 11:25'i bulmuştu. Batı yönünde, uzaklarda Napolyon'un büyük bataryasının ilk ateşleri duyulabiliyordu. Gérard ve kimi diğer su-

baylar Grouchy'ye top seslerine doğru yürümesini ve imparatora katılmasını salık verdiler. Münakaşa gittikçe alevlendi; Gérard kanaatini öyle densiz ve hakaretamiz bir üslupla ortaya koydu ki, gücenen Grouchy ısrarla imparatora gelecek son emirleri bekleyeceğini belirtti. Bu emirler muğlak ve kötü kaleme alınmışlardı, fakat Wavre'i alma gereğinden bahsettikleri açıktı. Grouchy'nin, emirlere itaatsizlik ederek Korsikalının o meşhur öfkesini Ney'in yaptığı gibi üzerine çekmeye niyeti yoktu. Grouchy tam bu noktada batıya yürümüş olsa, IV. Prusya Kolordusu'nu Waterloo'ya ulaşmadan yakalayacağı neredeyse kesindi.

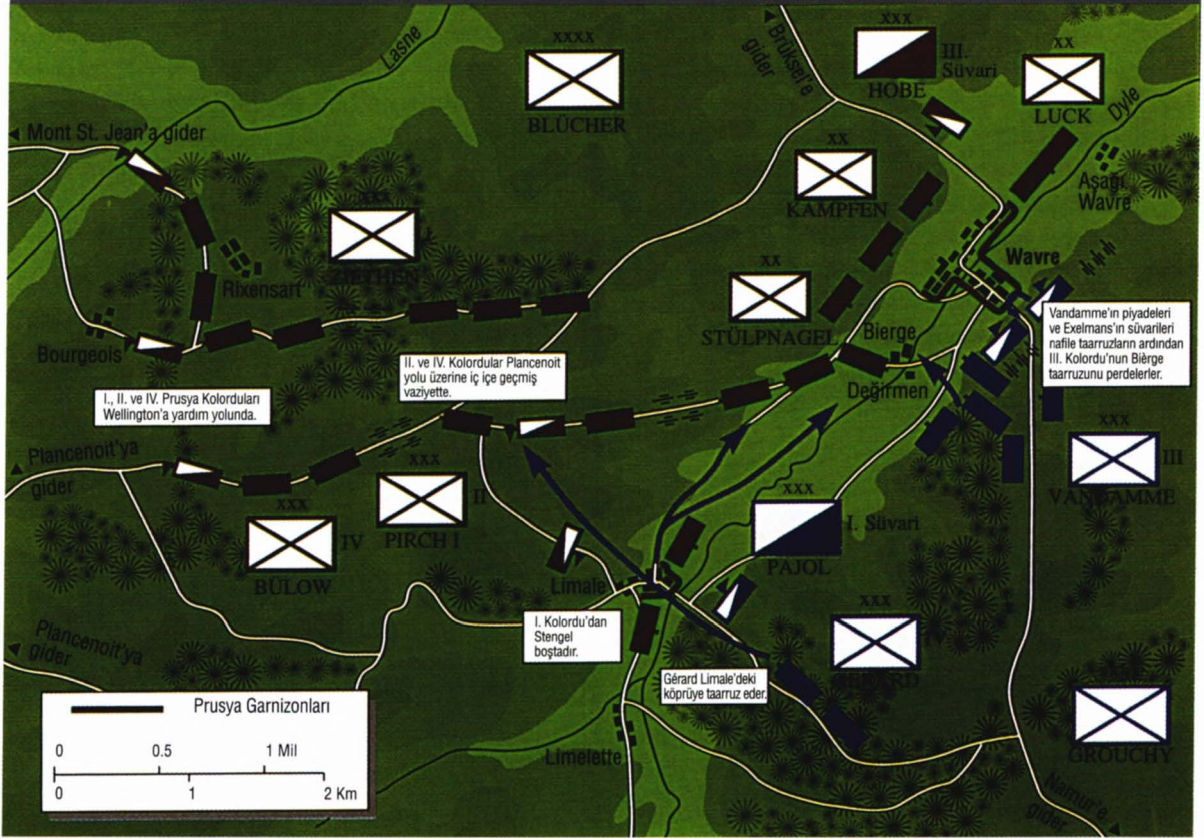
Dennewitz Kontu General Wilhelm von Bülow (1755-1816) yaverine emirler veriyor. Bülow, Prusya Ordusu'nun Wellington'a takviye olarak muharebe alanına intikalinde başı çeken IV. Kolordu'nun kumandanı idi. Philipp Heinrich Duncker'in suluboya resmi (ASKB).

Gelgelelim Grouchy'nin de batıya gitmekten imtina etmek için geçerli nedenleri vardı. Önceki gece Gembloux'dan, Prusyalıların arz ettiği tehdidi Napolyon'a bildiren bir haberci çıkarmış, fakat bunun üzerine yeni bir emir gelmemişti. Aslında bu haberci gece iki dolaylarında Napolyon'a ulaşmıştı. Fakat gelen haberler ya göz ardı edilmiş ya da unutulmuş olmalıydı ki, Napolyon sabah ona kadar Grouchy'ye herhangi bir emir çıkarmadı. O saatte gönderdiği emirlerde de Waterloo'da mevcudiyetinin gerekmediği yazılıydı. Bu emirler Waterloo'ya müdahale şansının zaten kalmadığı bir noktaya kadar da kendisine ulaşmayacaktı.

Bu esnada Prusya keşif kolları Grouchy'nin, büyük ölçüde süvarilere dayanan 20.000 mevcutlu bir kuvvete kumanda ettiğini tahmin etmişlerdi. (Gerçekte iki piyade kolordusunu da içeren 33.000'lik bir kuvvetti Grouchy'ninki.) Çok yakın bir taarruz tehdidi bulunmadığını takdir eden Pirch kumandasındaki II. Kolordu öğle vakti, Ziethen'in I. Kolordu'su ise bundan iki saat sonra gönderildi. Bu birlikler de yoldaki sıkışıklığa eklendi ve geriye Grouchy ile Dyle'da karşılaşmak için yalnızca Thielemann'ın III. Kolordu'sunu teşkil eden 15.000 asker kalmıştı. Yollardaki kalabalık mani olmasa bu askerler de Waterloo'ya sevk edilecekti.

Pek hevesli olmayan Bülow, kuvvetlerini öğleden sonra üç sularında ve St. Lambert civarında toplamıştı. İzah edilemez bir şekilde, aldığı emre uymayarak Fransız sağ kanadına taarruz etmedi, bunun yerinde aşağıdan görünen muharebe alanındaki manzarayı izlemekle yetindi. Belki muharebeye katılmadan önce adamlarını dinlendiriyordu ya da yakındaki Paris korusu içinden geçerken taarruz yemeyi bekliyordu. Belki de sadece, geride bıraktığı yoldaki karmaşadan II. Kolordu'nun çıkıp gelmesini bekliyor, büyük baskı altındaki Wellington'ın daha kendisi konuşlanmadan bozguna uğrayacağını düşünüyordu. Nedeni her ne olursa olsun, öylece durdu. Ancak Blücher'in kişisel müdahalesi ve tehdidi sonrası öncü tugaylarını korunun içinden geçerek Fransızların sağ kanadına taarruz etmek üzere gönderdi. Bülow saat dörtte doğu yönünde Grouchy'nin top ateşi açtığını duyduğunda az kalsın geri dönecekti.

WAVRE MUHAREBESİ, 18 HAZİRAN SAAT 15:30'DA VAZİYET

Grouchy, Wavre'da açılışı Vandamme'in idare ettiği bir cephe taarruzuyla yapmıştı. Bu taarruz kasabanın güney kısmını temizlemiş, fakat köprülere gelince durdurulmuştu. Hulot'un tugayının kasabanın güneyinde kalan bir değirmene gerçekleştirdiği benzer bir taarruz da püskürtülmüştü. Dyle geçişlerinden birini güvenceye almak isteyen Grouchy, Gérard'ın kolordusunun kalanını üç kilometre kadar güneybatıdaki Limale'e gönderirken, Bierges'deki değirmene yapılan taarruzu tazeledi. Saat öğleden sonra beş olmuştu.

Grouchy Limale'de, Ziethen kolordusuna mensup ve kasabanın Dyle üzerindeki tek köprüsünü müdafa eden Stengel kumandasındaki bir müfrezeyle karşı-

laştı. Arazi müdafaaya müsaitti, fakat Fransızların sayı üstünlüğü kısa sürede kendisini gösterdi ve kararlık çöküp o günkü çarpışmalar sonlanmadan önce Fransızlar köprüye, oradan da yüksek araziye aktılar.

Stülpnagel geceleyin yönünü şaşırmış bir karşı taarruza kalktı ve bertaraf edildi. Bu esnada Thielmann'ın gün boyu gönderdiği yardım çağrılarına hiçbir yanıt gelmemiş; hatta Stengel uzaktaki kolordusuna esasen izinsiz şekilde katılmak üzere geceleyin yola koyulmuştu. O gece Thielmann Waterloo'daki çarpışmanın akıbetine dair haberler aldı. Grouchy'ye haber getiren ise olmamıştı. 19 Haziran sabahı arazide çok seyrek bir Prusya mevcudu olduğu halde muharebe yeniden başladı. Sabah onda,

hasmı karşısında çok güçsüz kalmış olan Thielemann Wavre'ı terk ederek geri çekildi. III. Prusya Kolordu'su iki katı büyüklükteki hasmını kırk sekiz saat boyunca tutmayı başarmıştı, fakat Grouchy'nin zaferi pek uzun ömürlü olmadı. Saat on buçukta o da Waterloo'dan bazı haberler aldı. Pirch kumandasındaki III. Prusya Kolordu'sunun önünü kesmek üzere intikal ettiğini duyan Grouchy derhal taarruzu keserek geri çekildi. Bu çekilişi Fransa'ya kadar sürecekti.

Taktik açıdan galip Grouchy'ydi. Fakat kumandanlarını teslim alan bir uyuşukluk, gelen muğlak emirler ve kendi payına fazla temkinli bir inisiyatifsizliğin üst üste gelmesi sonucu stratejik bakımdan mağlup olmuştu. Prusyalılarla 17 Haziran'da temasın kopmasından itibaren zaman her halükârda Fransızların aleyhine işleyecekti; fakat 18 Haziran'da bile, Wavre yerine St. Lambert'e yönelecek daha titiz bir

hücumla, Wellington'ın imdadına yetişecek Prusyalı birliklerin sayısı azaltılabilir ve Waterloo'daki muharebe Napolyon'dan yana dönebilirdi. Batıda olup bitenler dikkate alınırca, yalnızca iki kanat kumandanının birbiriyle yer değiştirmiş olması (yani atılğan Ney'in Prusyalıları kovalaması ve temkinli fakat taktik açıdan ne yaptığını bilen Grouchy'nin Wellington'la karşılaşması) halinde bile Waterloo ve Wavre'daki sonuçların ne kadar farklı olabileceğini tahayyül etmek ilginç olacaktır.

18 HAZİRAN: WATERLOO MUHAREBESİ

WATERLOO'DA ŞAFAK

Grouchy'nin önceki gece saat onda gönderdiği raporun imparatora ulaşması gece ikiyi bulmuştu. Raporda Prusyalıların görüldüğü kadarıyla üç kola bölünmüş olduğu yazılıydı. Grouchy ayrıca bu raporda mevcut bilgiler ışığında ordunun bir kısmının muhtemelen Wellington'la buluşmak üzere Wavre'a, bir diğerinin Blücher ile beraber Liège'e, topçuları da içeren üçüncü bir kısmın ise Namur'a yol aldığına hükmediyordu. Grouchy Prusyalıların büyük kısmının tam olarak nereye gittiğini tespit etmek üzere süvariler göndermişti. Şayet bu asker kitlesi Wavre'a yol almakta

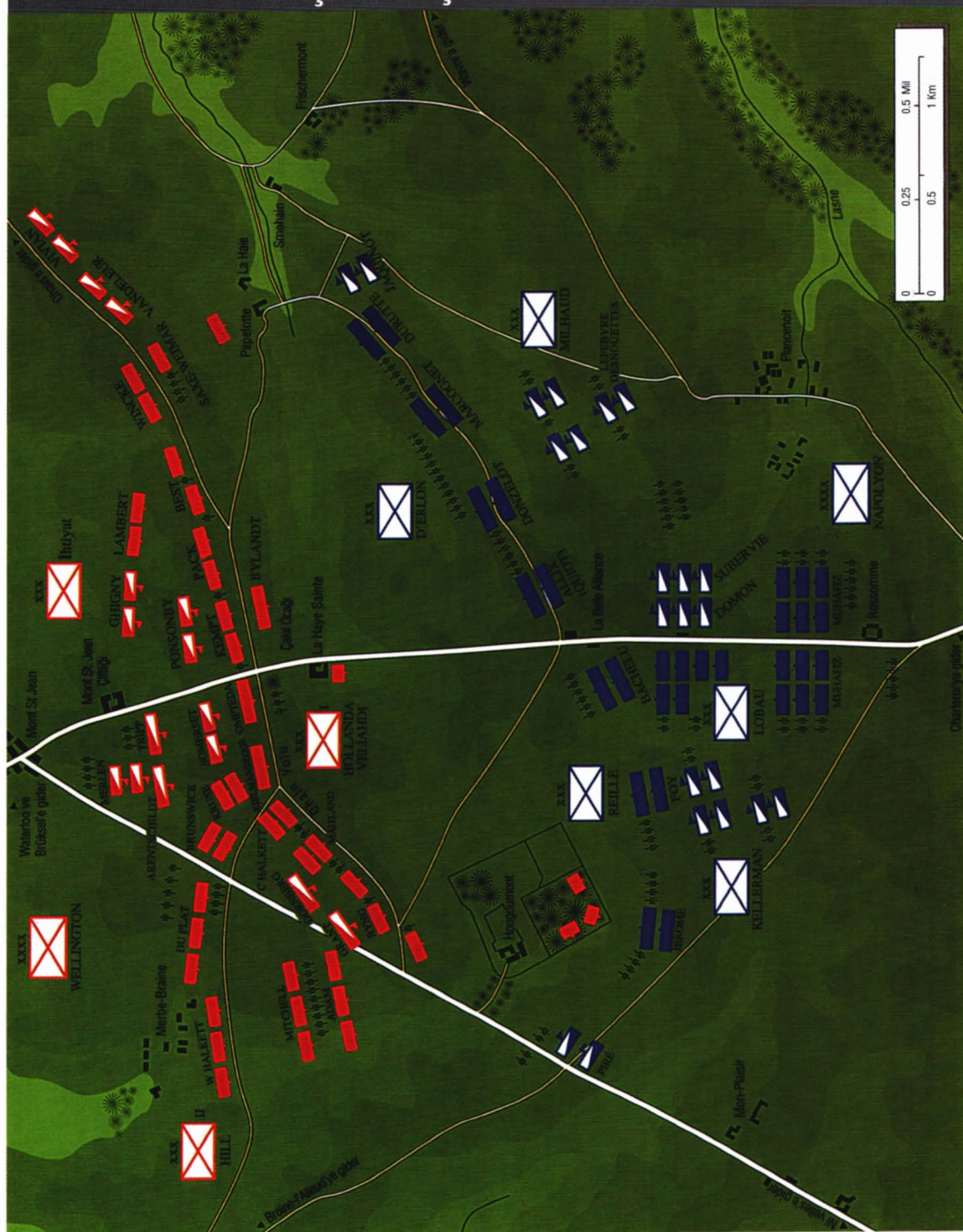
idiyse, Grouchy onları takip etmek niyetindeydi. Böylece onları Brüksel'den uzak tutacak ve Wellington'la buluşmalarını önleyecekti.

Elindeki malumata göre hareket eden Grouchy, Wavre'a yürümesi halinde, haşat durumdaki Prusya Ordusu'nun kalıntılarını Brüksel'den uzağa kuzey ve doğu istikametinde iteceğini, yani bu unsurları müttefikleriyle birleşmekten alıkoyacağını düşünmüş olmalıydı. Fransızların talihsizliği şuydu ki, Grouchy bu raporu yazdığında Gembloux'da, yani Prusyalıların hafifçe doğusunda bulunuyordu. Ligny'de takibi

Napolyon Waterloo sabahında İmparatorluk Muhafızları'nın Humbaracılarını teftiş ediyor. Sağda, plastronun gözetimindeki sivil şahıs büyük ihtimalle Napolyon'un rehber olarak faydalandığı yöre halkından çiftçi Decoster'dir (Ernest Crofts'un resmi).

WATERLOO MUHAREBESİ, 18 HAZİRAN 1815: BAŞLANGIÇTAKİ MEVZİLER

geciktirmiş olması neticesinde, önündeki Prusya Ordusu, artık Napolyon'un takip etmesini beklediği dağılmış ordu değildi. Hatta Grouchy raporunu kaleme almakla meşgulken, Prusyalılar dört kolordularının Wavre etrafındaki teksifini bitirmek üzereydi. Prusyalıların toparlanmış olması, Grouchy'nin hâlâ doğuda bulunması ve 18 Haziran'da harekete geçişini erteleyen çeşitli gecikmeler dikkate alınırsa, Grouchy'nin niyet ettiği şekilde Prusyalıları durdurma ihtimalinin gerçekte çok düşük olduğu açıktır. Fakat Grouchy 18 Haziran sabahı, etraflı malumattan mahrum halde kuzeye, Wavre'a yöneldi. Harekete geçtiğinde saat sekiz olmuştu ve o an itibarıyla Prusyalılar Wellington'a yardım için yola koyulmuşlardı bile.

Grouchy kuvvetleri ilerlerken, Le Caillou'nun birkaç kilometre uzağında, La Belle Alliance'in yaklaşık bir buçuk kilometre güneyinde Napolyon ile generalleri kahvaltıya oturuyordu. İçi içine sığmayan imparator, akşam yemeğini Brüksel'de yemenin hesaplarını yapmaktaydı. Soult kahvaltı sonrasındaki görüşme esnasında imparatoru gerçekliğe geri döndürmeye teşebbüs etti. Grouchy'nin 34.000 as-

kerinin en azından bir kısmını zaman geçirmeden yardıma çağırmayı teklif etti. Napolyon Soult'u pek dikkate almadı: "Sırf Wellington sizi mağlup etti diye onu büyük bir kumandan zannediyorsunuz. Size şunu söyleyeyim: Wellington kötü bir kumandan, İngilizler de kalitesiz askerlerdir; bu iş de kahvaltı yapmak kadar kolay olacak."

Sözü alan Reille, İngiliz piyadelerinin ateş güçleri itibarıyla cephe taarruzuna dayanıklı olduğunu, çözümün manevrada yattığını öne sürdü. Bu fikrin daha da hoşnutsuz kıldığı Napolyon toplantıyı bitirdi. Belli ki manevranın gerektirdiği incelemelerle uğraşılmayıp cephe taarruzu ile külfetli ve kanlı bir yıpratma harbi emredilecekti. Az sonra göreceğimiz gibi hem Soult'un hem de Reille'in teklifleri gün içinde zaferi Fransızlara getirebilecek tedbirler içeriyordu; gelgelelim Napolyon o mesnetsiz iyimserliğiyle bu tecrübeli kumandanların sözlerini duymazdan geldi. Manevra harbi teklifini elinin tersiyle iterek fazladan binlerce askeri o gün yok yere kanlı bir ölüme gönderdi.

Napolyon, Prusyalıların Wellington'ın imdadına yetişmekte olduğuna dair raporlar almasına karşın

18 Haziran 1815; Napolyon Waterloo sabahında ordusunu teftiş ediyor; solda bir plastron alayı ve ön planda Gribeauval toplarıyla mücehhez bir yaya topçu birliği görülüyor.

Hougoumont Çiftliği'ndeki koruluk ve şatonun müdafaası. Sağ ve ortada, 2. Muhafız Piyade (Coldstream) Alayı'nın 2. Taburunun kanat bölükleri, Jérôme Bonaparte'ın 6. Tümen'ine mensup askerlerin taarruzunu püskürtürken görülüyor (Denis Dighton'ın resmi).

İngiliz Muhafız Piyadeleri'nin kanat bölükleri Hougoumont Çiftliği'nin avlusunu müdafa ediyor (Robert Hillingford'un resmi).

(yine önceki yıllardaki Napolyon'un aksine) zeminin biraz daha kurumasını beklemek amacıyla taarruzu dört saat ertelemekte beis görmedi. Zeminin kuruması şüphesiz taarruzu daha kolay ve çabuk kılardı. Bu bilhassa topçular için geçerliydi; zira kuru zemin, güllerin sekerek daha çok tahribat vermesi anlamına geliyordu. Fakat bu şekilde tahribatın artacağı görüşü biraz zorlama idi; çünkü Wellington askerlerinin çoğunu topların menzili dışında kalacak şekilde bir sırtın arkasına konuşlandırmış ve böylece beklenen sekme etkisini ortadan kaldırmıştı. Napolyon belki yalnızca gecikmiş olmasını haklı göstermek için böyle bir görüşe bel bağlamıştı. Askerlerinin saat dokuzda taarruza kalkamayacakları, geç kaldıkları kesindi. Bu tavır da önceki yılların Napolyon'unun tavırlarından fersah fersah uzaktı; nitekim Napolyon bir keresinde şöyle demişti: "Strateji, zaman ve zeminden faydalanma sanatıdır. Bunların ikincisinde, ilkinde olduğum kadar tedbirli olmam. Zemin geri kazanılır; fakat zamanın ikamesi yoktur. Muharebeler kaybedebilirim fakat bir dakika bile kaybetmem." Sonradan olacaklarla beraber bu dört saatlik gecikmenin Fransız mağlubiyetinde ne kadar büyük pay sahibi olduğu ortaya çıkacaktı. Üstelik Fransızlar bu zaman israfı karşısında neredeyse hiçbir avantaj da elde edemeyecekti.

Napolyon muharebe alanını ve Wellington'ın gözle görülebilen tertibatını inceledikten sonra, La Belle Alliance'a yaklaşık bir kilometre mesafedeki Rossomme çiftliğine gitti. Günlük emirlerini saat onda burada dikte ettirdi ve Grouchy'ye talimat gönderdi. Hareketini Wavre'a yöneltmesi buyrulan Grouchy, bu emri aldığı anda Waterloo'da kendisine ihtiyaç bulunmadığı kanaatine varmış olmalıydı. Napolyon'un muharebe planı basit, dolambaçsız ve gaddarcaydı. Kendisini imparatora ispat etme ihtiyacındaki d'Erlon'un (16 Haziran'daki hareketsizliğinden ötürü) hâlâ sapasağlam olan I. Kolordu'su, Wellington'ın sol merkezine cephe taarruzunda bulunacaktı. Napolyon muharebeye bizzat katılmayacak, planın ince ayrıntılarını ve fiili kontrolü bir cephe kumandanına, Mareşal Ney'e terk edecekti. Gerçi Ney'in bu seferdeki performansı belki de bu kadar güven uyandırmamalıydı.

Bu kertede, yani muharebenin eli kulağındayken dahi, Napolyon bilmeden kendi mağlubiyetinin to-

humlarını ekiyordu. Muharebenin idaresini aceleci Mareşal Ney'e terk etmesi, tecrübeli kumandanlarının tavsiyeleri hilafına düşman kuvvetlerini küçümsemesi, Prusyalılardan takviye gelebileceği ihtimalini kabule yanaşmaması, Grouchy'yı geri çağırması ve günün dört saatini israf etmesi gibi davranışların tamamı düşüşünde pay sahibi olacaktı. Aşağıda göreceğimiz gibi bu kararların yalnızca bir tanesi bile farklı olsa Wellington'ın defteri Waterloo'da dürülebilirdi. Napolyon'un en iyi devirlerinde bu hataların tek bir tanesine bile düşeceği düşünülemezdi.

MUHAREBE BAŞLIYOR: D'ERLON'UN TAARRUZU

D'Erlon kuvvetlerinin önündeki Fransız bataryalarının yirmi dört adet 12 funtluk topu, takriben on bir yirmi beşte müttefik mevzilerine doğru patladı. Wellington piyadelerinin büyük kısmı sırtın arkasında kalıyordu. Şayet Bylandt'ın tugayı, büyük ihtimal kaza eseri, ön eteklerde ateşe açık halde bırakılmış olmasaydı, Fransız topçusu bütün kuvvetlerini sayıca az fakat müttefikler için hayli kıymetli topçu birliklerini zayıflatmakta kullanabilecekti.

Jérôme bu topçu ateşiyle aynı anda Hougomont üzerine taarruza geçti. İlk elde yalnızca dikkat dağıtmak maksadıyla başlatılan, fakat gerçekte bütün gün boyunca sürecek bir taarruzdu bu. 13.000 kadar Fransız askerini ancak 2.000 kadar İngiliz muhafız karşılayacaktı ki, bu İngilizler tüm taarruzları başarıyla defettiler.

Saat bir olduğunda d'Erlon'un önündeki toplar I. Kolordu'ya ait kırk adet 6 funtluk ve muhafızlara ait yirmi dört adet 12 funtluk topla takviye edilmiş; böylelikle büyük bataryanın top mevcudu seksen sekize kadar ulaşmıştı. Bu toplar Bylandt'ın ateşe açık tugayının üzerine güller yağdırmakla meşguldü. Hâlâ ıslak haldeki zeminin güllerin sekme etkisini ortadan kaldırması dışında bu tugayı ateşten koruyan hiçbir şey yoktu.

Bir buçukta, tam ana taarruz başlamaktayken, esir alınan bir Prusya husarı imparatorun huzuruna çıkarıldı. Esir husar, 30.000 kadar Prusyalının Wellington'a destek vermek üzere muharebe alanına

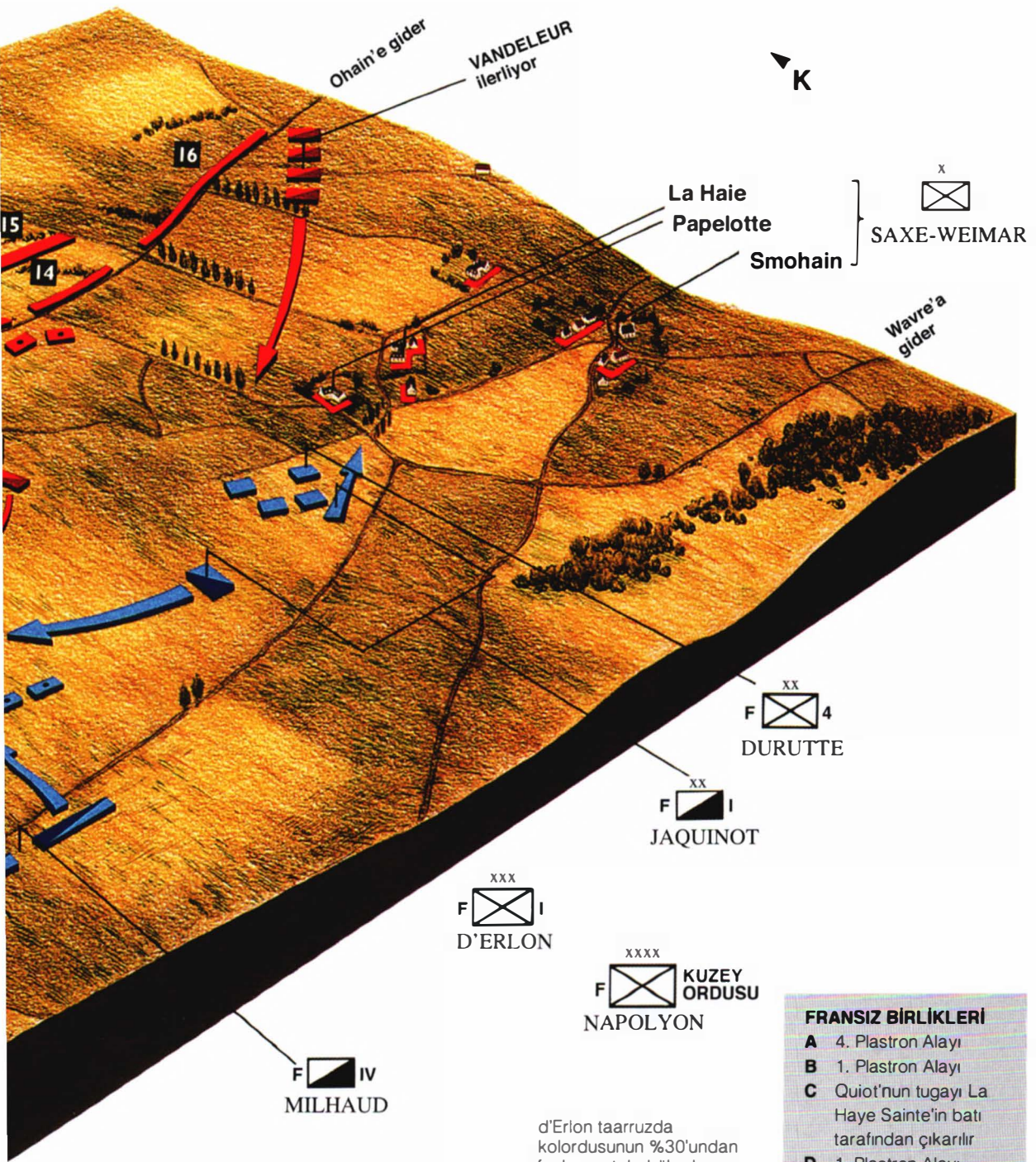
WELLINGTON

Mont St.
Jean ÇiftliğiKEMPT
sendeleyen
kollara taarruz ediyorPonsonby'nin
taarruzuPACK
konuşlanıyorSomerset'in
taarruzuBrüksel'e
giderMüttefik saffının
bu noktadan daha
batıya uzanan kısmı
kare nizamındaMüttefik
topçusuLa Haye Sainte:
Baring dayanıyorFransız kolları düşmanla temas
bile etmeden geri saflardan
başlayarak dağılıyorFransız büyük bataryasının
ikinci mevkii.La Belle
AllianceNapolyon'un ileri
karargâhı**MÜTTEFİK BİRLİKLERİ**

- 1 1. Hassa Muhafızları
- 2 Mavililer
- 3 Kraliyet Dragon Muhafızları
- 4 2. Hassa Muhafızları
- 5 27. Alay
- 6 32. Alay
- 7 Kraliyet Alayları
- 8 79. Alay
- 9 Inniskilling Dragonları
- 10 28. Alay
- 11 1. Alay
- 12 İskoç Kıratlıları
- 13 42. Alay
- 14 92. Alay
- 15 44. Alay
- 16 Best'in Hannoverlileri
- 17 Bylandt toparlanıyor

- 18 95. Alay çakıl ocağından çıkarılmasını takiben toparlanıyor
- 19 Trip'in süvarileri
- 20 Ghingy'nin süvarileri
- 21 Lüneberg taburu darmadağın. Hollanda Veliahdı tarafından La Haye Sainte'e takviye olarak sevk edilen tabur Fransız plastronları tarafından yakalanır

- 22 Kielmansegge'nin tugayı kare nizamında
- 23 Ompteda'nın tugayı kare nizamında
- 24 Halkett kol nizamında

d'Erlon taarruzda kolordusunun %30'undan fazlasına tekabül eden 5.000 adamını kaybeder

D'ERLON KOLORDUSUNUN TAARRUZU VE İNGİLİZ SÜVARİSİNİN KARŞI TAARRUZU

(Güneyden görünüş. Yaklaşık 14:15'teki vaziyet)

FRANSIZ BİRLİKLERİ

- A** 4. Plastron Alayı
- B** 1. Plastron Alayı
- C** Quiot'nun tugayı La Haye Sainte'nin batı tarafından çıkarılır
- D** 1. Plastron Alayı
- E** Bourgeois'nın tugayı
- F** Donzelot
- G** Marcognet

Fransızların müsademe safları taarruzlardan önce Picton tarafından sürülmüştü. Çatışmalar gösterilmiştir.

"Wellington Waterloo'da": Mavi fraktan ibaret mutat sivil kıyafetiyle resmedilmiş olan Dük kurmaylarına emirler yağdırırken görülüyor. Arka planda Somerset'in Hassa Muhafızları taarruza kalkıyor. Abraham Cooper'in resmi (ASKB).

intikal etmekte olduğunu tahkik etti. Lobau'nun birlikleri ile Domont ve Subervie'nin süvarilerine ordunun sağını emniyete almak üzere anayolun doğusunda bir koruyucu müdafaa hattı kurmaları emredildi.

D'Erlon kumandasındaki I. Kolordu, sol tarafında ve yolun hemen doğusunda Travers'in, yolun batısında ise Dubois'nın plastronları olmak üzere ilerlemeye başladı. Taarruzun önünü çeken dört tümen sol taraftan kademe halinde ilerliyordu. Bu şekilde ilerlendiğinde Allix'in piyadeleri müttefiklerin merkezini La Haye Sainte mevkiinde tutacak; bu esnada da Donzelot birliklerinin önderlik edeceği taarruzun ana gövdesi, tepeyi temizleyip geçecekti. Gelgelelim savaşlarda sıklıkla görülen karmaşa nedeniyle merkezdeki iki piyade tümeni, tümenlerden oluşan bir kol oluşturacakları yerde tümen kolları halinde dizildiler. Tümen kolu, sekiz-dokuz taburun, tam tabur uzunluğundaki bir cephe boyu (200 kişilik 27 sıra),

kesif şekilde dizildiği, hayli hantal bir tertibatken; tümenlerden oluşan kol daha mutat ve esnek bir tertibattı. Bu tertibat iki bölükten (70 kişilik dokuz sıra) mürekkep bir cepheye sahipti; böylelikle taburlar arasında, gerektiğinde saf tutmaya elverecek bir boşluk bırakılmış oluyordu. Bu iki tertibatın birbirine karıştırılması sonucu ana taarruz gövdesinde bir yer sıkıntısı ortaya çıkmıştı: Taarruza katılan kuvvetlerin büyük kısmı, hedeflerine ulaştıklarında veya geri çekilecek olduklarında, ne saf tutabilecek ne de manevra edebilecekleri.

Ne var ki, taarruzu önceleyen bombardıman sonrasında kimse bir geri çekilme olacağını beklemiyordu. Ayrıca Fransız taarruzu için ilk başta her şey iyi gitmişti. 18.000'den fazla Fransız piyadesinin ilerleyişi karşısında kılıç artığı Flamanlar kısa sürede dağıldılar. Allix, La Haye Sainte'teki meyve bahçesini ele geçirdi, 95. Alay'ı çakıl ocağından sürdü ve Bin-

başı Baring'in çiftlik evinde konuşlu askerlerini bas-kılamaya başladı. Travers'in plastronları, Baring'in yardımına gönderilen Ompteda taburlarından birini dağıttı ve kalan Fransızlar bu mevki geçerek boşalan etekte hızla ilerlediler. Fakat engebeli arazi ve eğim, saf ile sıraları şekilsiz bir insan yığını haline getiriyordu ve Fransız saflarındaki sıkışıklık tahammül edilmez bir hal almaya başlamıştı. Artık taarruzun önünü çeken Donzelot tümeni, düzensizlikten kurtulma ve konuşlanma maksadıyla zirvenin hemen altında durdu.

Bylandt'in emrindeki Belçikalılar arkaya kaçışmıştı, fakat Picton'un tümeni taarruz karşısında (kelimenin tam anlamıyla) ayağa kalkmaya hazırды. Çöküntüler ve art eteğin tepesindeki çalılar sayesinde Fransızbombardımanından korunmuş olan askerler, yatış pozisyonundaydı. Picton'un "Ayağa kalk!" emri ile 3.000 asker taarruzu karşılamak üzere ayaklandı. Akabinde, Donzelot emrindeki asker yığını ümitsizce nizama sokmaya uğraşırken, Picton mükemmel bir zamanlama ile Kempt'in tugayını zirveye doğru

sürdü. Bu tugay, sırt üzerindeki küçük bir cebi temizleyerek karşılarında konuşlu Fransız müsadimlerinin saldırılarını alt etti. Tabur gür bir "Hurra!" eşliğinde, karşılarında kol nizamı almakta olan Fransızlara, 35 metreden daha kısa bir mesafeden korkunç bir ateş başlattı. Mermi sağanağı kolun ön taraflarındaki sıraları tek kelimeyle biçiyordu. Zaten karmaşa içindeki kolun bu vaziyetine bir de panik ve dehşet eklenmişti. Dünyanın belki de en iyi talim edilmiş askerlerinden olan İngiliz piyadesinin ölümcül ateşi altında Fransız piyadeleri sendeliyordu. Ardından Picton bir "İleri! Hurra!" emri ile tugayı öne sürdü. Görev, Fransızları süngüyle tepeden püskürtmekti. Vakia bunlar, Picton'un son sözleri oldu.

Kempt'in tugayı tepe aşağı Fransızları sürmekteyken Picton yere düştü. İngilizlerin karşı taarruzu Donzelot tümenini tepeden başarıyla püskürtürken şakağından vurulmuştu. Daha sonra naaşı üzerinde yapılan muayene ile Quatre Bras'da da bir yara aldığı ortaya çıktı. Bu cesur kumandan, çektiği onca acıya karşın yarasını gizlemişti.

Muharebenin en ateşli anında, Sir Thomas Picton'un bölüğünün başında vefatı. Picton Quatre Bras'da da önemli bir yara almış, fakat Waterloo'da kuvvetlerini kumandaya devam edebilmek için bu yarayı gizlemiştir. Burada kurmay subaylara mahsus iki boynuzlu şapkayla resmedilmiş olmasına karşın Picton öldüğü sırada sivil silindri şapkasını takıyordu (Yüzbaşı George Jones'un resminden S. Mitan tarafından yapılan akuatint).

Bu esnada Donzelot'nun konuşlanmakta olan askerlerine yetişen Marcognet zirvenin altında durmamış, zaferi parmaklarının ucunda görerek, kol halinde ve ateşli "Yaşasın İmparator!" naraları eşliğinde zirveyi aşmıştı. Bu coşku kısa ömürlü olacaktı. Zirveyi aştıklarında, kolun ön sırasını rahatlıkla aşan genişlikteki Pack'in safını karşılarında buldular. Aldıkları emir üzerine İngilizlerden öyle bir yakın mesafe yayılım ateşi boşandı ki, ilerleyen kol olduğu yere mihlandı.

Marcognet zirvede durdurulmuş, fakat tamamen bozguna uğratılmamıştı. Tepenin daha da aşağısında Travers süvarileri, artık ateşe açık hale gelmiş olan Kempt'in tugayına doğru ilerlemeye başladı. Önlerindeki insan sürüsü arasından yollarını bularak ilerliyorlardı. İngilizleri kareler oluşturmaya zorlayacak (böylelikle toparlanmakta olan piyadeler İngilizlerin işini bitirebilirdi), bunu yapamamaları halinde ise İngilizleri piyadelerin durduğu yere doğru süreceklerdi. Marcognet'nin sağından Durutte'ün taze tümeni de geliyordu. Karşısında kendisinin neredeyse dört katı büyüklükte bir kuvvet bulunan, bütün askerleri meşgul olan, ihtiyat bulunmayan ve kumandanı Picton ölmüş olan 5. Tümen, dakikalar içinde felaketle tanışacaktı.

Birdenbire süvariler imdada yetişti. Uxbridge. İngiliz ağır süvarilerinden iki tugay getirmişti. Somerset'in tugayında 1. ve 2. Hassa Muhafızları, Kraliyet Muhafız Süvarileri ve 1. Muhafız Dragonları bulunuyordu. Ponsonby kumandasındaki diğer tugay ise 1. Kraliyet Dragonları, 6. Dragonlar ve 2. Dragonlar'dan mürekkepti. İkinci tugay, lakabını (*The Greys* – Kıratlılar) meşhur kır atlarından alıyordu. Bu süvariler Avrupa çapında en ihtimamlı seçilmiş süvari kuvvetini teşkil etmekteydi. Wellington'ın ordusunda hiçbir zaman çok fazla süvari olmamıştı; bunun neticesinde İngiliz ağır süvarileri, Kıta

Avrupası'nda 1812'den beri süren yoğun seferler sebebiyle soyu tükenmeye yüz tutmuş nitelikte atlara biniyordu. Mutlak özgüven sahibi bu süvariler, iri-kıyım atlara binen iri-kıyım adamlardı ve önlerinde hiçbir kuvvet tutunamazdı.

Uxbridge ağır süvarilerini şoka girmiş, fakat toparlanmakta olan Fransızların üzerine mükemmel bir zamanlamayla sürdü. Somerset'in tugayı anayolun batısına, Ponsonby'ninki ise doğusuna gitti. Somerset süvarileri La Haye Sainte'in hemen batısında Dubois'nın plastronlarıyla karşılaştı; bunların en doğudaki taburu çukur bir yolu geçerken intizamdan kısmen çıkmıştı. Daha iyi teçhiz edilmiş olan İngilizler, çiftliğe baskı yapan Allix piyadeleriyle birlikte bunları da hemen dağıttılar. Fakat (ve yine) İngiliz süvarisi kontrolden çıkmış, ihtiyat taburlarının arkasında toplanamamıştı ve taarruzlarını doğrudan doğruya Fransız büyük bataryasına doğru taşıdı.

Ponsonby, Donzelot ve Marcognet üzerine iki saf haline yürümüşü; öndeki safta Kraliyet Muhafızları ile Inniskilling Alayı, onların hemen solunda ve arkasında da "İskoç Kıratlıları" bulunuyordu. Fakat Kıratlılar takviye kuvvet olduklarını kısa süre içinde unutarak Marcognet'nin kanatlarına bu tümenin kesin bozgununu tamamlamak için saldırdılar. Vandeleur'ün hafif tugayının yürüttüğü destek taarruzu Durutte'ü (kolordunun geri kalanına kıyasla daha intizamlı şekilde geri çekilebilmesine rağmen) geriletti; böylece önüne geçilemez şiddetteki taarruz bütün kısım boyunca tamamlanmış oldu. Fransızlar 5.000 asker ve iki kartallarını kaybettiler, yalnızca sağ kanadın en ucundaki Papelotte ve Frischermont taarruza kayda değer bir karşılık verebilmişti.

Fakat d'Erlon piyadeleri karşısındaki başarıyla tatmin olmayan, çıldırmış Kıratlılar bir araya toplanma çağrısını da unutarak Fransız toplarına doğru

ARKA SAYFA

Muharebenin en meşhur olaylarından biri: sol merkezde gördüğümüz 2. Kuzey Britanya Dragon Alayı'ndan (İskoç Kıratlıları) Çavuş Charles Ewart, "Birlik" Tugayı'nın taarruzu esnasında, 45. Fransız Piyade Alayı'nın kartalını ele geçiriyor. Gerçekten 2. Dragon Alayı mensupları muharebede kürk şapkalarının üzerine muşamba kaplama takmış ve bindikleri atlara tabanca kılıfı takılmamıştır. Orlando Norie'nin resmi (ASKB).

Uxbridge Kontu Fransız ağır süvarileri karşısında bir taarruzun önünü çekiyor. Merkezdeki Uxbridge muharebeye gerçekten de burada resmedildiği gibi Husar üniforması giymiş; Krallçe'nin Hassa Muhafızlarından 7. Hafif Dragon (Husar) Alayı'nın başında bulunmuştur. Fakat resimde tasvir edilene benzer bir olay kaydedilmemiştir. Orlando Norie'nin resmi (ASKB)

Birlik Tugayı, bir Fransız topçu bataryasını dağıtmış fakat mevzilerinden sökmemiş vaziyette görülüyor. Ayı postu şapka takan süvariler 2. Kuzey Britanya Dragon Alayı'na (İskoç Kıratlıları) mensuptur. Yeleli miğfer giyen askerler ise ya 1. ya da 6. Dragon Alayı'na (Kraliyet Dragonları veya Inniskilling Dragonları) mensuptur

1. Hassa Muhafızları'nın ve bütün İngiliz Ordusu'nun en meşhur mensuplarından Yüzbaşı Edward Kelly (sağdaki) bir plastron ile çarpışırken görülüyor. Kelly'nin seferdeki kahramanlıklarından biri plastron subayını öldürmek olmuştur. Rivayete göre Kelly kahramanlığının nişanesi olarak Fransızın apoletlerini söküp almıştı. Thomas Kelly tarafından yayımlanan bu resimde Kelly'nin başında eski bir miğfer türü bulunmaktadır; muharebeye kullanılan miğferin sorgucu bükme yündendi.

PONSONBY'NİN BİRLİK TUGAYI

- 1: Seferi kıyafetli subay, 1. Kraliyet Dragon Alayı
2: Seferi kıyafetli nefer, 2. Kuzey Britanya Dragon Alayı (iskoç Kıratlıları)
3: Tam teçhizatlı onbaşı, 6. Dragon Alayı (Inniskillingler)

süpürme harekâtına devam ettiler. Toplar karşısında taarruzdan ötürü atlarının nefesi kesilmişse de bulabildikleri kadar topçuyu kılıçtan geçirdiler. Fakat yeni intikal eden plastron ve mızraklıların sebep olduğu ağır kayıplar neticesi Somerset'ten kalanlarla beraber kendilerini geri atmak zorunda kalmışlardı. Kaçışları esnasında ihtiyaç duydukları perdelemeyi sağlayabilen tek birlik, hemen tepki verebilen Vandeleur'un hafif süvarileri oldu.

Saat öğleden sonra üç olmuştu. Her iki taraf da yeniden toparlanmak için muharebeye ara verdiğinden, alana bir sükunet hâkim oldu. Fransız taarruzu kırılmıştı, fakat bu başarı Wellington'ın süvarilerinin yüzde kırkına ve gelecekteki taarruzlar karşısında kilit önem arz edecek olan ağır süvarilerin tamamına mal olmuştu. Taarruzlar elbette gelecekti. Kontrolü bu derece Ney'e terk etmekle hata etmiş olabileceğinden şüphelenen Napolyon, kumandanına düz ve kati bir emir verdi: En kısa sürede La Haye Sainte alınmalıydı.

FRANSIZ SÜVARİLERİNİN TAARRUZU

Ney saat dörtten biraz önce, I. Kolordu'dan geriye kalan birliklerden Quiot ve Donzelot'nun tugaylarını alarak La Haye Sainte'e sürdü; fakat bu mevkiye, Baring'in takviye edildiğini gördü. Taarruz birkaç dakika içinde püskürtüldü. Ney cepheleyken birtakım İngiliz taburlarının hâlâ arka etekleri tutmak üzere geri döndüğünü ve yaralılarından müteşekkil "kolların" Mont St. Jean'a doğru ilerlediğini görmüştü. Bunları geri çekilen askerlere hamlederek derhal Millhaud'nun plastronlarından bir tugayı, bu kılıç artıklarını dağıtmak üzere sevk etti. Taarruz bir şekilde çığırından çıktı ve bir plastron tugayı yerine, çeşitli vasıflardaki toplam 5.000 Fransız süvarisi, pek çoğu da emirsiz şekilde, aniden müttefik merkezinin sağına doğru ileri atıldı. Tepede bulunan Wellington ve kurmayları bu vahamette bir hatanın yapılabilemiş

olduğuna inanamıyordu. Wellington derhal askerlerini kare nizamına koydu ve bu karelerden bazılarının öne sürerek etek boyunca dizili müttefik toplarının hemen arkasına konuşlandırdı. Böylece topçular son anda karelerin emniyetine sığınabilecek ve akabinde çabucak silahlarına dönebilecekti. Wellington, geriden destek alamayan Fransız süvarilerini mağlup etme beklentisi ile böyle bir tertibat almıştı.

Fransız süvarileri sağdan, kademeler halinde, görülmeye değer şekilde ilerliyordu. La Haye Sainte ile Hougoumont arasındaki boşluktan, yüksek başaklar arasından, yumuşak zemin üzerinde ve yokuş yukarı ilerlenerek gerçekleştirilen bu taarruzun pek süratli olmayacağı açıktı. Müttefik topçuları da önlerindeki mükemmel hedeflerden istifade etmekte hiç geç kalmadılar. Kalabalık at ve süvari kitlesi arasında uçan top gülleleri koca safları tamamen mahvederken, şarapnel parçaları da arka saflarda pek çok atı binicisiz bırakıyordu. Fransızlar akabinde peşrev⁸ menziline girdiler. Tek tek atışlarla saflar tümden ortadan kalkmaya ve arkadan gelen atlar, bir vakitler Avrupa'nın en iyi süvarileriymiş şimdi bir katliamın kalıntılarına dönüşmüş haldeki karmakarışık ceset yığınına takılmaya başladı. Fakat Fransızlar hâlâ taarruza devam ediyordu. Bu muhteşem kuvvetin art arda gelen dalgaları, ceset yığınları, hurdalar, çöküntüler ve düşman piyadesinin kesintisiz ateşi sebebiyle bozuluyor; kareler karşısında faydasızca kendisini heder ediyordu. Daha sonra, tepe aşağı defedilen bu süvari dalgaları, aşağıda kendileri gibi püskürtülenlerle yeniden toparlanıp biraz önce yanından geçtikleri, yeni adamlarla takviye edilmiş toparların ve bunların arkasındaki piyadelerin önüne tekrar atılıyorlardı.

Bu süvari, müttefik kareleri üzerine, bazı mevkielede atlı bataryalarca desteklenen, çoğu yerde de hiçbir şekilde destek ya da eşgüdüm görmeyen en az dört taarruz gerçekleştirdi. Bu taarruzlar esnasında müttefik topçuları atlılardan kaçıp karelerin içine sığındığından, Fransız piyadeleri topçu ateşiyle taciz edilemeksizin belki ilerleyebilirdi; fakat bu fırsat da

⁸ Peşrev (İng. *canister* veya *grapeshot*): Tenekeden ince bir zarf içine doldurulmuş filinta kurşunlarından müteşekkil anti-personel top mermisi.

- 1 d'Erlon'un 1. Kolordü'sunun büyük kısmı hâlâ burada toparlanıyor
- 2 Büyük kısmı yok edilmiş İngiliz süvarisi toparlanıyor. Fransız süvari taarruzunun sonuna doğru İngiliz atlıları muharebeye yeniden katılıp sirtın Kellermann'dan temizlenmesine yardım edeceklerdir
- 3 Uçtaki Piré'nin düzmece taarruzu
- 4 Grant'ın hafif süvarileri Piré'yi defediyorlar
- 5 Takviye edilen Baring La Haye Sainte'i hâlâ tutuyor; 95. Nişancı Alayı karşıdaki çakıl ocağında ve ilerideki etekte mevzilenmiş

Kalan Fransız süvarisi burada toparlanıyor

La Belle Alliance

Genappe
Charleroi ya
gider

xxxx
F KUZEY
ORDUSU
NAPOLYON

Hougoumont

- 6 Fransız büyük bataryası daha da ileride yeniden konuşlandırılıyor; fakat Wellington'ın askerlerinin zirvenin geri eteğinde konuşlandırılmış olması, top ateşini etkisizleştiriyor
- 7 Reille kolordusu Hougoumont'da düşmanla hâlâ temas halinde. Garnizon Byng ile takviye edilmiş; Byng'in yokluğu ise iki Braunschweig taburu ile ikame ediliyor
- 8 Bylandt hâlâ toparlanıyor; muharebenin geri kalan kısmında çok az rol oynayabilecektir.
- 9 Donzelot birliklerinden iki kol, arkalarında kesif mûsadem desteği ile La Haye Sainte'e taarruz ediyor
- 10 Kemp'tin tugayı etekleri Fransız mûsadimlerinden temizliyor
- 11 Wellington'ın piyadeleri, karşılıklı destek ateşi için satranç tahtası şeklinde yirmi kareye dağılmış vaziyette. Bir karenin cephesi ortalama 55 metre genişliğinde. Kareler arasında, süvarilerin iş göreceği geniş aralıklar var. Öndeki topçular yaklaşan düşman süvarisine ateş açtıktan sonra karelerin içine sığınıyor ve Fransızlar çekilirken silahlarının başına dönüyorlar.

23. Hafif
Dragon Alayı

La Haye Sainte

Fransız
mûsadimlerinin
hattı

- 12 Milhaud kumandasındaki 27. Plastron Taburu (A), Lefebvre kumandasındaki 7. Mızraklı taburu (B) ve 12 adet atlı avcı taburu (C) Brüksel yolunu geçerek kademeler halinde Wellington'ın merkezine sağdan taarruza kalkıyor
- 13 Fransız süvarileri ilerlerken yedi batarya üzerlerine ateş açıyor.

FRANSIZ SÜVARİ TAARRUZU

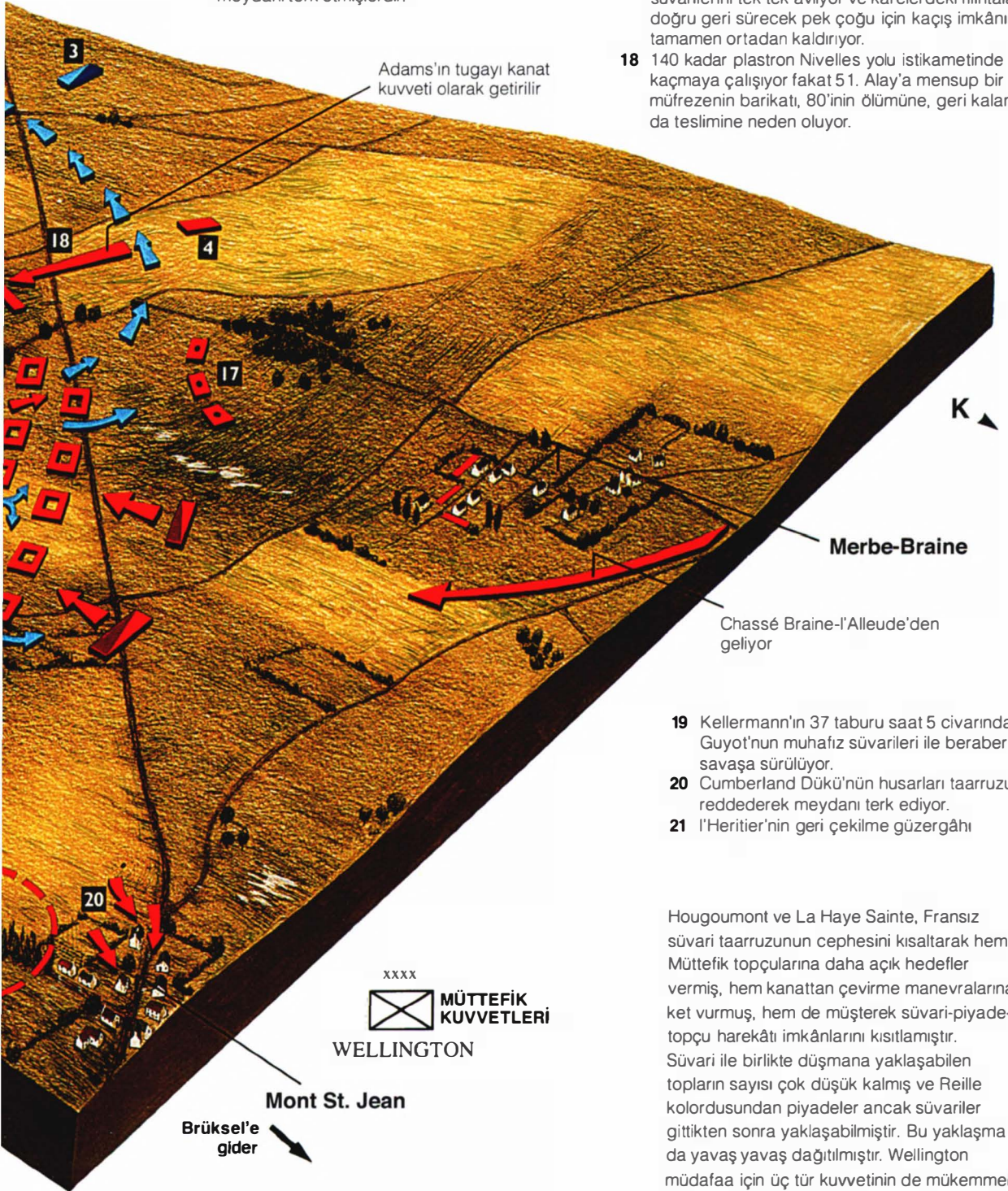
(Kuzeydoğudan görünüş. Saat yaklaşık 16'dan 18'e kadarki hadiseler)

14 1. Flaman Alayı Fransız plastronlarını karşılıyor; onları destekleyen 23. Hafif Dragon Alayı Fransızları kanattan vuruyor ve akabinde vadi boyu takip edip gerideki bataryalara doğru sürüyor. Flaman süvarilerinin kaydedilen yegâne taarruzu budur. İkinci bir taarruz emri aldıklarında meydana terk etmişlerdir.

15 Wellington'ın sağ merkezi çok hareketli: Fransız süvarileri karelerde bozulup İngiliz ve KGL süvarileri tarafından karşı tepenin zirvesine kadar kovalanırlar. Fransızlar burada toparlandığından bu sefer de İngiliz ve KGL süvarileri püskürtülüyor.

17 Bolton'ın bataryası sürüden ayrılan Fransız süvarilerini tek tek avlıyor ve karelerdeki filintalara doğru geri sürecek pek çoğu için kaçış imkânını tamamen ortadan kaldırıyor.

18 140 kadar plastron Nivelles yolu istikametinde kaçmaya çalışıyor fakat 51. Alay'a mensup bir müfrezenin barikadı, 80'inin ölümüne, geri kalanların da teslimine neden oluyor.

xxxx
MÜTTEFİK
KUVVETLERİ
WELLINGTON

Mont St. Jean

Brüksel'e
gider

Merbe-Braine

Chassé Braine-l'Alleude'den
geliyor

19 Kellermann'ın 37 taburu saat 5 civarında Guyot'nun muhafız süvarileri ile beraber savaşa sürülüyor.

20 Cumberland Dükü'nün husarları taarruzu reddederek meydana terk ediyor.

21 l'Heritier'nin geri çekilme güzergâhı

Hougoumont ve La Haye Sainte, Fransız süvari taarruzunun cephesini kısaltarak hem Müttefik topçularına daha açık hedefler vermiş, hem kanattan çevirme manevralarına ket vurmuş, hem de müşterek süvari-piyade-topçu harekâtı imkânlarını kısıtlamıştır. Süvari ile birlikte düşmana yaklaşabilen topların sayısı çok düşük kalmış ve Reille kolordusundan piyadeler ancak süvariler gittikten sonra yaklaşabilmiştir. Bu yaklaşma da yavaş yavaş dağıtılmıştır. Wellington müdafaa için üç tür kuvvetinin de mükemmel eşgüdümünü sağlayabilmiştir.

Waterloo'da kare nizamı almış 28. Piyade (Kuzey Gloucestershire) Alayı, bir Fransız süvari saldırısını püskürtüyor. Bu alay, üzerinde belirli bir rozet bulunan eski tip "silindir" çakolar kullanmasıyla fark ediliyordu. Kalan Piyadeler ise 1812 tipi takma cepheli çakolar giymeye başlamıştı (W. B. Wollen'in resminden tab edilmiştir).

Fransız süvarileri Waterloo'da İngiliz karelerine taarruza devam ediyor. Resmin merkezinde, orta mesafede La Haye Sainte'i görüyoruz. Whinyates bataryasının ateşlediği roketler gökyüzünü kaplamış vaziyette. William Heath'in resminden R. Reeve tarafından yapılan akvatint (ASKB).

kaçmıştı. Napolyon Soult'a homurdandı: "Bu erken harekât, günün kaderi üzerinde ölümcül bir etki sahibi olabilir. Bir saat kadar erken taarruza kalkıldı." Yanıt, "Tıpkı Jena'da yaptığı gibi bizi ateşe attı," şeklinde oldu.

Saat beş olduğunda, püskürtülen ilk taarruzu kurtarmak için girdaba 10.000 kadar atlı atılmış, buna karşın bu taarruzlar ne piyadeyle desteklenmiş ne de müttefik topraklarını susturacak herhangi bir namlu tükama teçhizatından yardım alınmıştı. Gerçi İngiliz karelerinde de zayıf ve yaralı sayısı büyüktü; fakat süvarilerin arkasından piyade taarruzu gelmediğinden kareler ayakta kalabilmiş, müttefikler de bu arada zamanlaması iyi ayarlanmış hafif süvari taarruzları (bunlara hayatta kalmayı başaran ağır süvariler de katılıyordu) ile yorulan Fransız atlılarını tepeden temizlemişti. Reille birliklerinden 8.000 piyade nihayet saat beş buçukta destek için intikal ettiğinde, tepe tüm Fransız süvarilerinden arındırılmış durumdaydı. Tepedeki korunaklı alanda yeniden toparlanan yorgun süvariler için çok geç kalınmıştı. Lord Hill'in piyadeleri, tepe yukarı ilerleyen Fransız piyadeleri üzerine kesif ateş açma imkânı sağlamak üzere müttefiklerin sağ kanadından Hougomont'a doğru harekete geçtiler. Alanda hâlâ süvariler bulunduğunu dikkate alan Wellington piyadeleri, yönelen tehdidi karşılamak üzere müstahkem (dört sıralı) saflar oluşturmuşlardı; fakat ateşe de devam ediyorlardı ve etkileri öyle büyüktü ki, on dakika içinde taarruzu kıırarak kollara yüzde yirmi oranında zayıf verdiler.

Müttefik saflarına yönelen ikinci büyük taarruz da alt edilmişti. Üstelik Prusyalılar da mevcudiyetlerini Fransız sağ kanadı üzerinde artık iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştı.

PRUSYALILAR MEYDANA İNTİKAL EDİYOR

Wellington, Wavre'dan sevk edilen iki Prusya kordusunun sağ kanadını tahkim etmek üzere öğleyin alana intikal etmesini bekliyordu. Bu sebeple, gerisinde konuşlandığı Picton'la arasında, bu askerlerin intikaline imkân tanıyan bir boşluk bırakmıştı. Fakat Prusya kurmayları arasındaki anlaşmazlıklar, kollar

yürüyüş esnasında bir noktada birleşirken karışıklığa sebep oldu. Çamurlu zemin de süratli yürüyüşe ciddi şekilde engel oluyordu. Bu sebeplerden ötürü ilk intikal eden birlik olan Blücher komutasındaki IV. Kolordu ancak saat dördü biraz geçiyorken muharebeye katılabildi. İlk tugaylar Fransız sağ kanadının ucunda ve d'Erlon kuvvetlerinin gerisinde bulunan Paris korusundan çıktığında, kolun geri kalan kısmı bozuk zemindeki uzun yürüyüş nedeniyle cephe gerisine doğru gerilip uzamıştı.

Prusyalılar korudan çıktıklarında, karşılarında Fransız ana saffının sağına dik açıyla konuşlu Dürutte birlikleri ile bitişiğindeki Lobau birliklerini buldular. Lobau, Prusyalılar tamamen konuşlanmadan saldırıya geçerek Bülow'u koruya gerilettiler, fakat Prusyalıların Plancenoit'ya yaptığı ve Lobau'yu sağdan çevirme tehdidi taşıyan bir saldırı, vaziyeti ilk haline getirdi. Saat beşte Pirch'in II. Kolordu'su Bülow'un soluna intikal edince Plancenoit üç yönden tehdit altında kaldı ve Lobau birlikleri de ciddi bir tehlike altına girmiş oldu. Köyün uçlarında korkunç bir çarpışma patlak verdi. Prusyalılar burada tutunacakları bir mevki ele geçirmeyi başardılar. İhtiyatlar kuşatılmış Fransızlar karşısında bu noktadan istifade etmek üzere yetiştiriyorlardı. Fransızların imdadına bir Muhafız tümeni gelerek Plancenoit'ı kısa süreliğine emniyete aldı; fakat bu vaziyet ancak Prusya taarruzunun yeni dalgaları gelene kadar sürecek ve kanlı, yumruk yumruğa bir çarpışmayı müteakip köy Prusyalıların eline geçecekti. Muhafızlar püskürtüldüler, Lobau'nun yorgun ve incelen safları da acımasızca baskı altındaydı. Grouchy bir intikal edebilmiş olsaydı...

Artık işler Napolyon için kati surette kritik hale gelmişti. Kuvvetlerinin ön safı boylu boyunca düşmanla temas halinde olduğundan, sallantıdaki sağ kanadını ancak Muhafızlar ile takviye edebilecekti. Plancenoit yeniden alınmazsa, bu kanat olduğu gibi çökebilirdi. İki tabur Yaşlı Muhafız'ı Plancenoit'ı almaya gönderdi. Geri kalan on bir taburu da ana yol boyunca, doğuya bakacak şekilde dizdi. Baskı altındaki Lobau ise saflarını kısaltarak Plancenoit'nın kuzeydoğusuna yöneldi. Aslında muhafızların görüntüleri ve mevcudiyetleriyle yarattıkları tehdit bile neredeyse yeterli olacaktı. İki tabur Muhafız'ın muhteşem

bir karşı taarruz ile Plancenoit içinde esip gürlemesi dahi on dört Prusya taburunun köyden çıkmasına yetmiş, bu da bel veren Fransız sağ kanadında moralleri epey kamçılıydı. Saflar bir saatte tahkim edilirken, her iki taraf da güç toplamak ve yeniden toparlanmak üzere mola verdi.

Saat yedi civarında Yaşlı Muhafız taburlarının büyük kısmını merkeze ve ihtiyata çeken Napolyon ihtimal ki zaferin hâlâ avucunda olduğunu düşünüyordu. Zira kendisi sağ kanattaki Prusyalılarla uğraşmaktayken, merkezdeki Ney boş durmamıştı.

WELLINGTON'IN KRİZİ

Muharebede zaferin anahtarı konumundaki La Haye Sainte'i alma fikrinde hâlâ sebat eden Ney, müttefik merkezine üçüncü bir taarruz düzenlemişti. Saat altıdan kısa süre önce gerçekleştirilen bu son taarruz nihayet usturupluca planlanabilmişti. Müşterek unsurlardan müteşekkil olacak bu taarruza topçu, süvari ve piyade kuvvetleri katılacaktı. Pek çok müttefik askeri, düşman süvarisinin mevcudiyeti sebebiyle kare nizamına zorlandı. Bu da yaklaşan Fransız piyadelelerini hedef alabilecek namlu miktarını nispeten azaltmıştı. Dahası, taarruzu destekleyen Fransız topçuları, kesif kareler arasında büyük boşluklar açtı. Kare nizamındaki askerler bu müşterek unsurlar taarruzu karşısında ancak sıralarını kapatabildiler.

Wellington ordusu üzerindeki baskı neredeyse tahammül edilemez seviyeye gelmişti. Gerçi akşamüstü boyunca saf bozulmamıştı, fakat kayıplar ağırdı ve yararlı askerler sel gibi geriye akıyordu. Güvenilir İngiliz askerleri arasında bile firarlar görülmüyor değildi ve Cumberland Dükü'nün husarları gibi bazı birlikler kitleler halinde muharebe alanını terk etmişti. Belçika askerlerinin dayanma gücü pek şüpheliydi.

Brialmont'nun tarif ettiğine göre, Brüksel yolu firarilerle o kadar dolmuştu ki, Wellington'a vaziyetini korumaya çalışmaktan başka bir seçenek kalmamıştı.

Wellington'ın merkezi Ney'in üçüncü taarruzunun yoğun baskısı altında hızla inceliyordu. General Ompteda anayolun yanında hayatını kaybetmişti, Sir William Delancey Wellington'ın yanında atla ilerlerken bir top güllesiyle ölümcül derecede yaralanmıştı. Az ötede, Sir Alexander Gordon bilahare ölümüne neden olacak yarayı almıştı. Sağ tarafa doğru biraz uzakta Hollanda Veliahdı ile General Alten de yaralanmıştı.

Kielmansegge'nin zorlu Almanları nihayet püskürtülebilmiş, böylece müttefiklerin merkezinde geniş bir boşluk açılmıştı. Dahası, akşamüstü boyunca, Fransız süvari taarruzları sebebiyle karelerde kısıp kalan İngilizlerin muharebe alanındaki hâkimiyeti dağılmış, bunun neticesinde La Haye Sainte karargâhı ne tahkim ne de ikmal edilebilmişti. Karargâhta bulunan Baring'in askerleri selameti, kuvvetlerinin sonuna kadar savaştıktan sonra çarpışarak dışarı çıkıp ana saflara yeniden katılmaya çalışmakta bulmuştu. Çiftliğin 400 müdafisinden yalnızca 42 tanesi buna muvaffak olabildi.

Nihayet La Haye Sainte'i alan Ney zaman kaybetmeksizin oraya bir top bataryası yerleştirdi. Bu batarya müttefik askerlerini yaklaşık 250 metreden cephe ateşine tuttu. Wellington'ın yapabileceği tek şey, sağ ve sol kanatların en ucunda yer alan son ihtiyatları merkezdeki hızla genişleyen gediği kapatmak üzere çağırmaktı.

ARKA SAYFA

Fransız süvarileri bir İngiliz kare nizamına hücum ediyor. Topların geçici olarak terk edildiği dikkat çekiyor. Fransız süvarileri geri çekilene kadar karelerin içine sığınması emredilen topçular, Fransızlar topları çekip götürmesin diye topların tekerleklerinden birini de söküyordu (Ernest Crofts'un resmi).

KRALİYET ALMAN LEJYONU

- 1: Nişancı çavuşu, 3. Piyade Taburu'nun hafif piyade bölüğü
2: Subay 1. Piyade Taburu'nun humbaracı bölüğü
3: Er, 2. Piyade Taburu'nun hafif piyade bölüğü. Bütün bu taburlar, Clinton kumandasındaki 2. Tümen'in 1. Tugayı'nın unsurlarıdır. (Bryan Fosten)

La Haye Sainte'in müdafaası: Binbaşı George Baring kumandasındaki bir KGL hafif piyade birliği en son Fransız taarruzunu püskürtmeye uğraşiyor. Adolf Northen'in resmi.

Hollanda Veliahdı, La Haye Sainte'in sağındaki Fransızlar karşısında askerlerini idare ediyor. Resim, muharebenin en ateşli anlarından birini, Fransız taarruzlarından birinin zirvesini tasvir etmektedir. Bu andan kısa süre sonra Vellaht Prens yaralanmış ve alandan götürülmüştür. Charles Warren'in resmi (ASKB).

Kraliyet Alman Lejyonu'nun hafif piyade taburlarından, cephaneleri tükenmiş haldeki askerler, La Haye Sainte'i süngü ve dipçikle tutmaya çalışıyorlar. Cephane eksikliği askerlerin kahramanca bir müdafaayı müteakip mevki terk etmesinin tek nedeni olmuştur (W. B. Wollen'ın resminden tab edilmiştir).

“MERKEZ AÇILDI! YAŞASIN İMPARATOR!”

Wellington'ın büyük kısmı kırıp geçirilmiş merkezi-ni Ney'in son bir taarruzla tamamen delmesinin tam zamanıydı. Ama kiminle, hangi kuvvetlerle? Kendi birlikleri bütün cephe boyunca düşmanla temas halindeydi ve tıpkı Wellington gibi, elinin altında hazır ihtiyatı bulunmuyordu. Takviyeye ihtiyacı vardı. Muhafızlar belki kuvvetlerini takviye edebilirdi. Albay Héymès'i yardım istemek üzere imparatora yolladı. Héymès İmparator'un muharebeyi gözetlediği mevkie vardığında bizzat Napolyon da sağ taraftan baskı altındaydı ve hâlâ Plancenoit'daki meselelerle meşguldü. Muhafızlar Lobau'yu desteklemek üzere sağ kanat boyunca diziliydi ve müsrif mareşale verecek bir şey kalmamıştı. Napolyon öfkeyle “Takviye mi?” diye kükredti; “Nereden bulacaktım? Yoktan var edecek değilim ya!”

Ney'in beklediği takviyeler gelmeyecekti. Şayet Wellington'ın son ihtiyatları çıkıp gelmeden evvel takviye gönderilebilseydi, çok nazik bir zamanlama tutturulmuş olacaktı. Sallantıdaki müttefik safı, sağ uçtan Chassé, sol uçtan ise Wincke intikal edene ve

Wellington da boşluğu doldurmak üzere ihtiyatlardan birtakım ham ve kararsız Braunschweig'lilar bulup buluşturana kadar dayanmasını bildi. Bu son kuvvetleri bir arada tutabilmek için onları Somerset ve Ponsonby'nin süvari tugaylarının arkasına dizmişti. (Bu birliklerin tugaylık namına yalnız isimleri kalmıştı, toplamda iki tabur kadar bir kuvvetleri vardı.) Wellington yedeklerini sonuna kadar işe koşmuş, Fransızlar şimdilik karşılanabiliyordu. Fakat vaat edilen Prusyalı yardımı neredeydi? Wellington o meşhur “Bana ya Blücher'i ver ya da geceyi...” duasını bu noktada etmiştir. Fakat Wellington, Plancenoit üzerine taarruz eden Prusyalıların, Napolyon'un kalan son yedeklerini meşgul ederek kendi ordusunu zaten kurtarmış olabileceğini bilmiyordu tabii. Saat yedi olmuştu.

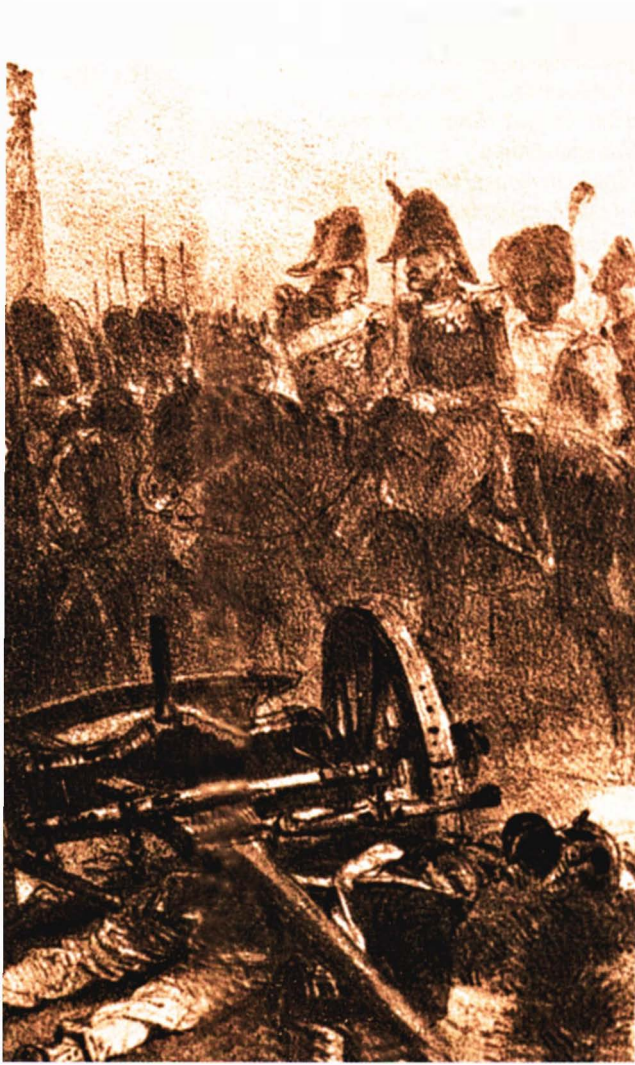

Napolyon, ayı derisi şapkalarından ve renkli kumaştan örülü fişeklik kaplamalarından tanıyabileceğimiz İmparatorluk Muhafızları'nın arkasındaki bir mevkinden muharebeyi gözlemliyor. Auguste Raffet'nin resminden yapılmış çok duygusal bir taşbaskı (ASKB).

İMPARATORLUK MUHAFIZLARI'NIN TAARRUZU

Saat yediyi birkaç dakika geçmiş, Fransız sağ kanadı, Yaşlı Muhafızlar'ın büyük çoğunluğu geri ihtiyata çekilebilecek kadar desteklenmişti. Fransız vaziyeti La Belle Alliance'tan bakıldığında güçlü görünmekteydi. Durutte sağ kanadın en ucunda La

Haye Sainte ve Papelotte'u tutuyor, tepenin zirvesine doğru müsadimler çıkarıyor; I. Kolordu'nun kalanı La Haye Sainte'in sağındaki eteklerin ileri noktalarında düşmanla temas halinde bulunuyor ve çiftlikte de Fransız topçusu ile keskin nişancılar sağ ve sollarındaki müttefik saflarını tarıyordu. Ney yolun sol tarafındaki tepeyi ele geçirmiş, İngiliz saflarında kayda değer boşluklar oluşmuştu.

Wellington'ın tüm ihtiyatını sarf ettiği açıktı ve Ney'in yarım saat önceki faaliyetleri neticesinde daha da zayıflamış olmalıydı. Bütün cephe boyu müthiş bir gayret sarf edilmesi icap ediyordu. Muhafızların girişeceği bir taarruzla merkez çöker-tilip İngilizler çevrilebilir ve böylelikle, karanlık çökmeden Prusyalıları halletmek için de bir miktar zaman kalabilirdi.

Gelgelelim taarruz henüz planlanma safhasındayken, Napolyon'un zafer hayalinin hayalden öteye gide-meyeceği ortaya çıktı: Prusya askerlerinin mavi ünifor-maları Fransızların sağ tarafında, uzakta seçilmeye baş-lamıştı; geç de olsa iki orduyu birleştirmek üzere Smo-hain ve Frischermont'a intikal ediyorlardı. Başa gelecek olan felaketi hisseden Fransız sağında panik emareleri belirmeye başlamıştı. Bu muharebeyi artık ancak insa-nüstü bir gayret kurtarabilirdi.

Risk almaya daima hazır ve nazır Napolyon, Muha-fızlar ilerlerken, uzakta beliren mavi üniformalıların Grouchy kuvvetleri olduğu haberini kasten yaydı. Bu haber, bezgin kuvvetlerine son bir hamle gayreti verdi ve işte nihayet, Wellington'ın saflarını delmek üzere, Muhafızlar adım adım ilerliyordu. Onların işe koyulma-sı zaferin müjdeleyicisi olagelmışti; zafer yakın, başarı kesindi zira muhafızlar asla yenilmemişlerdi: "Muha-fızlar, ateş hattında! İşte Grouchy! Yaşasın İmparator!"

Bu taarruzun tafsilatı hâlâ belirsizdir, farklı kaynak-lar muhtelif yorumlar öne sürmektedir. On dört Muha-fız taburundan iki tanesinin Plancenoit'da bulunduğu kesindir; buna göre imparatorun tasarrufunda yalnızca on iki tabur kalmıştı. Napolyon bunların üç tanesini de La Belle Alliance civarında bırakarak kalan Muhafızlar-dan mürekkep kolu Brüksel yolu boyunca bizzat ilerletti.

Muhafızlar vadiye indiler. Üç taburu yanına alan Na-polyon La Belle Alliance'ın yanında durdu ve kalan altı taburu, müttefik merkezine yapılacak taarruz için Ney'e teslim etti. Çoğu kaynak iki bölük genişliğinde bir cep-heye sahip olan tabur kolları halinde taarruzun ilerledi-ğini belirtmektedir. Fakat Ney'in taarruzu düzenleme-sine yardım eden Muhafız generallerinden Petit ise içi boş bir kare nizamı kullanıldığında ısrarcıdır. Hakikat hangisidir bilinmez, fakat altı taburdan biri kuvvetle muhtemelen La Haye Sainte'in güneyinde, anayola mev-zilendirildi ve geri kalan beş tabur, her aralıkta bir çift top bulunmak ve taarruzun başı Ortanca Muhafızlar'ın humbaracıları tarafından sağdan çekilmek suretiyle tepenin eteğini kademeler halinde tırmandı. D'Erlon'un hurda haş I. Kolordu'su, humbaracıların sağından bir destek taarruzuna kalktı. Reille'in en doğudaki ta-burlarıyla taarruza destek vermesi gerekirken birta-kım hatalar sonucu bu gerçekleşmedi ve Muhafızlar tek başlarına fakat kendinden emin ilerlemek duru-munda kaldılar.

Müttefik birlikleri

- 1 Best
- 2 Kempt
- 3 Perponcher
- 4 Lambert. Yaklaşık 3:30'da Mont St. Jean'dan getirilmiştir
- 5 Pack
- 6 Vincke
- 7 Merlen
- 8 Kalan İngiliz ağır tugayları
- 9 Ghingy

- 10 Sol kanattan intikal eden Vivian süvarileri
- 11 Trip
- 12 Vivian (bir kısmı)
- 13 Sayıları epeyce azalmış haldeki Ömpteda, Kruse ve Braunschweig

XXXX
MÜTTEFİK
KUUVETLERİ
WELLINGTON

Mont St. Jean

Merbe-Braine

- 14 İmparatorluk Muhafızları'nın geriletildiği C. Halkett
- 15 Chassé
- 16 Maitland
- 17 Plastronları kanattan vurmak için Adams ileri atılıyor
- 18 Mitchell
- 19 Byng
- 20 H. Halkett
- 21 Grant
- 22 Dörnberg
- 23 Braunschweig süvarileri
- 24 Vandeleur
- 25 Ditmars

Fransız birlikleri

- 26 Genç Muhafızlar
- 27 Lobau
- 28 Durutte
- 29 Marcognet
- 30 Donzelot
- 31 Quiot
- 32 La Haye Sainte, Ney'e geçmiş
- 33 Domont
- 34 Subervie
- 35 Büyük bataryanın yeni mevzii
- 36 Jacquinet
- 37 Kalan Fransız plastronları
- 38 Bachelu
- 39 Foy
- 40 Jérôme
- 41 Piré
- 42 İki tabur Yaşlı Muhafız
- 43 Napolyon kalan Yaşlı Muhafızlar ile vadide
- 44 Ortanca Muhafızlar'ın 1. ve 3. Humbaracı Alayları
- 45 Ortanca Muhafızlar'ın 4. Humbaracı Alayı

Hougoumont

- 46 1. ve 3. Plastron Alayları Halkett'i püskürtüyor fakat topçu ateşi ve Chassé'nin taarruzu ile dağılıyorlar
- 47 2. ve 3. Plastron Alayları Maitland'ın muhafızlarının ateşiyle mahvolup bir taarruzla dağıtılıyor
- 48 4. Plastron Alayı Adams kumandasındaki hafif piyadeyle temas kuruyor. Kısa, kanlı bir çatışma çıkıyor. Ortanca Muhafızlar bu esnada iki kuvvetin etrafında dağılmaktadır

Prusya birlikleri

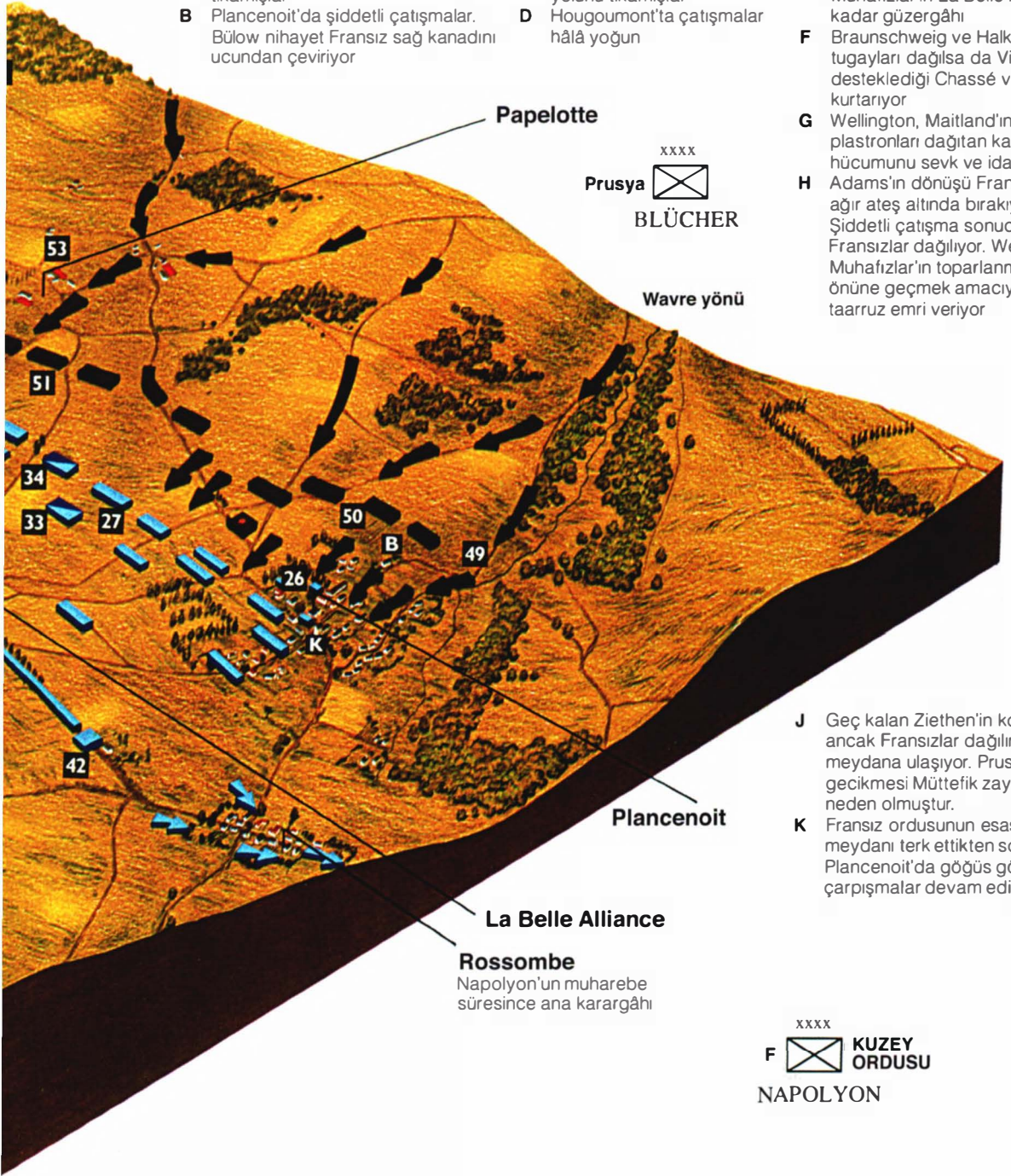
- 49 Bülow'un IV. Kolordu'su Plancenoit'ya güneydoğudan taarruz ediyor
- 50 Pirch'in II. Kolordu'su Plancenoit'ya kuzeydoğudan taarruz ediyor. Lobau ve Genç Muhafızlar köyün kuzeyinde
- 51 Ziethen'in I. Kolordu'su muharebe alanına yaklaşıyor
- 52 Von Röder'in süvarisi Saxe-Weimar ile temas kurmuş vaziyette
- 53 Saxe-Weimar ise hâlâ uçtaki tarlaları tutuyor

K

A Firariler ve yaralılar Brüksel yolunu tıkaşlar
B Plancenoit'da şiddetli çatışmalar. Bülow nihayet Fransız sağ kanadını uçurdu çeviriyor

C Firariler ve yaralılar Brüksel yolunu tıkaşlar
D Hougoumont'ta çatışmalar hâlâ yoğun

E Napolyon'un idare ettiği Muhafızlar'ın La Belle Alliance'a kadar güzergâhı
F Braunschweig ve Halkett'in tugayları dağılsa da Vivian'ın desteklediği Chassé vaziyeti kurtarıyor
G Wellington, Maitland'ın plastronları dağıtan karşı hücumunu sevk ve idare ediyor
H Adams'ın dönüşü Fransızları ağır ateş altında bırakıyor. Şiddetli çatışma sonucunda Fransızlar dağılıyor. Wellington, Muhafızlar'ın toparlanmasının önüne geçmek amacıyla genel taarruz emri veriyor

J Geç kalan Ziethen'in kolordusu ancak Fransızlar dağılırken meydana ulaşıyor. Prusyalıların gecikmesi Müttefik zayıflığına neden olmuştur.
K Fransız ordusunun esas kısmı meydana terk ettikten sonra dahi Plancenoit'da göğüs göğüse çarpışmalar devam ediyor.

İMPARATORLUK MUHAFAZLARI'NIN TAARRUZU VE PLANCENOİT MÜDAFAASI

Güneybatıdan görünüş. Fransızların nihai son sürat taarruzu; Ortanca Muhafızlar'ın taarruzuyla çakişacaktır

İMPARATORLUK MUHAFIZLARI

- 1: Seferi üniformalı Humbaracı çavuşu
- 2: Seferi üniformalı Humbaracı subayı
- 3: Gündelik kıyafetli Piyade başçavuşu.
- 4: Tam teçhizatlı bir avcı (Bryan Fosten)

İmparatorluk Muhafızları'nın taarruzunun kritik bir anında, Wellington İngiliz Muhafız Piyadeleri'ne taarruza karşı koymayı emrediyor. Geleneksel olarak "Ayağa Muhafızlar! Düşmana hücum!" şeklinde rivayet edilen emir gerçekte muhtemelen "Muhafızlar, ayağa!" (zira topçu ateşinin etkisini azaltmak için yere uzanmışlardı) ve "Şimdi Maitland! Sıranız geldi!" şeklinde olmuştu. Ortadaki Wellington emri veriyor; Muhafızlar örtülü çakoları ile seferi üniformalarını giymiş vaziyetler ve arka planda da Fransız kolları görülüyor John Augustus Atkinson'un resminden taşbaskı (ASKB).

Şayet taarruz yarım saat evvel başlatılabilmiş olsaydı merkez açılırdı. Böyle yapılmadığından, öncü tabur (Ortanca Muhafızlar'ın 3. Humbaracı Alayı'nın 1. Tabur'u) etekleri geçip zirveye vardığında, karşısında Braunschweig'lilar ile 30. ve 73. İngiliz Alaylarından kalan askerleri buldu. Humbaracılar bu askerleri geri püskürttüler. Braunschweig'lilar bozuldu ve askerleri toparlamak üzere Wellington bizzat davrandı. Gerisindeki Chassé, van der Smissen kumandasındaki Flaman bataryasını getirmişti. Flamanlar Muhafızlar üzerine açtıkları ateşle epey etkili oldular. Chassé daha sonra Braunschweig'lıların bıraktığı boşluğu doldurmak üzere iki piyade tugayını sevk etti. Muhafızların görüntüsü bile d'Aubreme'in tugayına yetmişti. Bu askerler nizamsız vaziyette muharebe alanını terk ettiler. Fakat Ditmer'in tugayı, toparlanan 30. ve 73. Alayların solunda vaziyet aldı ve saffı tutmak için humbaracılar karşı intizamlı bir taarruzda bulundu.

Bu esnada 4. Humbaracılar'ın yegâne taburundan müteşekkil ikinci Muhafız kademesi, 3. Humbaracılar'ın 1. Tabur'unun solundan yetişti ve hâlâ dört sıralı bir saf halinde bulunan Colin Halkett tugayıyla süngü savaşına girdi. Saf neredeyse deliniyordu, fakat yine de tutunmayı başardı. Colin Halkett yaralanmadan önce alay sancaklarından birini bizzat tutarak 33. Alayı bir araya toplamayı başarmıştı.

Bu iki çarpışmanın kaderi, 3. Yaya Avcı Alayı'nın 1. ve 2. Taburlarından müteşekkil üçüncü ve dördüncü kademeler, çarpışmanın koptuğu mevkie bir kütle halinde intikal ettiğinde, hâlâ çizilmemişti. Bu askerler yola yaklaştıklarında önlerinde hiçbir şey yoktu, ta ki Wellington'ın sesi muharebe seslerini bastırana kadar: "Şimdi Maitland! Sıranız geldi!" Müteakiben şu emir geldi: "Muhafızlar, ayağa!" Dük, tüm askerlere, ateş altında bulunulduğu fakat düşmanla temas kurulmadığı zaman ya yere yatmaları ya da korunaklı

PRUSYA HAFİF PİYADESİ

1: Erbaş, 9. Piyade (Colberg) Alayı'nın gönüllü avcı bölüğü

2: Erbaş, 6. Piyade (1. Batı Prusya) Alayı'nın gönüllü avcı bölüğü

3: Gönüllü avcı, 8. Piyade (Hassa) Alayı. Genellikle orta sınıflardan toplanan gönüllü avcılar kendilerine çekici, kaliteli üniformalar tedarik edebiliyorlardı. (Bryan Fosten)

ARKA SAYFA

Prusya Ordusu'nun öncü unsurları, Fransız müdafilerin hâlâ kahramanca tuttuğu Plancenoit'nın alev alev yıkıntılarına dalıyor. Bu resim Prusya piyadesinin sefer üniformasını, kendilerine özgü muşamba kaplı çakolarına varıncaya dek mükemmelen tasvir etmektedir (Adolf Northen'in resmi).

"Hougoumont'un içi": Hougoumont müdafii İngiliz Muhafız Piyadeleri, arka kapıdan çiftliğe giren Fransız askerlerini çıkarmak üzere taarruza kalkıyor. T. Sutherland imzalı bu taşbaskı, çiftliğe giren Fransızların sayısını hayli abartmaktadır. Sağdaki şapel yıkılmadan önce de arka planda gördüğümüz alevler sönmüştü (ASKB).

bir mevzie sığınmalarını emrettiğinden Maitland kumandasındaki Muhafız Tugayı yol kenarındaki hendeklerde yatmış vaziyette bekliyordu. Fransızların 45-50 metre kadar önünde 1.500 Muhafız birdenbire yerden bitivermişti. Hâlâ dört sıra halindeydiler ve taarruz başını mahvetmek üzere boş menzilden devamlı bir yaylım ateşi ile üzerlerine gelen avcıları dövdüler. Taarruz intizamdan çıkarak sendelemeye başlamıştı.

Muhafızlar, neredeyse soluk bile almadan dağılmış Avcı kütlesi üzerine taarruza kalktı ve düşmanlarını tepe aşağı püskürttüler. Avcıların peşindeki, hafif intizamdan çıkmış Muhafızların karşısına eteğin sonunda, birden, 4. Yaya Avcı Alayı mensuplarından mürekkep beşinci kademe çıktı. Burada Muhafızlar aniden durdu ve sonra

ilerleyen Avcılar önünde ivedilikle toparlanmak üzere iki kat hızla, dağınık halde, geriye. Halkett ve Adams'ın tugayları arasındaki tepe üstüne doğru koşuştular.

Bütün bunlar olurken Adams kumandasındaki tugay da boş durmamıştı. Colborne, tepe üstü tırmanan İmparatorluk Muhafızları'nın son kademesini kanat-tan kuşatmak üzere 52. Alay'ı ileri sürmüştü. Bu askerler son kademeyi zirve önünde aniden durdurdular. Dört dakika kadar süren karşılıklı ateşlerle sırf 52. Alay 150 kayıp verdi. (Kayıp miktarı, Avcılar'dan gelen karşı ateşin miktarına delalettir ki bu, Muhafızlar'ın gerçekten de içi boş bir kare nizamı almış olduğunu gösterir.) Yine de İngilizlerin üstün ateş kuvveti kendini gösterdi ve süngü savaşına atılmadan evvel 4. Avcı Alayı'nın nizamı acımasızca dağıtıldı.

Waterloo'da Wellington'a yardım yetiştirme yürüyüşü esnasında Blücher askerlerini teşvik ediyor. Prusya kumandanı, kaput ve şemsiperli *Mütze* şapkasından ibaret üniformasını giymiş vaziyette resmedilmiş (R. Eichstädt'in resminden tab edilmiştir).

"Waterloo Muharebesi, 18 Haziran 1815": Philip Heinrich Duncker'e ait, Prusya piyadelerinin ilerleyişini gösteren suluboya resim. Prusyalıların peşine düştüğü, ayı derisi kaplı şapkalar giyen ve iki kartal taşıyan sol öndeki birlikler, Plancenoit'yı müdafaa eden Muhafızlar olsa gerektir (ASKB).

Bir İngiliz süvarisi zafer nişanesi olarak bir Fransız kartalını getirirken Wellington son taarruz için emir veriyor. John Augustus'a ait bu suluboya tablo, diğer pek çok sanatçının eserlerinin aksine yaşanan kırım ve acıları da tasvir etmektedir. Wellington'ın önünde yer alan Husar subayı Uxbridge'dir (ASKB).

Sol ortada, KGL Hafif Dragonları'nın bir Fransız mızraklı alayına karşı taarruz ettiği görülüyor; bu muhtemelen, hafif dragonların Subervie'nin 5. Süvari Tümeni'ndeki Colbert tugayına (mızraklı süvari tugayı) muharebenin sonlarına doğru gerçekleştirdiği taarruzdur. Fransızlar resimde Leh tarzı kıyafetlerle tasvir edilmişse de mızraklılar gerçekte seferde yeşil miğferler giymişlerdi. Charles Warren'ın resmi (ASKB).

Taarruz cephe boyunca durdurulmuştu. Napolyon kalan üç Muhafız taburunu (1. Avcı, 2. Humbaracı ve 2. Avcı Taburları) sürmeye tam hazırlanıyordu ki, tepeye doğru bir baktı: mutlak bir hayrete kapılmıştı: "Fakat mahvolmuşlar!"

Bu sözler ağzından döküldüğü anda dahı Muhafızlar'ın ricatı görülebiliyordu. Tüm taarruz defedilmişti. Birkaç dakika önce mükemmel bir intizam içinde ilerleyen askerler, şimdi tam ortalarına girmiş olan Vivian ve Vandeleur piyadelerinin düşmanlarını doğradığı çeliğin parıltılarıyla aydınlanan, karman çorman bir mavi kitleye dönüşmüştü. İmkânsız olan gerçekleşmişti, mağlup edilemeyenlere acı bir yenilgi tattırılmaktaydı. Büyük, inanılmaz bir ağıt Fransız safları boyunca hızla yayıldı: "Muhafızlar geri çekiliyor! Canını seven kaçsın!"

Sağ tarafta, Smohain'de beliren mavi üniformalılar artık daha yakındaydı ve topçu ateşleriyle Fransız saflarını dövüyorlardı. Bu ateş eden Grouchy olabilir miydi? Onun emrindeki Bourbon askerleri üzerinde daima şüphe bulutları dolanmıştı. Saf değiştirip Bourbonların tarafına mı geçmişti acaba? "İhanet!" diye bağırıldı, "Arkadan vurulduk!" Az sonra, çökmekte olan alacakaranlığa rağmen, bu askerlerin Grouchy kuvvetleri değil Prusyalılar olduğu açıkça görülecekti. Ordu gerçekten de ihanete uğramıştı.

Koşulların olgunlaştığını gören Wellington şapkasını çıkarıp ileri doğru tutarak genel taarruz işareti verdi ve ordusu önündeki Fransızları un ufak ederek eteklerden aşağı indirdi. Yalnızca soldaki Reille kolordusu ve La Belle Alliance'ta bulunan üç tabur Yaşlı Muhafız sıkıya tutunarak kaçışan orduya vadide bir toparlanma noktası sunabildiler, ama bu nafileydi. Plancenoit'ı

Muharebe zirve noktasına tırmanırken Napolyon Muhafız Humbaracıları'nın oluşturduğu bir karenin içine sığınmış vaziyette; kurmay subaylardan birinin kaçması için imparator'a yalvardığı görülüyor (Karl Steuben'in resmi).

yeniden alan Prusyalılar oradakileri önlerine katarak anayola doğru kovaladılar. Napolyon muharebe alanını ancak her şeyi kaybettiğini gördükten sonra terk etti. Muhafız kareleri, karşı koymaları imkânsız bir tüfek ateşi altında nihayet dağıldı ve başlarında bulunan General Cambonne, Albay Halkett'a teslim oldu. Wellington ile Blücher saat onda La Belle Alliance'ta buluştular. Blücher takip işini üstlenmeyi teklif etti ve askerleri on saatten fazladır savaşan Wellington bu teklifi minnetle kabul etti.

Gerçekten de "lanet olasıca ucu ucuna bir iş" olmuştur; fakat talimli İngiliz askerlerinin metaneti ve intizamı, Wellington'ın saffını en son ana kadar ayakta tutmuştu. Reille'in o sabah belirttiği üzere İngilizlerin ateş kuvveti itibariyle cepheden taarruza dayanıklı olduğu tezi, Napolyon için acı bir sürpriz olarak tamamen haklı çıkmış, üstelik bu dayanıklılık İmparatorluk Muhafızları gibi bir kuvvet karşısında ispatlanmıştı. Muharebe de Napolyon'un başarı şansı da bitmişti. Paris'e kaçtı ve Ligny'de başına musallat olan uyuşukluğa, seferin yorgunluğu ve bozgunlar neticesi, bir kez daha teslim oldu. Yeniden tahttan inerek Malmaison'a çekildi.

Seferin kalanı, müttefiklerin Fransa'ya girişi ve Paris kapılarına kadar dayanışından ibaret olacaktı. Nihayetinde zafer şöhreti daha az hata yapana ve nazik anlarda kurmayları daha çok çalışan ve talihi daha çok olana gitmişti. Wellington'ın seferin başında temel bir stratejik hatası olmuştu; fakat Dük bu hatadan, talihinin iki noktada yüzüne gülmesi ile kurtulmayı bilmişti: Blücher'in ileri konuşlanması ve Ney'in Quatre Bras Muharebesi'nden önce ve sonra işini gayet ağırdan alması. O noktadan sonra Fransızlara herhangi bir şekilde hatadan istifade fırsatı tanımayacak; kuvvetlerini düşmanın ateş ve görüş menzilinin dışında tutmakla, malik bulunduğu gelecekteki fakat tutucu olmayan aklı gösterecekti. İşin geri kalanını İngilizlerle Alman Lejyonu'nun serinkanlılığı ve ateş kuvveti halletmiş, bu esnada Fransızların Waterloo'daki taarruzlarını münasip şekilde eşgüdümlemekte gösterdikleri genel beceriksizlikten de bolca yardım görmüşlerdi.

Blücher ise Ligny'de tehlikeli şekilde ileri teksif yapma hatasından, Fransızların muharebe alanına ne d'Erlon'un ne de Lobau'nun kolordularını getirebilmesi sonucu kurtulmuştu. Prusyalıların daha sonra Waterloo'da Wellington'ı takviye edebilmesi uzak ihtimal de olsa, ordunun toplanma noktası olarak şans eseri, hatta neredeyse tesadüfen Wavre'in seçilmesi ile mümkün hale gelmişti. İşin geri kalanı Blücher'in Wellington'a sadakati ve Napolyon'a nefreti tarafından halledildi. Fakat Grouchy'nin takibe geç başlamasının ve eline geçen müphem emirlere körü körüne uymasının buna katkısı da yadsınmazdı.

Seferin başında her şey Napolyon'un lehine görünüyordu. Fakat başarı ve nihai zaferin sahibi, emrindekilerin sahip olduğu avantajları hangi hızla heder ettiğine ve sarf ettiği avantajlar karşılığında ne türlü getiriler alabildiğine bağlı olarak değişmişti. Kanatlarının kumandası için yaptığı seçimlerden ve kurmaylarının tecrübesizliğinden kaynaklanan sorunlar Korsikalıyı daha her şeyin başında dört koldan kuşatmıştı. Sol kanattaki avantajların büyük kısmını Ney çarçur etmiş ve Napolyon da buna göz yummuştu. 17 Haziran'da birden patlak veren fırtınanın Napolyon için işleri daha da kötüleştirdiğini de teslim etmek gerekir; gelgelelim bu fırtına, Austerlitz ya da İtalya seferlerindeki Napolyon'a hemen hemen hiç tesir etmezdi.

Napolyon bütün bunlara rağmen yine de az kalsın başarılı olacaktı. Biraz zindelik gösterebilmiş ve Ney'e biraz daha dikkat etmiş olsa, Prusyalılar Ligny'den sonra gerektiği şekilde takip edilebilir ve Wellington ordusunu kurtarma şansı bulacağına, 17 Haziran'da, Quatre Bras'da kesin olarak mağlup edilebilirdi. 18 Haziran'daki muharebeye gerek kalsa dahi, o şartlarla girilecek bir çarpışma Prusyalılar intikal etmeden çok önce neticelenirdi.

KRALİYET ALMAN LEJYONU

1: Nefer, 1. Husar Alayı. Bu birlik 1815 seferi için mızraklı süvarilere dönüştürülmüşse de mensupları Husar üniformaları giymeye devam etmiştir.

2: Nefer, Atlı topçular. (Bryan Fosten)

Paris etrafında halen 120.000 asker ve menzillerde ise 150.000 kadar acemi bulunuyordu. 18 Haziran'daki muharebelerle zaten yeterince kurumuş olan müttefik ve Prusya orduları Paris'e ilerlerken ikmal hatlarını korumak üzere yolda birlikler bırakmak suretiyle iyice zayıfladılar. Fransızlar için Paris etrafında müttefiklere çabucak karşı çıkmak için gerçek bir fırsat kapısı aralanmıştı. Davout Napolyon'a bu konuda ısrar ettiyse de söz geçiremedi. Harp faslı kapanmıştı.

Napolyon'un Paris'teki siyasi vaziyeti emniyetsizdi. Karşısında Joseph Fouché'nin başkanlık ettiği bir Genel Meclis bulunuyordu. Napolyon'un Zaptiye Nazırı olarak atadığı Fouché müttefiklerle gizlice temas halindeydi ve "tavşana kaç, taziye tut" siyaseti güdüyordu. Fouché'ye güvenmeyen Napolyon, 8 Temmuz'da Amerika'ya sığınma arayışına girdi. Bu işe tam zamanında girişmişti; çünkü Fouché hakkında yakalama emri çıkartmıştı. İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne kendisini alıkoyması için haber uçuruldu ve onlar da buna uydular. Paris'e dönmesi halinde meclisin başına en kötü işleri getireceğine kani olan Napolyon, nihayet kaderini İngiltere'nin merhametine terk ederek *Bellerophon* gemisine sığındı.

Napolyon Güney Atlantik'teki uzak, kıraç, kayalık, iklimi kötü bir ada olan St. Helena'ya sürüldü ve burada dar çevresiyle birlikte şatafatlı bir tecrit hayatı yaşamaya başladı. Avrupa'nın en büyük kuvvetleriyle boy ölçüşen zihni artık sadece adanın valisiyle girdiği laf dalaşları ile meşgul oluyordu. Tam bir sefaletti bu. Altı yıl sonra, burada erkenden ölüp gitti. Ölüm sebepleri arasında tercih ettiği duvar kâğıtları da bulunmaktadır (ya da birileri böyle düşünmemizi istemektedir).

Diğerleri Napolyon kadar şanslı değildi. Fouché pek çok Napolyoncu generali içeren bir sürgün listesi yayımladı. Bu generallerden Lobau ve Davout gibi bazıları Wellington'ın müdahalesiyle affedilirken diğerleri için böyle bir müdahalede bulunulmadı. Örneğin la Bedoyère bu şekilde eceliyle tanıştı. Waterloo'nun kapanış safhalarında can vermek için o kadar çabalayan Mareşal Ney, Louis'nin yeniden tahta çıkışı sonrasında herkes gibi Paris'e dönmekte ısrarcı olunca ecelini bir idam mangası karşısında buldu. Napolyon'a katılmadan evvel birkaç gün daha bekleyebilmiş olsaydı, hayatını kurtarabilirdi; zira Louis Belçika'ya vardığında ordusunu dağıtmış, böylece bütün subayları sadakat yeminlerinden azat etmişti.

Blücher Paris'te muzaffer bir şekilde dolaşıp durdu. Napolyon'un 1806 Seferi ile Prusya'ya yaptığı hakaret ve katliamların intikamını nihayet alabilmişti. Açık açık ilan etmiş olduğu ve kararlılıkla peşine düştüğü Paris'teki Jena köprüsünü havaya uçurma niyetinden güçlkle geri döndürülebildi. Akabinde Prusya'ya döndü ve ömrünün son dört yılını koyu işret meclisleri ve çılgın kumar partileriyle geçirdi.

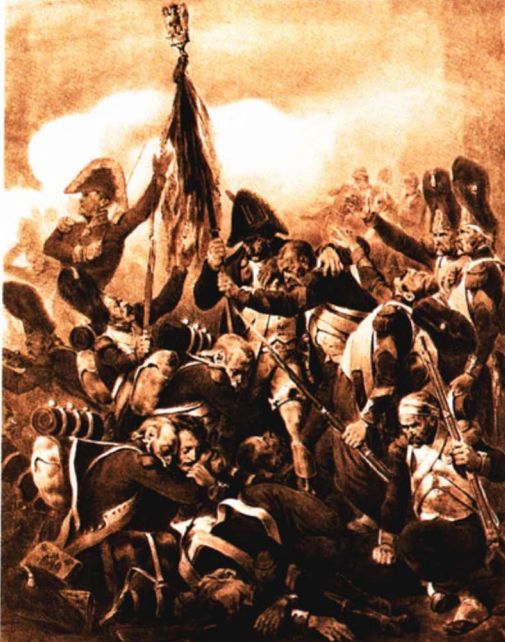
Bu esnada Wellington İngiliz Ordusu'na Marlborough'dan bu yana eşi benzeri görülmemiş bir itibar kazandırdı ve ülkesine bir kahraman olarak ayak bastı. Dünyanın dört bir yanından ona hürmet yağmış ve envai çeşit ikballe taçlandırılmıştı ki; bunlar arasında Reading yakınlarındaki Stratfield Saye malikânesi ile 61.000 sterlin ödül parası da bulunuyordu (bir erin ödülü 2 sterlin civarındaydı). Fransa'daki işgal kuvvetleri kumandanlığının ardından 1828-1830 yılları arasında başbakanlık da yaptı. 1852'de öldü.

"Napolyon'un Waterloo'dan kaçıışı": Fransız ordusu arka planda dağılırken Napolyon ile yaverleri muharebe alanını terk ediyor (J. Kamphyuzen'in resminden D. Sluyter'nin yaptığı gravür).

Napolyon'un muharebe alanından kaçıışı. Faytonu gözетleme kulesinin dibinde beklemekteydi.

"Muhafız ölürl yine de teslim olmaz": Teslim olma çağrısına Cambronne'un bu cevabı verdiği rivayet edilir. Yaşlı Muhafızlar'ın son mevzii, muharebenin son anlarında Müttefik takibini geciktirmeye çalışıyor (Hippolyte Bellangé'nin resminden tab edilmiştir).

GÜNÜMÜZDE HARP MEYDANI

Herkes hayatında en az bir defa Waterloo'ya gitmelidir. Muharebenin cereyan ettiği arazi, muhtelif ilgi alanlarının birleştiği bir yerdir. Waterloo bir açıdan devasa bir turist tuzağı. Avrupa'nın ilk eğlence parkıdır. Bir başka açıdansa cesarete ve ziyan edilmiş Avrupalı hayatlarına adanmış bir anıt gibidir. Neyse ki her iki bakış açısı da bu sihirli alanın daima korunacağını garanti niteliğindedir.

Alana yapılacak bir ziyaret dört başı mamur bir gezi olacaksa en az bir gün, yalnızca üstünkörü bir şekilde müttefik mevzilerini gezmek istiyorsanız yarım gün sürecektir. Bana göre Waterloo'ya gitmenin en iyiyolu alana (ya E41 otoyolundan ya da Charleroi'dan girilen) N5 yolu ile güneyden ulaşmaktır. Eğer E41'den geliyorsanız, E41/N5'e geri dönmeden evvel, bir sonraki yol olan N21'de, otoyolun biraz kuzeyinde bulunan Fleurus ve Ligny'yi de kısaca görebilirsiniz. Ligny ırmağının ne kadar küçük, köyler ile köylerin arkasında nazıkçe uzanan yükseltilerin ise ne kadar açık olduğuna şaşıracaksınız.

N5'ten yukarı gelirken Ney'in Quatre Bras'nın arifesinde geceyi geçirdiği Frasnes-les-Gosselies'den geçeceksiniz ve hemen sonrasında Quatre Bras ala-

nının neredeyse kendisine ulaşacaksınız. Eski çiftlik evi (Gemioncourt) yolun sağ tarafındadır ve N5/N49 kavşağından da görülebilir. Yolun kenarında birkaç dakika durun: Muharebenin tam kalbinde bulunuyorsunuz. Çiftlik evine bakınca Fransızların burayı almak için neden o kadar uzun süre uğraştığı anlaşılabilir. Dört yanını çevreleyen yüksek, penceresiz duvarlarıyla gerçekten zorlu bir yapıdır bu. Saat yönüne döndüğünüzde hemen arkanızda kalan, az önce geçtiğiniz küçük tepe, Fransızların müttefik mevzilerini bombardımana tuttuğu ve ana taarruzlarını başlattıkları tepedir. Yolun hemen batısında, alanı bölen ufak ark üzerinde, Kellermann'ın ümitsiz taarruzunu başlattığı düzlük bulunur. Bugün bu alan batıya doğru kesintisiz şekilde epey bir mesafe boyunca uzanır; fakat 1815'te önünüzde, bugün anayol üzerindeki birkaç ağaç öbeğinden ibaret kalmış olan, fakat o tarihte Fransız taarruzlarını ilerideki eteklere sevk etmiş olan Bossu korusu uzanırdı. Uzak uçta, ortadaki arkın kuzeyinde Braunschweig'lilerin taarruza kalktığı ve genç düklerinin öldüğü yer bulunur. Burası tatlı bir meyille yükselen bir etektir, bugün öndeki eteklerin açıkça görüldüğü bu yer, o tarihte adam boyu başaklarla kaplıydı. Hemen kuzeydeki Brüksel

SOLDA ÜSTTE

Waterloo akşamı zafer alanında (genellikle La Belle Alliance olduğu düşünülür) Wellington ile Blücher'in buluşması. Yaşlı Prusyalı Fransızca "Ne iş ama! (Quelle affaire!)" demiştir ki Wellington'a göre Prusyalının bildiği tek Fransızca cümle de bu idi (Adolph Menzel'in resmi).

SOLDA ALTTA

"Waterloo: Savaşın sonraki sabah": J. H. Clark'ın katliam kalıntılarının ortasında kimsenin ilgilenmediği yaralı ve ölmekte olan insanlar açık ve net şekilde tasvir eden bu resmi, tipik bir Napolyon muharebesini takip eden korkunçluğu ortaya sermektedir. Kadın ve çocuklar ceset yığınları arasında sevdiklerini arıyor, ölü soyucuları iş başında ve birkaç küçük müfreze yaralıları ilgileniyor (ASKB).

La Belle Alliance'in günümüzdeki hâli (D. Timmermans'ın fotoğrafı, www.napoleon-monuments.eu).

yolunu çiğneyen müttefik mevzilerini incelemek üzere döndüğünde, Reille'in tereddüdü de anlaşılabilir. 92. Alay'ın yolu ortalayışını, Mızrakçılar'ın karelerin etrafını dönüşünü tahayyül etmek mümkündür. Arkadaki kavşak, Ney'in taarruzlarının ulaştığı son noktaydı. Kavşağın doğusunda, Picton'ın İskoçlarının Gemioncourt'un arkasındaki Fransız piyade kollarıyla temas kurmak üzere birden ortaya çıktığı Namur yolu bulunmaktadır. Burada her şey derli toplu, her şey görüş menzili içinde ve her şey bir generalin üstesinden gelebileceği yalınlıktadır. Kısa filinta menzili gerçeği, kısa mesafe yayılım ateşi ile soğuk çeliğin ölümcül tesiri, seslenme mesafesinin dışında olup bitenlere hiçbir surette hâkim olunamaması gibi şeyler bu alanda insanı derinden etkiler.

Aracınıza döndüğünüzde N5 boyunca kuzeye devam edin. Yol, Uxbridge ve atlı bataryalarının son gayretlerine sahne olan Genappe'ı pas geçerek sizi Napolyon'un Waterloo öncesindeki karargâhı olan ve bugün bir müzeye çevrilmiş bulunan Le Caillou'nun yanından geçirir. Biraz ileride bugün hatıratlarla ve anıtlarla çevrili olan La Belle Alliance vardır. Yolun kenarında durun ve vadi boyunca gözünüzün önünde uzanan panoramaya ilk bakışlarınızı atın.

Karşıdaki manzaradaki en belirgin özellik, etraftaki tarlalar üzerine dikilen, tepesinde bir aslan bulunan, höyüğe benzeyen yükseltilerdir. Bu, müttefik mevzilerinin merkezini işaretleyen ve etraftaki müttefik sırtı etrafındaki toprağın zararına muharebeden sonra yükseltelen Aslanlı Tepe'dir. Tepenin doğusu ve batısında Wellington'ın mevziini işaretleyen sırt

Hougoumont'un günümüzdeki hâli.

uzanır. Doğuda Papelotte vardır, batı tarafındaki inişinden de Hougoumont'daki çatılar belki hayal meyal seçilebilir. Bu küçük alana on binlerce asker resmen yığılmıştır. Durduğunuz istikamette Aslanlı Tepe'nin ön tarafında, anayol üzerinde parıldayan beyazlık 175 yıldır neredeyse hiç değişmemiş olan La Haye Sainte'tir. Brüksel yolu şerit gibi dalgalanarak uzanır. Alanda envai çeşit üslupta anıt ve abideler bulunur.

Aracınıza dönün ve Wellington'ın mevzilerine doğru giden yola koyulun. La Haye Sainte'i geçtikten sonra sağa giden yola saparak piknik alanı ve otoparka girebilirsiniz. Sola döndüğünüzde bir dizi turistik bina göreceksiniz: kafeler, hatıra eşyası mağazaları, panorama resimleri, birtakım büfeler ve nispeten yeni ve güzel bir ziyaretçi merkezi... Bu bölgeyi gezip dolaştıktan sonra insan tarih kitaplarımızın ha-

talı kaleme alınmış olduğu ve muharebeyi aslında Napolyon'un kazandığı intibasına kapılabilir!

Muharebe alanının kendisini gezmek için sağlam bir çift ayakkabıya ihtiyacınız olacak, zira yazın bile zemin yumuşak ve bataklık olabilir. Alandaki koyu kıvamlı, gri çamur, hele de yağmurun çiselediği gecenin ardından, 1815'te ciddi sıkıntılar yaratmış olmalıdır. Kavşaktan başlayarak doğu yönünde yolun çentik açtığı bir yükselti göreceksiniz. Aslanlı Tepe'nin inşası için gereken toprak alınıp yolla hemzemin hale getirilmeden önce bu yükseltinin tam karşısında aynı şekilde bir yükselti daha vardı. Brüksel yolunun doğusuna düşen piknik alanı boyunca gezinin. Picton tümeninden Kempt'in kumanda ettiği tugayın konuşlandığı alanda bulunuyorsunuz. Fransız topçu ateşi karşısında tepenin nasıl bir korunak

sağladığını görebiliyorsunuz. Piknik alanından çıkan patikayı izleyin, tıpkı Kempt'in tugayının büyük kısmının yapmış olduğu gibi tepeye ve tepenin zirvesine çıkacaksınız. Burada, karşıdaki Fransız mevzilerine doğru uzanan alana hâkim, ilham verici bir manzara sizi karşılayacaktır. Hemen aşağıınızda, Donzelot'nun saflarını konuşlandırmaya çalıştığı, fakat Kempt'in tugayı tarafından tepe aşağı sürüldüğü etekler uzanıyor. Ekinlere zarar vermemek için tarlaların kenarında kalın ve eteği Brüksel yolu yanında uzandığı yere kadar takip ederek La Haye Sainte'in karşısına kadar inin. La Haye Sainte'te bir hatıra tabelası asılıdır. Belçika'da çiftlik evlerini gerçekten kavi inşa ediyorlar, şu duvardaki izler filinta kurşunlarına mı ait yoksa? Çiftlik evinin güneyinde bir de bahçe olması gerekirdi, fakat bugün artık mevcut değil.

Yolun bulunduğunuz tarafında, muharebe günü 95. Nişancı Alayı tarafından işgal edilmiş, bugün ise doldurulmuş olan çakıl ocağı uzanıyor. Biraz şanslıysanız az ileride, La Haye Sainte'in güney ucunun biraz altında, tepenin dibindeki alana giden bir yol bulacaksınız. Yolu takiben vadinin dip noktasına ulaşabilirsiniz. Burası, İngiliz dragonlarının o çıldırmış süvari taarruzlarında bulunduğu ve plastronlar ile Kızıl Mızraklılar tarafından defedildikleri mevkidir. Eteğin dikliği hemen göze çarpar. Aynı şekilde, Brüksel yolunun her iki tarafında hafif çöküntüler olduğu ve yolun ötesinde olup bitenlerin vadinin bu kısmından görülemediği de aşîkârdır. 1815'te kavaklarla kaplı olan yola geri döndüğümüzde, aşağı, La Belle Alliance'a doğru gidelim. Sol tarafımızda Fransız bataryalarının ilk ve son mevzilerini geçeceğiz. La Belle Alliance'tan sola, Plancenoit'ya dönen yola sapın. Bu yolun sağına doğru birkaç metre ötede Napolyon'un muharebeyi izlediği mevki bulunuyor. Bu mevkiden müttefik saflarının neredeyse tamamı görülebilmektedir. İlginç biçimde buradan görülemeyen tek mevki Hougoumont ve civarındır. İmparator belki de bu yüzden Jérôme'a o kadar hürriyet tanımıştır. Sağ tarafta Paris korusu ve bu korunun üzerinde uzandığı tepeler bulunmaktadır.

Plancenoit'ya giden yola devam edin. Yol birkaç tane şirin ve modern evin yanından geçtikten sonra köye varacaktır. İlk göze çarpan şey, köy meydanının açıklığı ve genişliğidir. Prusyalıların anıtı görülmeye

değerdir (anıtı tarif eden işaretler mevcuttur). Köyün içinde de sıcak bir kafe-bar bulunmaktadır.

La Belle Alliance'a geri dönelim. Burada, ölen bir kartalı tasvir eden bir Fransız ve -nedendir bilinmez- bir Victor Hugo anıtı vardır (Hugo savaş hakkında pek de sahih olmayan bir şeyler yazmıştır). Plancenoit'ya giden yolun tam karşısında, kabaca La Belle Alliance'tan Hougoumont yönüne uzanan ve aşağı yukarı müttefik mevzilerini izleyen bir yol vardır. (Bu patikada da yukarıda bahsettiğim sağlam ayakkabılara ihtiyacınız olabilir.) Biraz sonra yol bir çukurluğa doğru iner ve müttefik merkezinin karşısına isabet eden bir noktaya vardığınızda, Brüksel yolunun doğusundaki herhangi bir yer şöyle dursun, La Belle Alliance'ın çatısı bile görünmez hale gelir. "Gözden tamamen kaçtığınız" bu nokta, Fransız süvarilerinin kontrolden çıktığı, birkaç taburun taarruz edeceği yerde koca alayların kendiliğinden öne atılarak karşıda bulunan müttefik merkezi üzerine yürüdüğü mevkidir. Buradan durup bakınca, olup biteni görmek yahut görememek şeklindeki basit meselenin bile muharebede emir ve komutanın kaybedilmesinde ne derece rol oynamış olabileceğini anlıyoruz.

İzlediğiniz yol ayrıca İmparatorluk Muhafızları'nın müttefik merkezine yaptığı son taarruzun da güzergâhıdır. Muharebenin bu kilit safhasında olup bitenleri izlemek için yoldan biraz ayrılıp müttefiklerin merkez mevzilerine doğru yol almalısınız. Zirveye vardığınızda, sırtın berisinde tatlı bir meyille uzanan uzun eteğin, Wellington'a ne mükemmel bir piyade teksif mevkii ve ne mükemmel bir savunma vaziyeti sunduğunu da göreceksiniz. Mükemmel gözetleme hatlarına imkân veren, ateş hatlarını kenetleme fırsatları sunan, engin bir arazi... Zirveyi karışıldıktan sonra piyadelerin yığılı olduğu beri eteği görmek moralleri altüst eden bir tecrübe olsa gerek. Bugün, kabaca muharebenin başlangıcında Somersset tugayının konuşlu olduğu bölümde, araziye bir otoyol kesmektedir.

Sırtın zirvesini kesen Ohain yolunun hattın bu mevkiinde kalan kısmının o tarihte, askerlerin geçmesine engel teşkil edecek kadar çökük olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Tepenin üstünde, Mercer'in topunun muharebenin geç safhalarında konuşlu olduğu yeri gösteren bir işaret vardır. Artık müttefik

merkezinde bulunan birkaç binaya yeniden varmış sayılırsınız.

Buradaki manzara görülmeye şayandır. Hemen önünüzde büyük, daire şeklinde bina vardır. Binanın iç duvarları boyunca eski, biraz tozlu, fakat yine de etkileyici bir manzara resmi uzanır. Resim, müttefik saflarının merkezinin saat öğleden sonra dörtteki vaziyetini tasvir etmektedir. Müttefik topçularının arasından başınızı kaldırıp eteğe doğru baktığınızda, önünüzde, kenarda İngiliz taburları uzanır. Sağınızda ve solunuzda, dramatik şekilde zirveye ulaşmış ve ilerlemeye devam eden, aşağı yukarı gerçek ebatlarda, muhafızlara mensup dragonlar ile mızraklılar bulunur. Her tarafta, bir topçu bataryasına taarruz eden, l'Héritier'nin tümenine mensup plastronlar vardır. Duvar resmi ile aranızdaki boşluğu büyük maketler ve askeri malzeme doldurur ve resmin üslubu gerçek bir heyecan hissi aksettirir.

Civardaki yeni inşa edilmiş ziyaretçi merkezinde, muharebe alanının bir maketiyle birlikte seferi anlatan *Waterloo Savaşı* (1970) filminden sahneler gösterilir. Loş sinema atmosferinde, muharebenin muhtelif safhalarına ait harekât renkli ışıklarla vurgulanmaktadır. Ziyaretçi merkezinin hemen bitişiğinde Aslanlı Tepe bulunur. Tepe zirvesine çıkan merdivenler hiç bitmeyecek gibidir, fakat yukarıdaki manzara çok güzeldir. Fakat oradan bakıldığında her taraf dümdüz görünür, muharebe alanını tam manasıyla görmek için her tarafı yürümek gerekecektir.

Son uğrak Hougoumont'tur. Çok zamanınız kalmamışsa burayı dönüş yolunda arabayla da ziyaret edebilirsiniz. N6 otoyolunun güneye uzanan kanadından giderek ve üzerinde çapraz çatılmış süvari kılıçları bulunan 1815 yazısı şeklindeki işaretleri izleyerek ulaşabilirsiniz. Hougoumont da kavi inşa

edilmiş bir binadır, fakat La Haye Sainte'ten daha büyüktür.

Şayet ziyaret iki günlük değilse Wavre'a uğrayacak zaman bulunabilir mi bilmiyorum. Yine de deneyecek olursanız, Waterloo muharebe alanından sizi ya Papelotte ve La Haie'dan geçirecek olan Ohain yolu üzerinden ya da Plancenoit'dan Lasne'a gitmek suretiyle Wavre görülebilir (iki yol da Lasne'a varmadan birleşmektedir). Lasne ve komşu köyü olan Chapelle St. Lambert, Paris korusu içindedir ve civardaki irili ufaklı yollar vasıtasıyla, hepsi de kanlı çarpışmalara sahne olmuş Limale, Bierges ve Wavre'a ulaşmak mümkündür. Bu kısımda arazi oldukça engebelidir. Bugün bile burası zorlu bir güzergâhtır ve kaybolmak işten bile değildir. 1815'te fazladan bir de çamur meselesi eklendiğinden, her şey daha da zorlaşmış olmalıdır. Wavre merkezinde hayli fazla park alanı vardır, burada bir-iki saat geçirilebilir. Dyle ırmağı ciddi bir engel teşkil etmektedir. Grouchy'nin Limale'i vurarak bu engeli es geçmiş olması boşuna değildir.

KAYNAKÇA

- Barres, J.-B. *Memoirs of a French Napoléonic Officer*. Londra, 1925, 1988.
- Bowden, S. *Armies at Waterloo*. Arlington, 1983.
- Chandler, D. G. *The Campaigns of Napoleon*. New York 1966, Londra, 1967.
- Waterloo: *The Hundred Days*. Londra, 1980.
- Coignet, J.-R. *The Note Books Captain Coignet*. Londra, 1985; ilk baskısı *Captain Coignet: Soldier of the Empire* ismiyle 1897'de Londra'da yapılmıştır.
- Esposito, V.J. ve J.R. Elting. *A Military History and Atlas of the Napoleonic Wars*. New York, 1964; Londra ve New York, 1980.
- Fuller, J.F.C. *The Decisive Battles of the Western World*. 2 cilt, Londra, 1954-6.
- Glover, M. *Wellington as Military Commander*. Londra, 1973.
- *Battlefields of Northern France*. Londra, 1987.
- Haythornwaite, P.J. *Uniforms of Waterloo*. Londra, 1974.
- *Napoleon's Military Machine*. Londra, 1988.
- Lachouque, H. *Waterloo*. Paris, 1972; Londra ve New York, 1975.
- Mann, M. *And they Rode On*. Salisbury, 1984.
- Maxwell, H. *The Life of Wellington*. Londra, 1899.
- Mercer, C. *Journal of the Waterloo Campaign*. Londra, 1870.
- Naylor, J. *Waterloo*. Londra, 1960.
- Siborne, W. *History of the Waterloo Campaign*. Londra, 1848, 1990.
- Smith, Digby. (Otto von Pivka müstear ismiyle) *Armies of the Napoleonic Wars*. Newton Abbot, 1979.
- Sutherland, J. *Men of Waterloo*. Londra, 1966.
- Weller, J. *Wellington at Waterloo*. Londra, 1967, 1992.

DİZİN

İllüstrasyon sayfaları koyu renk ile yazılmıştır.

Aslanlı Tepe 104. 105. 107
anıtlar 104

Baring, Binbaşı George 64. 67. 73. 74. 80. 82
Belson, Sir Charles 43

Berthier, Mareşal Louis Alexandre (1753-1815) 16

Blücher, Wahlstadt Prensi Feldmareşal Gebhard Leberecht von (1742-1819) 12. 13. 27. 31. 32. 34. 35. 36. 37. 53. 55. 56. 57
hayatı 21. 22. 22

Ligny'de 13. 38. 47. 48. 49-51. 52

Waterloo'da 14. 16. 59. 77. 83. 87. 94. 98. 100. 103

Bossu Korusu 13. 38. 39. 40. 41. 46. 47. 103
Braunschweig Dükü Friedrich Wilhelm (1771-1815) 39. 41. 41

Braunschweig kuvvetleri 14. 27. 28. 30. 36. 39. 40. 41. 45-47. 74. 83. 86. 87. 89

Bulow, Dennewitz Kontu General Friedrich Wilhelm von (1755-1816) 31. 36. 55. 56. 56. 57. 77. 86. 87

Caillou, Le 61. 104

Cambronne, General Pierre Jacques Etienne (1770-1842) 98. 101

Colignet, Yüzbaşı J.R. 23

çökük yol 106

Davout, Mareşal Louis-Nicolas (1770-1823) 18. 100

Delancey, Albay Sir William Howe 20. 54. 80
Dyle ırmağı 55-57. 57. 107

Elba 8. 9. 10. 13. 15. 27

d'Erlon, Mareşal Kont Jean-Baptiste Drouet 13. 14. 25. 36. 37. 41. 43. 48. 50. 51. 60. 63. 65. 66. 70. 74. 77. 85. 98

Ewart, Çavuş Charles 70

Flaman (Hollanda-Belçika) kuvvetleri 20. 27. 28. 31. 37. 47. 66. 75. 89

Fouché, Otranto Dükü Joseph (1759-1820) 100

Fransız Ordusu

I. Kolordu (d'Erlon) 25. 35. 37. 41. 63. 65. 66. 73. 74. 85
Waterloo'da 74

II. Kolordu (Reille) 25. 35. 74. 75. 97

VI. Kolordu (Lobau) 25. 35. 37. 49. 98

İmparatorluk Muhafızları 8. 9. 23. 26. 34. 35. 50. 84. 84. 88. 89. 93. 98. 106

Ligny'de 48

muharebe nizamı 48. 86. 87

Waterloo'da 14. 59

kurmay 8. 16-18. 37. 47. 49. 53. 97

L'Armée du Nord 23

Ligny'de 13. 14. 37. 43. 47. 47-50. 50. 53. 55. 98

muharebe nizamı 40

Quatre Bras'da 13. 14. 35. 37. 38. 39. 40. 43. 46. 53. 67. 98. 103

süvari 18. 25. 26. 35. 36. 37. 41. 42.

45. 46. 48. 49. 53. 55. 56. 59.

71. 73. 74-76. 77. 80. 81. 83

Quatre Bras'da 38

Waterloo'da 14

topçu 16. 20. 25. 34. 40. 50. 61. 71. 74. 80. 81. 84. 86

Waterloo'da 59

Wavre'da 55

Gerard, Maurice Etienne (1773-1852) 25. 36. 48. 55-57. 57

Gneisenau, General Kont August Wilhelm Anton Neithardt von (1760-1831) 13. 21. 22. 22. 52. 52

Gordon, Yarbay Sir Alexander 13. 27. 80

Grenoble 10. 11

Grouchy, Mareşal Marki Emmanuel de 17. 18. 27. 35. 36

Napolyon'dan aldığı emirler 13. 53. 55. 56. 63. 85

Prusyalıları takibi 13. 14. 37. 53. 55. 56. 58. 59. 61. 63. 77. 97

Wavre'da 14. 53. 55-59. 61. 98. 107

Halkett, General Sir Colin (1774-1842) 28. 42. 45. 60. 64. 87. 89. 93. 98

Halkett, Colonel H. 28. 86

Hannover kuvvetleri 27. 28. 30. 39. 39. 42. 47. 64

harekât alanı 15. 16. 31. 32. 35. 36. 37. 38. 39. 43. 52. 52. 53. 55. 73. 75. 77. 107

Hill, General Sir Rowland "Baba" (1772-1842) 20. 28. 36. 60. 77

Hougoumont 14. 30. 54. 60. 62. 63. 73. 74. 75. 77. 86. 87. 93. 105-107

ikmal 31. 34. 49. 80

ikmal hatları 31. 34. 35. 37. 46. 52. 100

İngiliz-Müttefik Ordusu

5. Tümen (Picton) 27. 28. 38. 45. 67. 70. 105

Bylandt Tugayı 28. 36. 37. 38. 40. 60. 63. 64. 67. 74

ihtiyatların devreye sokulması 14. 37. 38. 80. 83. 85

ilerlemeler 45. 46

İmparatorluk Muhafızları'nın Taarruzu 84. 89

muharebe nizamı 28. 42. 80

Quatre Bras'da 13. 14. 38-40. 42. 46. 53. 67

tümen komutanları 21

Waterloo'da 14. 22. 27. 30. 30. 67. 76. 98. 100. 107

İngiliz kuvvetleri

piyade 14. 19. 20. 27. 28. 30. 37. 40. 42. 45. 46. 61. 62. 63. 67. 70.

74-76. 77. 86. 89. 93. 106
28. (Kuzey Gloucestershire) Piyade Alayı 28.

43. 64. 76

42. İskoç Alayı 28. 41. 42. 45. 46. 64

92. (Gordon) İskoç Alayı 27. 28. 80

95. Nişancı Alayı 28. 39. 64. 66. 74. 106

Muhafız Tugayı 93

süvari 14. 28. 30. 34. 37. 46. 70. 73. 74. 75. 77. 95

2. (Kralliyet Kuzey Britanya) Dragon Alayı (İskoç Kıratlıları) 27. 28. 64. 70. 71. 72

Kellermann, General François Etienne (1775-1835) 13. 25. 45. 46. 60. 74. 75. 103

Kelly, Yüzbaşı Edward 71.

Kraliyet Alman Lejyonu 28. 44. 81. 99

La Haye Sainte'i müdafaası 83

Waterloo'da 30. 32. 98

kronoloji 13. 14

la Bedoyere, General C. De (1770-1827) 43. 100

La Belle Alliance 14. 54. 60. 61. 63. 64. 74. 84. 85. 87. 97. 98. 103. 104. 104. 106

La Haye Sainte 13. 14. 44. 60. 64. 65. 66. 70. 73. 74-76. 80. 82. 83. 84. 85. 86. 105-107

Ligny muharebesi, 16 Haziran 1815 13. 15. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 43. 46. 47. 47. 48. 49-53. 50. 52. 55. 59. 98. 103

Louis XVIII, Fransa Kralı 10. 36

Lützow, Binbaşı von 31. 51. 51

mevziler

Ligny 35. 47. 49. 50. 51

Quatre Bras 13

Waterloo 12. 60. 103

Mont St Jean 14. 36. 37. 38. 53-55. 57. 60. 64. 73. 75. 86

Murat, Mareşal Joachim (1767-1815) 18

Napolyon Bonapart, Fransa İmparatoru (1769-1821)

başarısızlığının sebepleri 15

Elba'dan kaçıışı 7. 8. 10. 27

emirleri 14. 15. 37. 50. 56. 63. 73. 98

Grouchy'e 13. 53. 55. 56. 63. 85

Ney'e 13. 17. 18. 35. 37. 38. 41. 43. 45. 49. 50. 53. 63. 73. 85. 98

Fransa'ya dönüşü 10. 11

hareketsizliği, 16 Haziran 1815 63

hastalığı 9. 13. 15. 53

hataları 15. 16. 53. 63

hayatı 10. 15

Le Champ de Mai 23. 24

Ligny'de 13. 47. 49. 50. 50. 53. 55. 98

planları 37. 49. 63. 85

Waterloo'da 14. 15. 16. 56. 58. 59-61. 63. 98

İmparatorluk Muhafızları'nı kullanması 84. 85

Ney'e takviye göndermeyi reddetmesi 83

Waterloo'dan kaçıışı 101

Nassau kuvvetleri 27. 28. 30. 37

Ney, Moskova Prensi ve Elchingen Duku Mareşal Michel (1769-1815) 14. 17

hayatı 17

Napolyon'dan aldığı emirler 13. 17. 18. 35. 37. 38. 41. 43. 45. 49. 50. 53. 63. 73. 85. 98

Quatre Bras'da 13. 37. 38. 39. 43. 46. 49. 51. 53. 98. 103

Waterloo'da 16. 35. 36. 37. 40. 56. 58. 100. 104

Oranje, Prens Willem van (1792-1849) 19. 20. 28

Perponcher, Tümgeneral 21. 28. 36. 37. 38. 86

Picton, Tümgeneral Sir Thomas (1758-1815) 13. 14. 21. 27. 28. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 45. 65. 67. 67. 70. 77. 104. 105

Plancenoit 14. 57. 60. 77. 80. 83. 85. 86. 87. 92. 94. 97. 106. 107

Prusya Ordusu

I. Kolordu (Ziethen) 31. 35. 36. 48.

56. 57. 57. 86. 87

IV. Kolordu (Bülow) 31. 36. 55. 56.

56. 57. 77. 86. 87

Ligny'de 49

muharebe nizamı 31

piyade 51. 92

süvari 31. 51. 55. 56. 86

topçu 31. 34. 50

Waterloo'da 51. 59. 61

Wavre'da 53. 55

Quatre Bras muharebesi, 16 Haziran 1815 13. 14. 17. 21. 35. 36. 37-40. 39-43. 43. 46. 48. 49. 51. 53. 67. 67. 98. 103

Reille, General Honoré Charles Michel Joseph (1775-1860) 14. 25. 36. 38. 39. 41. 60. 61. 74. 75. 77. 85. 97. 98. 104

Richmond Düşesi'nin balosu 13. 37

Soignes ormanı 36. 54

Soult, Mareşal Nicholas Jean de Dieu (1769-1851) 17. 25. 61. 77

St. Helena 10. 100

Suchet, Mareşal Louis-Gabriel (1770-1826) 16. 17

taktikler 9. 15-17. 31. 32. 35. 46. 58

Thielemann, General Johann Adolf Freiherr von (1765-1824) 31. 33. 36. 48. 56-58

Uxbridge İkinci Kontu, Lord Henry William Paget (1768-1854) 21

üniformalar

Fransız 31. 71. 89. 97

İngiliz 30. 30

Kraliyet Alman Lejyonu 30. 99

Prusya 85. 92. 94

Viyana Kongresi 10. 13

Waterloo

muharebe meydanı 15. 19-21. 34. 42. 45. 103

panorama 104. 105

ziyaretçi merkezi 105. 107

Wavre Muharebesi, 18-19 Haziran 1815 13. 14. 33. 34. 36. 52. 53. 55-59. 60. 61. 63. 65. 77. 87. 98. 107

Wellington, Feldmareşal Arthur Wellesley (1769-1852) 12. 13. 18. 28. 36

başarısının sebepleri 17. 19. 20. 73

Blücher ile buluşması 12-14. 22. 35. 37-55. 59. 83. 94. 98. 103

genel taarruz emri vermesi 89. 95

hayatı 19. 20

Napolyon ile mukayesesi 16. 20. 27. 45. 53. 54. 61

Quatre Bras'da 13. 14. 37. 38. 39. 46. 53

Uxbridge ile illiyeti 21. 95

Waterloo'da 14. 58. 60. 63. 63. 66. 74. 75. 77. 86. 87. 94. 98

ihtiyatları kullanması 83. 85

Yaya Muhafızlar'a saldırı emri vermesi 14. 85

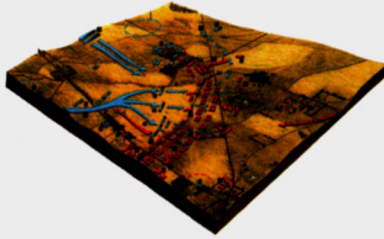
zayıat 14. 20. 46. 47. 49. 50. 77. 87

Tarihin en büyük savaşlarının ayrıntılı dökümleri, çarpışan kuvvetlerin komuta stratejileri, muharebe taktikleri, askerî harekâtların düğüm noktaları.

Üç komutan: Napolyon, Wellington ve Blücher; Avrupa'nın kaderini çizen "Yüz Gün;" 20 yıl süren Fransız Devrim Savaşları'nın son perdesi ve Napolyon efsanesinin kare nizamındaki kırmızı ceketlilere çarparak sona erişti.

Renkli savaş sahneleri

3 boyutlu harekât haritaları

Resimler

Coğrafi haritalar

WATERLOO 1815

"Uzun 19. yüzyıl"ı başlatan Fransız Devrimi'ne ve devrimin kılıcı Napolyon Bonapart'ın destanına son noktayı. 18 Haziran 1815 günü günümüz Belçika'sındaki Waterloo ovasında vuku bulan muazzam muharebe koydu. Tarihin kesin sonuçlu muharebeleri arasında özel bir yer işgal eden Waterloo'da Avrupa'nın en büyük iki başkumandanı, Napolyon Bonapart ile Wellington Dükü Arthur Wellesley karşı karşıya geldi ve tüm gün devam eden müthiş çarpışma neticesi Avrupa haritası yeni baştan çizildi. Elinizde tuttuğunuz bu eserde sadece 18 Haziran'da gerçekleşen olayları değil, Quatre Bras, Ligny ve Wavre çarpışmaları dahil tüm "Yüz Gün" seferi harekâtını dünyadaki sayılı Napolyon Devri uzmanlarından biri olan Geoffrey Wootten'ın sürükleyici anlatımıyla okuyacak; Wellington'ın "ömrümdeki en kıl payı iş" diye anlattığı bu kader savaşını kritik anları tasvir eden üç boyutlu haritalar ve resimlerle tekrar yaşayacaksınız.

KDV dahil fiyatı
14 TL

